

TUSIAD

EKONOMİK

DURUM

RAPORLARI

**Türk
Sanayicileri
ve
İş adamları
derneği**

TÜSİAD LIBRARY
BOOKS

1980 YILINA GİRERKEN

TÜRK EKONOMİSİ

İSTANBUL

18 OCAK 1980

(Yayın No: TÜSİAD-T/80.1.62)

Cumhuriyet cad. Dörtler Apt. No. 18/2 Elmadağ - İstanbul, Tel. : 46 24 12

TÜSİAD (Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği) 1974 yılından buyana Türk ekonomisindeki gelişmeleri devamlı olarak izlemekte ve gelişmelerin yoğunluk ve özelliklerine göre dört aylık veya altı aylık "konjonktür raporları" yayınlamaktadır.

TÜSİAD'a üye sanayicilerin ve iş adamlarının ilgileriyle ve maddi katkılarıyla sürdürülen bu araştırma ve yayın faaliyeti, imkan ölçüsünde geniş bir çevreye duyurulmaktadır.

2.500 Adet basılan çalışmalar öncelikle TÜSİAD üyelerine ve abonelere gönderilmekte, kalan kısım "bedelsiz" olarak ilgi duyanlara dağıtılmaktadır.

Çalışmalar "kaynak gösterilerek" kısmen veya tamamen kullanılabilir, çoğaltılabilir.

Çalışmalardaki rakam ve bilgiler TÜSİAD Araştırma Grubu tarafından genellikle ana kaynaklarından derlenmektedir. Bu rakam ve bilgilerin çoğu "resmen yayınlanmamış ve doğrulanmamış"tır. Fakat resmi yayın ve doğrulama genellikle çok uzun süre aldığından, resmi ve doğrulanmış bilgilerle ekonomiyi izlemek ancak bir yıl gecikme ile mümkün olabilmektedir.

TÜSİAD Araştırma Grubu, bu çalışmada yer alan bilgilerin en doğru bilgiler olması için gereken çabayı göstermiştir. Fakat değerlemelerde bunların "kesin" bilgiler olmadığı dikkate alınmalıdır.

TÜSİAD araştırma ve yayınları Genel Kurulca tesbit olunan esaslar doğrultusunda Yönetim Kurulunca sürdürülmektedir.

Bu çalışma, T.Güngör Uras'ın yönetiminde, Erdoğan Çevik (Boğaziçi Üniversitesi), Oya Enç (Siyasal Bilgiler Fakültesi) ve Şeref Özgencil (İktisat Fakültesi)'nden kurulu TÜSİAD Araştırma Grubunca yapılmıştır.

Değerlendirmelerde Prof.Dr.Demir Demirgil katkıda bulunmuş, çalışma yayına Leyla Dinçmen tarafından hazırlanmıştır.

1980 YILINA GİRERKEN

TÜRK EKONOMİSİ

BÖLÜM I

TÜRKİYE'NİN KISIR DÖNGÜSÜ

"DİŞA AÇILAMAMAK"

1)Dünyada Ekonomik Sorunlarla Karşılaşan Tek Ülke Türkiye Değildir.	1
2)Türkiye Neden Dışa Bağımlıdır?	1
3)Türkiye'nin Petrolde Dışa Bağımlılık Ölçüsü Nedir?	5
4)"İhracat" Bağımsızlık Demektir...	6
5)Dışa Bağımlılığı Azaltacak Araçlar Nelerdir?	6
6)Büyüyen Türkiye'nin, Büyüyen Sorunları	8

BÖLÜM II

TÜRKİYE'NİN NEDENİNİ ANLAYAMADIĞI DERT

"ENFLASYON"

Dünya Fiyatlarından Kopan Fiyatlar	19
Döviz Fiyatı	23
Altın Fiyatı	26
Para Fiyatı (Faiz Oranları)	28

BÖLÜM III

EKONOMİNİN TEMEL İHTİYACI: DÖVİZ

1980 Nasıl Geçer?	31
1979 Yılıını Etkileyen ve Etkisi 1980 Yılında da Devam Edecek Olan Kapasite Sorunu	34
İthalat Transferleri	36
Dış Borçlar	40
	41

BÖLÜM IV

ÜRETİM - YATIRIM - MİLLİ GELİR

ÜRETİM

Üretimde Özel Kesim / Kamu Kesimi	47
Tarımsal Üretim	51
Sınai Üretim	55
Kapasite	55
İnşaat	58

YATIRIMLAR	59
1979 Yılı Yatırım Gerçekleşmeleri	63
MİLLİ GELİR	67
Kalkınma Hızı	67
1979 Yılı Milli Geliri	69
Milli Gelir Hesaplarının Kullanımında İki Yanlış ve Tehlikeli Gelişme	72
BÖLÜM V İSTİHDAM	75
Sorunun Önemi	77
Sosyal Güvenlik Politikası	79
Ücretler	82
BÖLÜM VI PARA - BANKA - KREDİ	83
Emisyon	83
Para Arzı	85
Merkez Bankası Kredileri	86
Mevduat	89
Banka Kredileri	91
Sermaye Piyasası	96
BÖLÜM VII DIŞ TİCARET	99
İhracat	100
İthalat	103
İşçi Gelirleri	108
Turizm	109
BÖLÜM VIII 1980'E DOĞRU EKONOMİK DENGELER - HEDEFLER - BÜTÇE	111
Genel Denge Durumu	114
BÜTÇE	119
1979 YILININ OLAYLARI	125

1980 YILINA GİRERKEN

TÜRK EKONOMİSİ

1980'li yıllara çözümü güç sorunlarla giriyoruz. Ama bunlar çözülemeyecek sorunlar değildir.

Fakat çözüm, ekonomide bilgili-kararlı-dengeli ve sürekli bir yönetime bağlıdır.

Bu yapılamaz ise, 1980'li yıllar da, 1970'li yıllar gibi, "sorunların giderek büyüdüğü" yıllar olacaktır.

Türkiye 1980 yılına "dışa açılmamanın sıkıntısında - enflasyondan boğulmak üzere" olan bir ekonomi ile girdi.

1. Türkiye 1977 Ağustos ayından buyana bunalımdan çıkmak için birşeyler yapmaya çalışıyor.

Hükümetler devamlı olarak istikrar paketi hazırlığı içindeler:

- 1977 Ağustos ayında Demirel Hükümeti "Enflasyona Karşı Savaş" paketini hazırladı.
- 1978 Mart ayında Ecevit Hükümeti "Yapısal Değişim" paketini açıkladı.
- 1978 Eylül ayında Ecevit Hükümetinin "Para-Kredi Tedbirleri" paketi uygulamaya konuldu.
- 1979 Mart ayında Ecevit Hükümeti "Ekonomiyi Kurtarma" paketini getirdi.

28 Ayda dört paketin sarsıntısını geçiren ekonomi ve dört paketin zamdan başka birşey getirmediğini gören halk; 1980 yılına, beşinci paketin, Demirel Hükümetinin "Yangını Söndürme" paketinin bekleyişi içinde girdi.

Paket tedbirin iki önemli nitelik taşıması gerekir:

- 1) Sorunlara, bütünlük içinde ve belli bir sürede kesin ve devamlı çözüm getirecek güçte olmalıdır.
- 2) Bu paketin "gerçekçi - kesim ve devamlı" tedbirlerin tamamını kapsadığı, arkasından başka paketlerin gelmeyeceği, buna gerek olmayacağı inancı halka verilmelidir.

2. Türkiye'de ekonomiyi yönetmekten sorumlu olanlar "günlük sorunlarla boğuşmaktan" ekonomiyi bir bütün olarak ele alma fırsatını bulamadılar.

Sadece bir yağ, sadece bir benzin sorunu tüm yetkililerin faaliyet alanlarını kısıtlamaya yetebildi.

3. Üç yıldır Merkez Bankasının döviz kasasının işletilememesi sonucu Merkez Bankasının döviz konusundaki sorumlulukları da, yetkileri de, etkenliği de tartışma konusu olur hale geldi.

4. Ekonomideki etkenliğini, ekonomik gücünü yitiren Hükümetler, "otoritelerini de" yitirme tehlikesiyle karşılaştı.

Hükümetlerin ekonomik fonksiyonları nasıl başka müesseselerce üstleniliyorsa, ana fonksiyonlarına da başka müesseselerin sahip çıkma eğilimleri tehlikeli bir şekilde ortaya çıktı.

5. KİT'lerin hastalıklı olması artık normal kabul edilmeye başlandı. Halbuki ekonomi içindeki bu "dev'in" hastalığı ciddi boyutlara ulaştı. "Dev" ekonomiyi yer hale geldi. 300 Milyar liralık üretim yapan kuruluşların Devlet Bütçesine yıllık yükleri 190 milyar liralara ulaştı.

6. Kamu kesiminde ve özel kesimde 2-3 yıldır yatırımlar yavaşlama, duraklama ve gerileme eğilimi gösterdi.

Kamu kesiminin yatırım harcamaları olarak görülen rakamlarının yarısından fazlasının personel ücreti ödemesi olması nedeniyle "fiziki kamu yatırımları gerçekleşmesi" düştü.

Bu nedenle çok önemli alt yapı yatırımları programlanan tarihlerde tamamlanamaz oldu.

7. Özel kesimde yatırımların nitelik ve niceliği değişti. Sermaye malı ve ara malı üretecek ekonomik büyüklükte yatırımlar yerine daha çok tüketim dönük, küçük yatırımlar yapılmaya başlandı. Enflasyon süreci, ciddi yatırım projelerinin hazırlanması ve uygulanması şansını ortadan kaldırdı.

8. İstihdam sorununun ciddiyeti unutuldu. Duran veya yavaşlayan üretim, bozulan işbarışı mevcut işyerlerinde bile istihdam daralmasına neden oldu

* * * *

Böyle bir tablo içinde Türk ekonomisinin kurtuluşu dışa açılmaktır.

Dışa açılmada ilk hedef ihracatı artırmaktır.

ihracat, "sınır ticareti ile, valilere-elçilere takdirname vaadi ile, güzel kararnameler hazırlamakla" artırılmaz.

ihracat kârlı olursa artar.

ihracatı kârlı yapma gücü "ekonomiyi yönlendiren kamu sorumlularının elindedir."

ihracata dönebilecek mal ve fon akımını, bu tip bir akımın kârlılığını Hükümetler sağlayabilir.

İç pazarın cazibesi sürdüğü, iç talep tahminlerin üzerinde büyümeye devam ettiği sürece bu olamaz. İç piyasada satmaktansa ihracat yapmayı daha kârlı kılmada araç fiyat / kur politikasıdır. İhracata yönelik üretimde her türlü girdide rakip ülkelerin maliyetleriyle dengelemeyi sağlayacak bir fiyat ve kur politikası uygulanmadan ihracat artırılmaz.

1980 Yılıının sorunları gerçekte 1979 yılındakinden büyük, fakat farklı değildir. Bunun çok açık bir göstergesi, TUSİAD'ın "1979 Yılına Girerken Türk Ekonomisi" adı ile bir yıl önce yayınlanan çalışmasının birinci sayfasında yer alan değerlendirme ve öneri özetidir.

Aynı değerlendirme ve öneri özetini hiçbir değişikliğe tabi tutmadan aşağıda tekrarlıyoruz.

Çözüm, bu tip bir ekonomi politikasını Türkiye'de uygulayabilmektir. Yoksa, aynı "reçete"yi daha yıllarca tekrarlamak zorunlu olacaktır.

1979 YILINA GİRERKEN

TÜRK EKONOMİSİ*

Türkiye'nin "ekonomik kriz"den "demokratik, hürriyetçi, parlamenter düzen" içinde ve mevcut anayasa ve kanunlar çerçevesinde çıkması esastır.

Bu ancak "ekonominin gereği" yapılarak gerçekleştirilebilir.

Ekonominin gereği Türkiye'nin sorunlarının çözümünü içeride aramaktır.

Sorunlar büyüdükçe kabahati başkalarına atıp, gücenmek ve hırslanmak yerine sorunların üzerine cesurca gitmek gerekir.

- Çözüm dışarıda değil içeride aranmalıdır.
- Başkaları istediği için değil, başkalarını memnun etmek için değil, bu ülkenin yararına olduğu için bazı tedbirlerin alınması zorunludur.

Ekonomik kafa ile düşünülürse Türkiye kendi sorunlarına yabancı kuruluşlardan daha iyi reçeteler bulur.

1979 Yılı'nın da 1978 gibi harcanmış bir yıl olması istenmiyor ise:

- Yeni bir geçiş planı hazırlanmalıdır. (Türkiye mevcut 4. planın değerleriyle kurtulamaz.)
- Yeni bir 1979 yılı atılım programı hazırlanmalıdır. (Yayınlanan 1979 yılı programı Türkiye'ye birsey getirmez tersine sorunlarını ağırlastırır.)
- Geçiş planı ve atılım programına dayalı 1979 yılı atılım bütçesi hazırlanmalıdır. (Bugün tartışılan bütçe Türkiye'nin sorunlarını ağırlastırmaktan başka işe yaramaz.)

Ve de çok cesur dört uygulamaya daha gerek vardır.

- Türk parası gerçek değeri ne ise oraya oturtulmalıdır.
- Vergi kapsamı dışında kalanlarla, vergi kapsamı dışında kalabilenleri kapsayacak yeni bir Vergi Yasası çok acele kanunlaştırılmalıdır.
- KİT'lerin finansman açıklarının azaltılması bir yana hiç olmaz ise dondurulması sağlanmalıdır.
- Fiyatların ve ücretlerin yeni bir "denge düzeyi"nde eşitlendikten sonra, fiyat artışlarını sınırlayıcı bir bütçe para-kredi uygulaması gerçekleştirilmelidir.

Türk ekonomisi bugün karşılaştığı güçlükleri atlatabilir. Atlatacaktır.

*Bu yazı TÜSİAD tarafından 5.1.1979 tarihinde yayınlanan "1979 Yılına Girerken Türk Ekonomisi" isimli çalışmanın birinci sayfasının aynı başlığıdır.

_____

TEMEL EKONOMİK GÖSTERGELER

	1976	1977	1978	1979	% Artışlar 78/77 79/78	
GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA(Milyar TL.)						
GSMH (Cari Fiyatlarla)	670.0	870.2	1.289.9	2.103.5	41.2	63.1
GSMH (1968 Fiyatlarıyla)	195.3	203.0	209.0	212.8	3.1	1.7
Tarım	44.0	43.5	44.9	45.7	3.2	1.8
Sanayi	48.4	51.7	53.5	51.4	3.4	- 4.0
- İmalat Sanayii	41.9	44.7	46.1	43.5	3.2	- 5.6
TARIMSAL ÜRETİM (Bin Ton)						
Buğday	16.500	16.500	16.700	16.700	0.3	-
Arpa	4.900	4.750	4.750	5.100	-	7.3
Tütün	314	238	297	285	24.8	- 4.1
Şeker Pancarı	9.406	8.995	8.837	9.500	- 1.8	7.5
Pamuk	475	575	475	470	-17.4	- 1.1
Ayçiçeği	550	455	460	550	1.1	19.5
Fındık	245	290	310	300	6.9	- 3.2
SİNAİ ÜRETİM (Bin Ton)¹						
Elektrik (Gwh)	18.233	20.565	21.725	20.461	5.6	-
Sıvı Çelik	1.470	1.407	1.636	1.718	16.3	-
Çimento	12.337	13.832	15.340	13.133	10.9	-
Şeker	985	1.080	1.080	795	-	-
Gübre	2.829	2.468	2.502	2.993	1.4	-
Ham Petrol	2.595	2.713	2.654	2.602	- 2.2	-
Kok	1.398	1.303	1.761	1.887	35.1	-
Linyit	7.493	8.278	9.321	9.291	12.6	-
Taş Kömürü	4.632	4.444	4.292	3.717	- 3.4	-
PARA - BANKA - KREDİ(Milyar TL)²						
Emisyon Hacmi	52.1	77.9	113.6	171.4	45.9	50.8
Para Arzı	151.5	210.6	289.2	436.6	37.3	50.3
Mevduat	162.8	213.3	283.4	397.4	32.9	40.2
Banka Kredileri	183.8	231.5	294.4	401.5	27.1	36.4
M.B. Kredileri	110.6	189.7	241.9	357.5	27.5	47.8
DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER(Milyon \$)³						
İthalat	5.129	5.796	4.599	4.427	-20.7	-
İhracat	1.960	1.793	2.288	2.043	30.5	-
Dış Ticaret Dengesi	-3.168	-4.043	-2.311	-2.384	-42.9	-
İşçi Dövizleri	983	982	983	1.601	-	-
FİYAT ENDEKSLERİ⁴						
Toptan Eşya	22.0	33.3	49.6	79.0	-	-
- Gıda	22.1	29.0	40.2	61.5	-	-
- Sınai Hammadde	21.8	41.2	65.4	104.1	-	-
İstanbul Geçinme	17.4	44.9	58.0	76.6	-	-
SABİT SERM.YATIRIMLARI(Cari Fiy.) (Milyar TL.)						
Kamu	75.2	107.7	134.9	203.8	25.2	51.1
Özel	70.7	92.0	126.1	176.4	37.0	39.9

¹1979 Yılı Üretim değerleri Ocak-Kasım dönemi 11 aylık üretimi göstermektedir.

²1979 Yılı rakamları 14 Aralık 1979 itibariyledir.

³1979 Yılı rakamları Ocak-Kasım dönemi itibariyledir.

⁴Kasım ayı itibariyle 12 aylık % artışlardır.

BÖLÜM/ I

TÜRKİYE'NİN KISIR DÖNGÜSÜ "DIŞA ACILAMAMAK"

1. Dünyada Ekonomik Sorunlarla Karşılaşan Tek Ülke Türkiye Değildir.

1970'lerden sonra

- Dünya ekonomisindeki gelişmelerin olumsuz etkisinde kalan,
- Petrol ithal eden ve petrol fiyatlarındaki artış nedeniyle faturası büyüyen,
- Tarımsal bir ekonomisi olan ve sanayileşme çabası veren tek ülke Türkiye değildir.

Yugoslavya, Brezilya, Kore, Yunanistan, Portekiz, İspanya gibi ülkeler de aynı koşullar altındadır.

"Türkiye bu koşullara karşı demokratik, parlamenter, hürriyetçi rejim içinde savaşılmaktadır."

İspanya ve Yunanistan da ekonomik sorunlarını demokratik parlamenter sistem içinde çözdü. Bunalımın tek galibi Brezilya ve Kore tipi sağcı otoriter rejime sahip ülkeler değildir.

"Dış etkenler ve dış güçlerin olumsuz etkisi..." Bu da her ülke için söz konusudur. Olumsuz etki kadar olumlu etkiyi de "abartmamak gerekir..." Hiç bir yabancı dost veya dostlar, tarihi boyunca "Türkiye'yi kurtarmamıştır..."

Ne tüm suçları yabancıya atmak, ne de tüm kurtuluşu yabancılardan beklemek doğrudur.

Bir başka yanlış, gücenip "içine kapanmak" herkesi düşman bilmek ve bütün dünyayı, dünya gerçeklerini yok saymaktır.

Dünya ekonomisinin belirlediği ve Türkiye'nin etkileyemediği koşulları veri kabul edip, Türkiye'nin yararına olan herşeyi bu koşulları gözönünde tutarak gerçekleştirmeye çalışmak, tek gerçekçi ve sağlıklı yoldur.

2. Türkiye Neden Dışa Bağımlıdır

Her ülkenin ekonomisi değişik şekilde birbiri ile ilişkilidir.

Günümüzde, tüm ihtiyacını aile içinden sağlayan kişi kalmadığı gibi, tüm ihtiyacını kendi sınırları içinden karşılayabilen, dışarıya hiçbir şey satmayan, dışarıdan hiçbir şey almayan ülke de kalmamıştır.

TABLO 1
YENİ GELİŞMEKTE OLAN ÜLKELERİN
YAPISAL ÖZELLİKLERİ
(1976)

	Kişi Basına GSMH	GSMH'nın Sektörel Dağılımı (%)			Toplam Dış Ticaret		Dış Tica GSMH'y Oranı
		Tarım	Sanayi	Hizmetler	İhracat	İthalat	
Güney Kore	679	27	34	39	7.7	8.8	68
Tayvan	1.070	12	45	43	8.1	1.6	90
Meksika	1.090	10	35	55	3.3 ¹	6.0 ¹	14 ¹
Brezilya	1.040	8	39	53	10.1	13.6	19
Yugoslavya	1.680	15	43	42	4.9	7.4	34
Portekiz	1.690	18	43	39	1.8	4.3	37
Hong-kong	2.110	2	34	64	3.5 ²	8.9 ²	183 ²
Yunanistan	2.590	18	31	51	2.5	6.0	36
Singapur	2.700	2	35	63	6.6 ²	9.1 ³	252 ²
İspanya	2.920	9	36	52	8.7	17.5	25
Arjantin	1.550	15	41	44	3.9	3.0	17
Türkiye	990	29	28	43	2.0	5.0	17

¹Serbest ticaret bölgeleri hariç

²Re-export dahil

³Re-export için ithalat dahil

Kaynak: World Development Indicators (Dünya Bankası), OECD Observer

TABLO 2
BAŞLICA YARI SANAYİLEŞMİŞ ÜLKELERDE
GSMH İÇİNDE İHRACAT VE İTHALAT VE NET SERMAYE GİRİŞLERİNİN
PAYLARI İLE İHRACAT VE İTHALATTA
YILLIK ORTALAMA ARTIŞ HIZI

	GSMH içinde ihra- cat ve ithalatın Payı (1973)		1973/78 döneminde ihr. ve ithalatta yıllık or.art.hızı		GSMH içinde net sermaye girişinin payı					
	İhracat (1)	İthalat (2)	İhracat (3)	İthalat (4)	1973 (5)	1974 (6)	1975 (7)	1976 (8)	1977 (9)	1978 (10)
Yunanistan	8.6	20.7	8.4	1.9	7.1	6.4	4.7	4.7	4.7	3.9
Portekiz	16.0	26.4	0.6	1.1	-3.0	6.2	5.1	8.1	9.3	4.4
İspanya	7.3	13.6	11.9	1.5	-8.3	3.7	3.4	4.1	2.1	-1.6
Türkiye	5.8	9.7	2.5	3.1	-2.8	2.1	5.0	4.7	6.9	2.8
Yugoslavya	15.4	24.3	5.3	2.4	-2.6	4.9	3.7	-0.5	4.0	2.1
Kore	24.7	32.5	19.7	14.8	2.3	11.3	9.5	1.1	-	2.4
Tayvan	43.1	37.3	14.5	9.1	-5.6	8.1	4.0	-1.9	-5.0	-7.2
Brezilya	7.7	8.7	4.8	2.4	2.7	7.2	5.7	4.6	3.1	3.8

Açıklama: Başlıca sanayileşmiş ülkeler arasında ihracat performansı en düşük ülke Türkiye'dir. 1973/1978 döneminde ithalat artış hızı beş ülkenin üstünde olan Türkiye, aynı dönemin ihracat artış hızında Portekiz hariç en geridedir. Başka bir deyişle, ithal ikamesine dayalı koruması ve dışa kapalı sanayileşme stratejisi Türkiye'yi amaçlanan tersine dışa bağlı ama dışa kapalı bir hale getirmesi-
dir. GSMH içinde net sermaye girişi rakamlarındaki gelişme bu durumu açıkça
vurgulamaktadır. Bu tabloda yer alan net sermaye girişi rakamları, dış tica-
ret dengesi ile hizmet alım-satımı (görünmeyen işlemler) dengesinin toplamına
eşittir. Negatif işaretli rakamlar, net sermaye çıkışını işaret etmektedir.

Ölkeler üretimlerinin bir kısmını dışarıya satarlar. Bundan kazandıkları para ile, ülkelerinde bulunmayan veya üretimi pahalı mal ve hizmetleri satın alırlar.

Ölkeler için önemli olan ne kadar ithalat yaptıkları değildir.

Zorunlu dış alımı karşılayabilecek değerde ihracatı yapma güçleri olup olmadığıdır. Bu dengeyi sağlayabilen ülke, ithalat miktarı ne kadar büyük olursa olsun dışa bağımlı sayılmaz.

Türkiye'nin tüm ithalatı Milli Gelirinin %13'ü dolayındadır.

Bu oran Yunanistan'da %20, Fransa'da %19, İspanya'da %16, İtalya'da %25, Yugoslavya'da %30'dur.

Ne varki bu ülkelerin ihracatı da aynı oranlara yakındır.

Halbuki, Türkiye Milli Gelirinin sadece %13'ü dolayında ithalat yapmasına karşın, Milli Gelirinin %4'ü oranında ihracat yapabilmektedir. Sadece bu kadarla da kalmamaktadır.

Sözü edilen benzer ülkelerde ihracatın artış hızı %20-40 arasında değişirken, Türkiye'de ihracat geliri yılda %15 dolayında artmaktadır.

Benzer ülkelerin ihracatlarının %50-70 arasındaki kısmı sanayi ürünü iken Türkiye'nin ihracatının %36 dolayındaki kısmı sanayi ürünüdür. Gerçekte bu da zorlama sanayi ürünüdür. Örneğin kutulanmış zeytinyağı, paketlenmiş incir gibi...

TABLO 3

BASLIÇA ÜLKELERDE İTHALAT VE
İHRACATIN MİLLİ GELİRE (GSMH) ORANI

	İthalat	İhracat
Türkiye	12.9	3.9
Avusturalya	12.8	13.9
Avusturya	29.7	20.5
Belçika	50.7	47.2
Kanada	20.1	21.1
Danimarka	30.7	23.3
Fransa	18.5	16.7
Almanya	19.6	22.9
İtalya	24.3	23.0
Japonya	10.3	11.7
Portekiz	29.2	11.9
İspanya	15.4	8.8
İsviçre	29.3	28.7
İngiltere	26.1	23.5
A.B.D.	7.8	6.4
Yugoslavya	29.7	16.2
Yunanistan	26.3	10.6

Kaynak: OECD, 1979 Türkiye Raporu

TABLO 4

BAŞLICA YENİ SANAYİLEŞMİŞ ÜLKELERİN
EKONOMİK NİTELİKLERİ İLE SANAYİ MALİ İHRACATLARI

	Nüfus	Kıstı Başına GSMH (1976 \$)	1960/76 Kıstı başına GSMH Artışı (%)	Toplam İhracat içinde		Sanayi Malları		Toplam içinde dokuma hazır giyim, ayakkabı deri	1965/ Reel Yıllık Artı
				1960 %	1975 %	Toplam Milyon \$ 1976	Kıstı Başına \$ 1976		
İspanya	35.7	2.920	5.5	12	70	6.025	169	19	22.
Yugoslavya	21.5	1.680	5.6	44	72	3.383	157	21	9.
Arjantin	25.7	1.550	2.8	4	25	972	38	23	16.
Brezilya	110.0	1.140	4.8	3	27	2.332	21	29	25.
Meksika	62.0	1.090	3.0	12	52	2.327	38	15	21.
Türkiye	41.2	990	4.2	25	36	466	11	70	32.
Singapur	2.3	2.700	7.5	26	43	1.790	778	13	15.
Yunanistan	9.1	2.590	6.1	9	48	1.252	138	45	28.
Hong-Kong	4.5	2.110	6.5	80	97	6.480	1.440	38	11.
Portekiz	9.7	1.690	6.5	55	71	1.198	124	44	7.
Tayvan	16.3	1.070	6.3	14	81	6.921	425	44	28.
Kore	36.0	670	7.3	14	82	6.675	188	50	36.

Yeni sanayileşmiş Ülkeler genellikle 1960'dan sonra sanayilerini geliştiren, kişi başına gelirlerini 1000 doları sanayi malları ihracatlarının toplam ihracat içindeki payını %25'in üstüne çıkarabilen Ülkelerdir. Sanayi mallı 1. cıta açısından bu Ülkeler ile Türkiye'nin durumu karşılaştırıldığında, ekonominin ihracat potansiyelini tam anla 1 kullananmadığı açıkça gözlenmektedir. Türkiye'deki kişi başına sanayi malı ihracatı İspanya ve Yugoslavya'nın ya sık onbeşde birine, Yunanistan ve Portekiz'in onikiye birine eşittir. Singapur, Tayvan, Hongkong ve Kore gibi 3 sal, toplumsal, demografik ve ekonomik yapıları bir hayli farklı olan Ülkelerin durumu bir yana, yukarıdaki kars 1 tirmalar bile Türkiye'nin sanayileşme stratejisinde önemli yanlışlıklar yaptığını ortaya koymaktadır.

TABLO 5

BAŞLICA YENİ SANAYİLEŞMİŞ ÜLKELERİN
SANAYİ MALİ İHRACATLARININ BİLEŞİMİ
(1975 - %)

	Yatırım Malları	Tüketim Malı (Mühendislik)	Giyim ve Ayakkabı	Diğer Doğrudan Tüketim Malları	Dokuma (Halı dahil)	Standart Ara Mallar (Dokuma hariç)
İspanya	23.4	5.6	11.4	8.4	4.6	22.3
Yugoslavya	25.4	3.1	13.2	5.5	6.1	21.1
Arjantin	18.0	7.8	2.8	4.3	0.3	24.9
Brezilya	25.4	6.1	12.2	5.0	12.4	21.1
Türkiye	2.8	0.5	25.2	2.0	33.6	22.6
Yunanistan	5.2	1.3	17.8	3.1	17.3	40.1
Hong-kong	2.8	11.3	45.7	19.7	9.7	0.7
Portekiz	9.0	5.9	18.4	2.5	23.0	15.2
Tayvan	9.5	9.8	27.8	14.9	15.1	8.5
Kore	7.0	5.2	32.4	12.3	15.7	14.7
Gelişmiş Ülkeler	31.8	9.4	2.7	4.0	4.6	24.1
Gelişmekte olan Ül.	12.5	5.8	21.8	9.8	14.9	16.2

Sermaye malları ve mühendisliğe dayanan tüketim malları ihracatında Türkiye, gelişmekte olan ülkelerin ortalamada kalmaktadır. Oysa dokuma ve giyim eşyaları ihracatında durum tersinedir. Dikkat edilecek olursa ihracat performansı yeni sanayileşmiş ülkelerde durum genellikle tam tersinedir.

3. Türkiye'nin Petrolde Dışa Bağımlılık Üçüsü Nedir?

Petrol sorununuz dışa bağımlılık konusunda ilginç bir örnektir: Türkiye, çok petrol tükettiği için değil, çok az tükettiği petrolün parasını ödeyebilecek dış satış gelirini sağlayamadığı için sıkıntıya düşmüştür.

Türkiye'de kişi başı akaryakıt tüketimi yılda 266¹ kilodur. Bu miktar, 1978 yılında Yugoslavya'da 645, Portekiz'de 812, Yunanistan'da 1171, İspanya'da 1266, Avusturya'da 1461, Rusya'da 1532 kilodur.

Türkiye, dünyada Çin'den sonra kişi başı en az petrol tüketen ülkelerdendir. Ekonomik gelişmeye paralel olarak petrol ihtiyacı daha da artacaktır.

Çözüm: artacak gereksinimin faturasını karşılayabilecek dış satımı gerçekleştirebilmektir. Bu da ihracat gelirini artırmaktır.

TABLO 6

ÇEŞİTLİ ÜLKELERDE KİŞİ BAŞINA DOŞEN AKARYAKIT TÖKETİMİ (1977)

Ülke Adı	1978 Yılı Akaryakıt Tüketimi (Milyon ton)	1976 Yılı Nüfusu (1000)	Kişi başına akaryakıt tüketimi (kg)
Amerika	867.3	217.891	3980
İsveç	28.2	8.209	3435
Avusturalya	37.9	13.640	2779
Finlandiya	12.5	4.710	2654
Japonya	260.1	112.770	2306
Batı Almanya	137.1	61.830	2217
Fransa	114.6	52.682	2175
İsviçre	13.1	6.480	2021
İtalya	95.9	55.810	1718
İngiltere	92.3	55.962	1649
Rusya	395.0	257.900	1532
Avusturya	11.0	7.530	1461
İspanya	44.9	35.470	1266
Yunanistan	10.6	9.050	1171
Portekiz	7.1	8.740	812
Yugoslavya	13.9	21.560	645
Türkiye	16.8	40.160	418 ¹
Çin	73.0	825.130	86

Kaynak: Petrol Ofisi İstatistik Bülteni

¹1979 Yılında yaklaşık 12 milyon ton petrol tüketildiği hesaplanmaktadır. Bunun anlamı kişi başı yılda 266 kg. tüketimdir.

4. "İhracat" Bağımsızlık Demektir...

Bir ülke döviz kazancıyla normal ve kalkınma gereksiniminin dış alımlarını karşılayacak bir ekonomik yapıya sahip ise ekonomik özgürlüğe sahiptir.

Dışa bağımlı değildir.

Dışa bağımlılıktan kurtulmanın tek koşulu, ülkenin yaşamını sürdürmek için ihtiyacı olan dış harcamaları karşılayacak yeterli geliri sağlamasıdır. Bu halde dışa bağımlılık tehlikesi ortadan kalkar.

Türkiye'nin dışa bağımlı olmasını istemiyoruz. Fakat, aynı zamanda Türkiye'nin kabuğuna çekilip dünya üzerinde yalnız kalmasını da istemiyoruz.

Bunu 45 milyon Türk'ün hiçbiri istemiyor.

O halde tek amacımız: döviz gelirimizi artırmak, ekonomik bakımdan dünyaya açılmak olmalıdır.

İhracata, sanayi ürünleri ihracatına büyük önem veriyoruz. Sanayi ürünleri ihracatının artırılması:

- Mevcut kapasitelerin en verimli şekilde değerlendirilmesine,
- Yatırımların hızla geliştirilmesine,
- Ciddi, akılcı, dengeli ve sürekli bir para, kredi, maliye ve ekonomi politikası uygulamasına bağlıdır.

Bu politikayı hükümetler saptar, uygular.

Türk müteşebbisi bu doğrultudaki uygulamaların bekleyişi içindedir.

5. Dışa Bağımlılığı Azaltacak Araçlar Nelerdir?

a) Dış Borç: Her ülke gelişmesini hızlandırmak, geçici sorunlarına çözüm bulmak için dış kredi kullanır. Kredi verenler için ülkeler ve kişiler arasında fark yoktur.

Kişiler işlerini geliştirmek için bankalardan kredi alır. Banka krediyi verirken, kişinin kredi itibarını inceler. Bu krediyi tüketimde mi kullanacağına, yoksa bununla işini mi geliştireceğine bakar. Geri ödeyebileceğine inanırsa, faiz karşılığı kredi verir.

Bu nitelikteki kişi, istediği bankadan kredi alabilir. Bütün bankalar bu nitelikteki kişiye kredi vermek ister.

Aynı şeyler ülkeler için de geçerlidir.

Ülkeler yatırım yapmak, ileride ihracatlarını geliştirmek, yeni istihdam alanları açmak için borçlanırlar. Uluslararası kuruluşlardan, bankalardan faiz karşılığı kredi alırlar. Bir süre sonra ortaya çıkan istihdam, üretim ve ihracat ile borçlarını ödeme imkânına kavuşurlar.

Bu akılcı borçlanmadır.

Akılcı borçlanma dışa bağımlılık değildir.

Fakat ülkeler aldıkları dış kredileri tüketimde kullanır, borçlarını ödeyecek biçimde döviz geliri artışı sağlayamazlar ise ticaret bankalarından kredi alma olanakları kalmaz. Ancak ülkelere, hükümetlerden borçlanma zorunda kalırlar.

Hükümetlerden borçlanma, siyasi borçlanmadır. Bankalardan alınan borcun karşılığı faizdir. Siyasi borçlanmada faizden başka karşılıklar istenir.

Türkiye, ekonomik sorunlarını çözmek, kalkınmasını hızlandırmak için akılcı ve planlı biçimde bir süre dış borç kullanmak zorundadır.

Türkiye dünyada az borç kullanan ülkelere biridir. Borçlarımızın milli gelire oranı %21'dir.

Bu oran, Kore için %37, Meksika için %45, Yugoslavya için %20, Mısır için %77'dir.

Türkiye'nin sorunu; mevcut borç yükünün kısa vadeli olması ve mevcut borçları ve alabileceği yeni kredileri ödeyebilecek dış satım gelirini sağlayamamasıdır.

b) Ekonomik Bütünleşme Zorunluluğu: Şimdinin dünyası, ülkelerin birbirinden kopuk ve habersiz, "Robenson" gibi yaşamaya değil, bütünleşmeye yöneldiği bir dünyadır.

Bugün bütün dünyada, bölgesel ekonomik bütünleşme hareketleri vardır. Dünya pazarlarını gruplaşan, kendi aralarında örgütlenen ülkeler paylaşmaktadır.

Dünyanın en zengin pazarı ile iş yapmak Türkiye gibi sanayi ürünü satmak isteyen ülkelerin yararına. Önemli olan bu pazarda, eşit koşullarla, ezilmeden, ülke yararlarını koruyarak iş yapmaktır.

İşte AET ortaklığı Türkiye için bu bakımdan önem taşımaktadır.

Türkiye, anlaşmalarda ülke yararını koruyucu önlemleri sağlayarak, eşit koşullarla, bu ekonomik harekete katılırsa dışa bağımlı olmaz. Tersine, diğer AET ülkeleriyle eşit koşullarla pazardan yararlanma hakkını elde eder.

Bu güçlü pazar olanağı Sosyalist Blok ve Ortadoğu ülkeleri ile ekonomik ilişkilerin de gelişmesine yardımcı olur.

c) Yabancı Sermaye: Yabancı sermaye bir ülkeye kâr amacı ile gider. Bütün dünya ülkeleri bunu bilerek yabancı sermaye peşinde koşmaktadır. Çünkü yabancı sermaye, akılcı biçimde kullanılırsa, kaynak açığını teknoloji açığını kapatarak, yönetim becerisi, ihracat becerisi getirerek ülke ekonomilerine güç katar.

Yabancı sermayeyi, karşılıklı menfaat dengesini kurarak bilinçli akılcı biçimde kabul eden, faaliyetlerini belli sınırlar altında tutan ülke dışa bağımlı olmaz. Tersine dışa bağımlı olma durumuna düşme tehlikesinden kurtulur.

Su boğar. Ateş yakar. Elektrik çarpar. İnsanoğlu aklını kullanarak bunları kontrol altına alır. Kullanır. Refahını yükseltir.

Önemli olan, boğucu, yakıcı, çarpıcı, öldürücü şeyleri kontrol altına alıp, bunlardan yarar sağlayacak beceriyi gösterebilmektir.

Dünya ülkeleri azami yararı sağlarken yabancı sermayenin tehlikesinden korkup içe kapanmak normal karşılanamaz.

6. Büyüyen Türkiye'nin, Büyüyen Sorunları

Türkiye kalkınma arzusunda olan her ülkenin karşılaştığı sorunlarla boğuşmak zorundadır.

Sorunların giderek büyümesi tabiidir.

1950 Yılında Türkiye'nin nüfusu 20 milyon, şehirde yaşayanlar 4 milyon idi. Bugün nüfus 45 milyona çıktı. Aynı şehirlerde, aynı alt yapı üzerinde 22 milyon insan yaşıyor.

1950 Yılında Türkiye 10 milyon kişiye iş bulmak zorunda idi. Bugün 19 milyon insan çalışma çağında.

1950 Yılında ilkokulda 1.6 milyon öğrenci vardı. Üniversitede 25 bin öğrenci okuyordu. Bugün ilkokullarda 6 milyon, Üniversitede 470 bin öğrenci okuyor.

Nüfustaki bu hızlı artışa rağmen Türk ekonomisi, bu ülkede yaşayanları daha iyi doyurur, daha iyi yaşatır biçimde büyüdü. Ama Türk vatandaşları bu büyümeyi yeterli bulmuyor. Tabii olarak, batı ekonomileri düzeyinde bir hayat özlemi içinde.

TABLO 7

BOYUYEN TÜRKİYE

	1950	1960	1970	1980
Nüfus (milyon)	20	27	35	45
Şehir Nüfusu(milyon)	4	7	13	22
İşgücü(milyon)	10	12	14	19
İlkokul öğrencisi(milyon)	1.6	2.9	5.0	6.0
Üniversite öğrencisi(bin)	25	65	170	470
Milli Gelir (endeks)	(54)	(100)	(117)	(201)
Kişi Başı Gelir (endeks)	(72)	(100)	(138)	(186)
Buğday Üretimi(milyon ton)	4	8	10	18
Şeker üretimi (milyon ton)	0.1	0.5	0.7	1.5
Elektrik üretimi (mil. kws.)	0.8	3	9	23
Demir Çelik (milyon ton)	0.2	0.4	2.9	3.5
Çimento (milyon ton)	0.4	2.0	6.3	18.0
İthalat (milyon \$)	285	468	947	5.200
İhracat (milyon \$)	263	320	588	2.700
Dış Ticaret Açığı(milyon \$)	22	148	359	2.500

30 Yılda bir yanda nüfus iki katına çıkarken, öte yanda kişi başı gerçek geliri 2 misline çıkarmak azımsanmayacak bir başarıdır.

Başarısızlık, bütün bunlar olurken, ekonomiyi dışa açamamaktır. 1950'de dış ticaret açığı 22 milyon dolar idi.

1970'de dış ticaret açığı 359 milyon dolar idi.

1960'larda 250 milyon dolarlık dış kredi Türk ekonomisini çıkmazdan kurtarabiliyordu.

1970'lerde 1.5 milyar dolarlık dış yardım ekonomik krizi atlarmaya yetiyordu.

1980'lere girerken Türkiye kalkınma planlarını, her yıl 3 milyar \$ yeni kredi bulma hayali ile hazırlar hale geldi.

Türk ekonomisi her yıl 1.5 milyar dolar yeni kredi bulamazsa tökezleniyor.

Dünya piyasalarında bugün faizi verildiğinde kredi bulmak kolay. Fakat kimse, kimseye, petrol alıp otomobille gezsin, gübre alsın domates salatalık yetiştirip yesin, sentetik iplik ithal etsin güzel elbiseler yapıp giyinsin... sonra tekrar kredi arasın diye yardım edecek kadar "iyilik sever" değil...

Ancak yatırım için, kısa sürede döviz geliri sağlayıp ana para ve faizi ödeyecek projeler için kredi bol...

Türkiye büyümeye arzulu ise, ihracat yapmak, ihrac edilecek mallar üretmek, ihracı mümkün malları içeride tüketmemek zorundadır.

Bunun tersi halinde mevcut ekonominin sorunlarının büyümesi bir yana, sürmesi imkansızdır.

BÖLÜM II

TÜRKİYE'NİN NEDENİNİ ANLAYAMADIĞI DERT

"ENFLASYON"

1970'lerden 1979 yılı sonuna kadar fiyatlardaki tırmanışın temel nedeni aşağıdaki göstergelerde açıklıkla ortaya çıkmaktadır.

TABLO 8
ENFLASYONUN NEDENİ

	Milli Gelir Endeksi	Emisyon Artışı Milyon TL	Artışı Endeks	M.B.Kredileri Milyon TL	Endeks	Dış Açık Milyon TL	Fiyat Endeksi
1970	100.0	13.915	100.0	14.565	100.0	1.956	100.0
1971	110.2	17.032	122.4	16.273	111.7	1.635	115.9
1972	118.4	20.055	144.1	19.534	134.1	112	136.8
1973	124.7	25.332	182.0	27.886	191.4	- 6.594	164.8
1974	134.0	32.860	236.1	52.592	361.1	10.066	214.0
1975	144.6	40.938	294.2	66.198	454.5	27.729	235.5
1976	155.7	52.061	374.1	110.621	759.5	37.950	272.2
1977	161.9	77.881	559.7	189.699	1302.4	60.084	337.7
1978	166.8	113.662	816.8	241.886	1660.7	35.450	515.3
1979	169.7	180.318	1.295.8	371.169 ¹	2548.4	33.300 ²	817.2

1970 Yılından 1979 yılı sonuna kadar Türkiye'de Milli Gelir 1.69 katı arttığı halde banknot miktarı 12.95, Merkez Bankası kredileri 25.48 katı artırılmıştır.

Türkiye'de fiyat artışlarının değişik nedenleri vardır. Fakat enflasyonda temel etken:

- 9 Yılda milli gelirdeki gerçek artış %70 dolayında iken
- Emisyon miktarındaki artışın %1200 civarında oluşmasıdır.

1979 Yılı çok açık bir örnektir.

- 1979 Yılında ekonomideki mal ve hizmet üretimi %1.7 artmıştır.
- Aynı yıl nüfusumuz %2.5 büyümüştür.
- Bunun anlamı (1.7 - 2.5 = -0.8) 1979 yılında ülkede kişi başı toplam mal ve hizmet üretimi 1978 yılındakinden -%0.8 düşüktür.
- Demek ki, 1979 yılında piyasadaki satın alma gücü 1978 düzeyinde kalsa idi (113 milyar lira), herkes aynı parayı ödeyerek 1978 yılındaki kadar-
dan biraz daha az mal ve hizmet alabilecek idi.
- Ama, 1979 yılında Merkez Bankası yeniden 67 milyar lira ek banknot bastı. Piyasaya çıkardı. Piyasadaki mal ve hizmet 1978 seviyesinde. 1978'de bu mal ve hizmeti satın almak için alıcılar 113 milyar lira ödemiş. 1979

¹28 Aralık 1979 itibariyle

²Ödemeler Dengesi TÜSİAD tahmininden

Yılında piyasadaki mal ve hizmetten adam başına düşen miktar 1978'in de altına indiği halde alıcıların eline 67 milyar lira daha fazla para (180 milyar lira) verilmiş.

Östelin bu ek 67 milyar lira 45 milyon nüfusun eline eşit dağıtılmamış. Bazıları hiçbirsey alamazken bazılarının bolca para geçmiş eline.

O zaman aynı mal ve hizmeti daha pahalıya satın almak için bir yarış başlıyor. Bazı mallarda maliyetler gerçekten artıyor. Ama bazı kereler de "Açık artırma örneği" kıt malı satın almak için "banknot artışından bolca yararlananlar" aralarında fiyat yükseltme yarışına giriyorlar.

Türkiye'nin kurtuluşu bu "tırmanma"dan çıkabilmektir.

Çıkış gene "dışa açılma" sorunu ile ilişkili.

Türkiye dışa açılmayınca tüm ekonomik yapı "kapalı bir ekonominin deformasyonuna uğramıştır."

Genç sanayi yapısı, kuruluş aşaması tamamlanamadan çarpılmıştır. Fiyat, kalite rekabeti olmayan, aşırı himaye edilmiş üretim yapısı iç pazara dönük çalışma alışkanlığını edinmiştir.

Dışa kapalı ekonomide üretimden kaçış ve özellikle ticaret kesiminde eksik rekabetten kaynaklanan "büyük rantlar" doğmuştur.

Çarpık ekonomik yapı, anormal rantlar karşısında giderek bozulan gelir dağılımına seyirci kalan Hükümetler, ekonominin kontrolünü ellerinden kaçırınca vergi toplama güçleri de ellerinden kaçmıştır.

O zaman icra-i hükümet için "banknot basımı" tek kaynak olarak ortaya çıkmıştır.

1979 Yılında "sağlam kaynak" bulamayan Hükümetler, "kolay para" kullandılar

- Banknot miktarı 12 ayda 67 milyar (%58) arttı: 180 milyar oldu. (1977 başında 52 milyar idi.)
- Merkez Bankası kredileri 12 ayda 129 milyar lira (%53) arttı. (1977 başından buyana 2.5 misli büyüdü.)
- 1979 Yılıının 407 milyar liralık devlet bütçesinden 536 milyar lira harcaması yapıldı. Bunun yaklaşık 335 milyarı doğrudan veya dolaylı personel-ücret ödemesidir. (Açık personel ödemesi 180 milyar TL. olarak görülmektedir)
- Devlet 1979 yılında devamlı subvansiyon dağıttı:*

Şeker subvansiyonu	24 milyar lira
Gübre subvansiyonu	48
Benzin subvansiyonu	62
Et subvansiyonu	12
Hububat subvansiyonu	6
Kömür subvansiyonu	10
Kağıt subvansiyonu	2

* 1979 Yılında üretim maliyeti 26.51 TL./Kg. olan şeker 14.25 TL./Kg.'dan, maliyeti 8.56 TL./Kg. olan diamonyum fosfat gübresi 2.45 TL./Kg.'dan maliyeti 4.00 TL./Kg. olan amonyum nitrat 26 gübresi 1.40 TL./Kg.'dan, maliyeti 6.20 TL./kg. olan Tripl super fosfat gübresi 1.30 TL./Kg.'dan satılmıştır. (Azot sanayii maliyetleri)

TABLO 9

TİCARET BAKANLIĞI TOPTAN EŞYA FİYATLARI ENDEKSİ

	Endeks	Zincirleme Yüzde De- ğişmeler	Geçen Yılın Aynı Ayın- dan Artışlar	Bir Önceki Yıl Sonuna Göre Değ.
1963	100.0	-	-	-
1970	145.7	6.7	-	-
1971	168.9	15.9	-	-
1972	199.0	18.0	-	-
1973	240.1	20.5	-	-
1974	311.8	29.9	-	-
1975	343.2	10.1	-	-
1976	396.6	15.6	-	-
1977	492.1	24.1	-	-
1978	750.8	52.6	-	-
1976 Ocak	369.1	2.3	8.8	2.3
Şubat	377.1	2.2	8.7	4.5
Mart	381.3	1.1	8.8	5.7
Nisan	393.8	3.3	12.3	9.2
Mayıs	404.0	2.6	16.7	12.0
Haziran	407.0	0.9	20.1	13.0
Temmuz	393.4	-3.5	16.8	9.1
Ağustos	400.4	1.8	18.2	11.0
Eylül	407.0	1.6	19.6	12.9
Ekim	415.4	2.1	20.4	15.1
Kasım	424.0	2.1	22.0	17.5
Aralık	429.7	1.3	19.1	19.1
1977 Ocak	440.7	2.6	19.4	2.6
Şubat	444.0	0.7	17.7	3.3
Mart	449.1	1.1	17.8	4.5
Nisan	465.5	3.6	18.2	8.3
Mayıs	471.3	1.2	16.6	9.7
Haziran	476.8	1.2	16.9	11.0
Temmuz	479.8	0.6	21.9	11.6
Ağustos	482.2	0.5	20.4	12.2
Eylül	524.0	8.7	28.7	21.9
Ekim	548.6	4.7	32.1	27.7
Kasım	565.2	3.0	33.3	31.5
Aralık	584.8	3.5	36.1	36.1
1978 Ocak	609.0	4.1	38.2	4.1
Şubat	636.3	4.5	43.3	8.8
Mart	664.6	4.4	47.9	13.6
Nisan	687.7	3.5	47.7	17.6
Mayıs	709.8	3.2	50.6	21.4
Haziran	722.6	1.8	51.6	23.6
Temmuz	754.5	4.4	57.2	29.0
Ağustos	772.3	2.4	60.2	32.1
Eylül	804.7	4.2	53.6	37.6
Ekim	826.8	2.7	50.7	41.4
Kasım	845.5	2.3	49.6	44.6
Aralık	869.9	2.3	48.7	48.7
1979 Ocak	910.9	4.7	49.5	4.7
Şubat	955.0	4.8	50.1	9.7
Mart	1003.4	5.1	50.9	15.3
Nisan	1081.8	7.8	57.3	24.4
Mayıs	1132.4	4.7	59.5	30.2
Haziran	1214.2	7.2	68.0	39.5
Temmuz	1254.1	3.3	66.2	44.2
Ağustos	1295.5	3.3	67.7	48.9
Eylül	1334.8	3.0	65.8	53.4
Ekim	1402.8	5.1	69.7	61.2
Kasım	1513.7	7.9	79.0	74.0

Bu durumda 1979 yılında endekslerin %70 fiyat artışı göstermesi çok normaldir. (Tablo 9)

Madde bazı fiyat artışları daha büyük ölçülerdedir. (Tablo 10)

TABLE 10
İSTANBUL'DA 1978 ve 1979 YILLARINDA
BAZI MALLARIN TOPTAN EŞYA FİYATLARINDAKİ ARTIŞLAR

	30 Aralık 1977	30 Aralık 1978	Artış Oranı %	30 Aralık 1979	Artış Oranı %
SİNAİ ÜRÜNLER					
Kalay(Külçe)	800.00	1.400.00	75.0	1.500.00	7.1
Çimento(Portland)	55.00	62.50	13.6	143.00	128.8
Cam(2mm)	51.00	70.00	37.3	160.00	128.5
İnşaat Demiri(6mm)	12.00	18.00	50.0	36.00	100.0
Sac(0.30mm)	14.00	33.00	100.0	125.00	278.7
Boru(1/1 Parlak Galv.)	23.25	55.00	136.6	70.50	27.3
Tuğla(8.5'lu)	2.30	2.45	6.5	4.50	83.6
Formika(m ²)	300.00	525.00	75.0	1.100.00	109.5
Yonga Levha(19mm)	675.00	900.00	33.3	2.250.00	150.0
Kereste(Beyaz Doğ.)	7.500.00	8.500.00	13.3	15.000.00	76.5
Pamuk İpliği(6/1 karde)	-	75.00	-	120.00	60.0
TOKETİM MADDELERİ					
Ayçiçek	16.75	24.00	43.4	63.50	164.5
Zeytinyağı	32.50	40.70	25.2	160.00	293.1
Soğan	3.00	3.00	-	8.00	166.6
Peynir	40.00	55.00	37.5	120.00	118.1
Kaşer	65.00	95.00	46.2	200.00	110.5
Zeytin(Gemlik)	25.00	40.00	60.0	75.00	87.5
Yumurta	1.70	2.60	52.9	4.50	73.1
Pirinç(Baldo)	20.00	29.00	45.0	33.00	13.7
Makarna	9.00	12.00	33.3	24.00	100.0
Nohut	17.00	28.00	67.7	30.00	7.1
Fasulye	18.00	50.00	177.8	60.00	20.0
Mercimek	12.50	24.00	92.0	38.00	58.3
Patates	3.00	6.00	100.0	12.00	100.0
Et(Sığır)(Kg.)	60.00	90.00	50.0	160.00	77.7
Sucuk	110.00	130.00	18.2	300.00	130.7
Pastırma	120.00	190.00	58.3	450.00	136.8
Karabiber(kg.)	180.00	350.00	94.4	600.00	71.4
Sabun(Beyaz Kalıp)	-	30.00	-	81.00	170.0
Pamuk	27.00	40.00	48.1	98.00	145.0
Buğday	3.10	5.00	61.3	7.80	56.0
DAYANIKLI TOKETİM MADDELERİ (1000 TL.)					
Televizyon(61 ekran)	5.5	9.3	69.8	29.5	197.1
Buzdolabı (AR 351)	7.0	10.7	54.0	24.4	126.8
Çamaşır Mak.(AR 7)	5.5	9.8	78.5	22.1	125.3
Renault (12 TS)	127.6	218.7	71.3	423.0	93.4
Murat (131)	125.0	222.4	77.9	465.3	109.2
Traktör(Inter 654)	169.7	288.5	70.0	758.3	162.8
Kamyon (Inter)	350.0	624.9	78.5	1.482.7	137.3

Değişik endeksler 1979 yılı için fiyat artışlarını şu şekilde ortaya koymaktadır:

Ticaret Bakanlığı Konjonktür ve Yayın Müdürlüğü

Toptan Eşya Fiyat Endeksi

1979 Kasım / 1978 Kasım = %79.0

Ankara Geçinme Endeksi

1979 Kasım / 1978 Kasım = %67.4

İstanbul Geçinme Endeksi

1979 Kasım / 1978 Kasım = %79.3

İstanbul Ticaret Odası

Toptan Eşya Fiyat Endeksi

1979 Kasım / 1978 Kasım = %79.4

İstanbul Şehri Ücretliler Geçinme Endeksi

1979 Kasım / 1978 Kasım = %82.4

Devlet İstatistik Enstitüsü

İstanbul Şehri Tüketici Fiyatları Endeksi

1979 Ekim / 1978 Ekim = %64.6

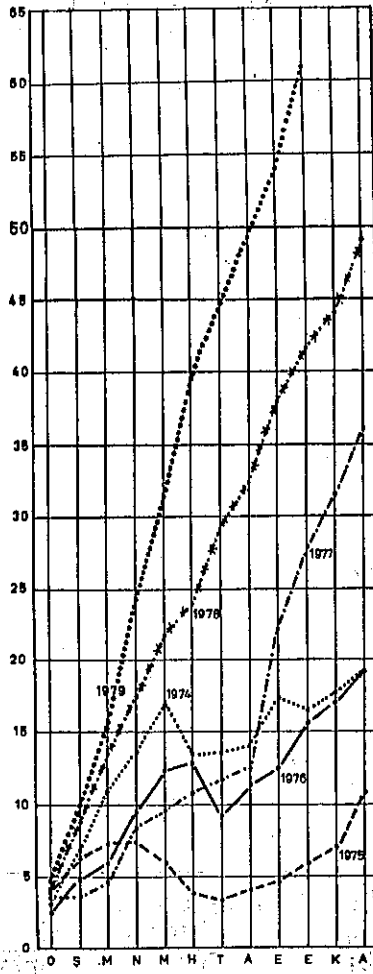
TABLO 11

FIYAT ENDEKSLERİNDEKİ GELİŞMELER

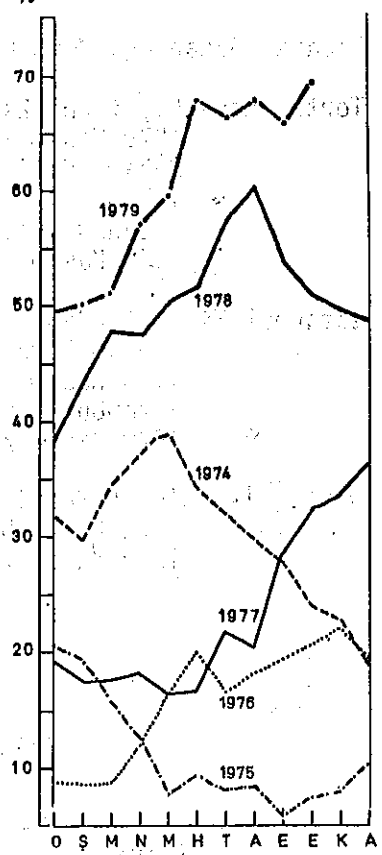
	Toptan Eşya Fiyatları Endeksi		Ticaret Bakanlığı Endeksi	İstanbul Geçinme Endeksi		Ticaret Odası
	Endeks	Artış		Endeks	Artış	
1970	145.7	6.7	155.6	7.9	114.6	9.5
1971	168.9	15.9	185.2	19.0	134.0	16.9
1972	199.0	18.0	213.7	15.4	152.0	13.4
1973	240.1	20.5	243.6	14.0	172.9	13.7
1974	311.8	29.9	301.8	23.9	213.4	23.3
1975	343.2	10.1	365.8	21.2	259.2	21.5
1976	396.6	15.6	429.6	17.4	302.2	16.6
1977	492.1	24.1	541.3	40.6	396.6	31.2
1978	750.8	52.6	876.3	61.8	665.6	67.8
1979 ¹	1190.7	58.6	1390.0	58.6	1149.5	72.7

¹1979 Yılı 11 aylık ortalamalardır.

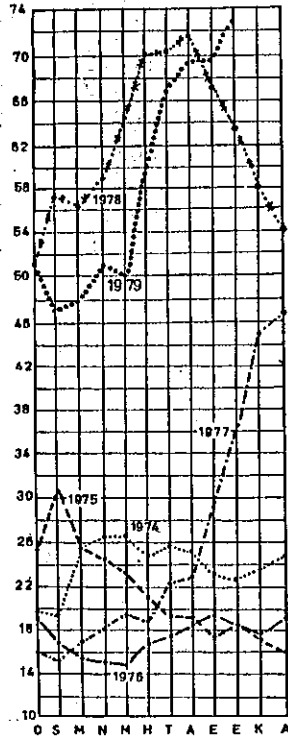
TOPTAN EŞYA FİYAT ENDEKSİ
ÖNCEKİ YIL SONUNA GÖRE
% AYLIK DEĞİŞMELER

TOPTAN EŞYA FİYAT ENDEKSİ
12 AYLIK DEĞİŞME

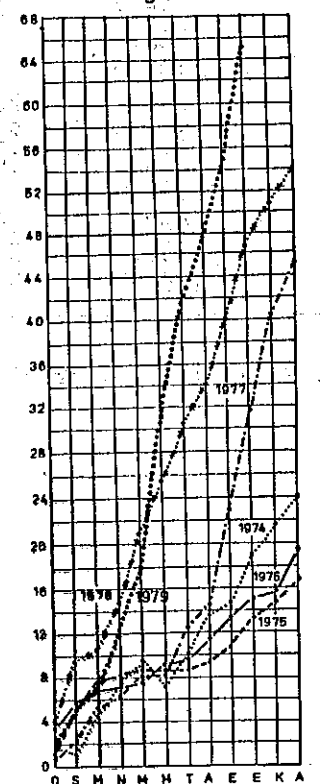

% 12 Aylık Değişme

İSTANBUL GEÇİRME ENDEKSİ

Yıl Sonuna göre
Değişme

TABLO 12
FİYAT ARTIŞLARI

	Yıllık Ortalama 1978/1977	1978 Ocak/Kasım	1979 Ocak/Kasım
Toptan Eşya			
a) Genel Endeks	52.5	44.6	74.0
b) Gıda	45.1	33.4	58.0
c) Sanayi Ham M.	65.9	64.3	96.6
Ankara			
a) Genel	53.3	47.6	62.5
b) Gıda	41.4	38.2	57.5
İstanbul			
a) Genel	61.8	51.4	73.7
b) Gıda	53.0	44.9	64.8

Kaynak: Ticaret Bakanlığı

TABLO 13
TÜKETİCİ FİYATLARINDAKİ ARTIŞLAR

	Yıllık Artış 1978/1977	Kasım 79/ Kasım 78
Gıda Maddeleri	59.7	64.8
Isıtma ve Aydınlatma	67.9	104.5
Giyim ve Ev Eşyası	77.2	140.1
Kira ve Ev Bakımı	87.6	75.2
Müteferrik	64.8	85.2
Genel	68.0	82.4

Kaynak: İstanbul Ticaret Odası

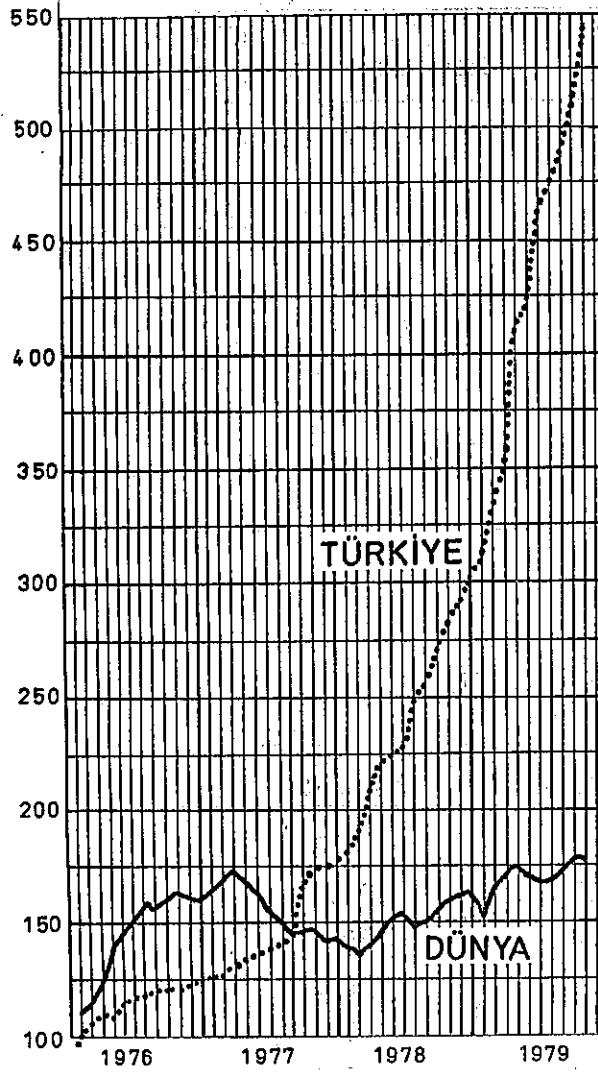
TABLO 14
İSTANBUL ÜCRETLİLER GEÇİNME ENDEKSİ
(% Artışlar)

	1977	1978	1979
Yıllık Artış	31.0	68.0	-
Oniki Aylık Artış	44.4	73.8	-
Kasım / Kasım	45.0	69.4	82.4
Ocak / Kasım	41.6	66.2	72.5

Kaynak: İstanbul Ticaret Odası

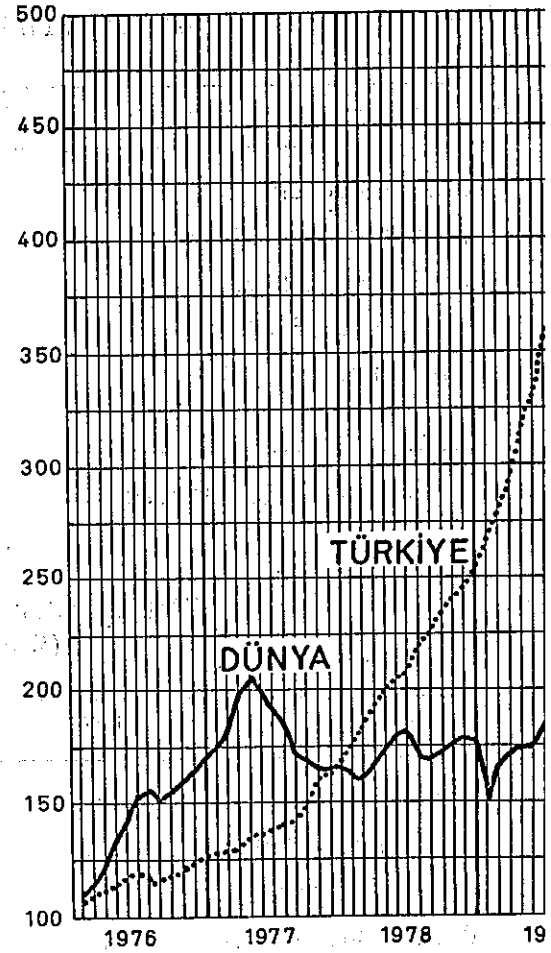
DÜNYA ve TÜRKİYE SANAYİ HAMMADDE FİYAT ENDEKSİ

(1975 = 100)

DÜNYA ve TÜRKİYE TOPTAN EŞYA FİYAT ENDEKSİ

(1975 = 100)

Dünya Fiyatlarından Kopan Fiyatlar

Bir ülkenin fiyatları dünya fiyatlarıyla benzer gelişim içinde ise "parasının değeri" sabit kalır.

Ülke fiyatı, dünya fiyatlarından uzaklaştıkça "kur ayarlaması" zorunluluğu doğar. Kur ayarlaması, iç fiyat ile dış fiyat arasında bozulan dengeyi kurabilecek tek araçtır.

Kur ayarlaması yapılır, denge kurulur. Sonra tekrar fiyatlar artarsa yeni bir kur ayarlaması mukadderdir.

Aşağıdaki tabloda görüleceği gibi 1960'lı yıllarda Türkiye dünya fiyatlarıyla ilişkisini koparmamıştır.

Sorun 1978'lere doğru ortaya çıkmıştır.

1978 Yılında ve 1979 yılının ilk yarısında sorunun önemi büyüktür.

İçeride fiyat artışları % 60'larda dolasırken, kur ayarlaması aracını kullanmadan fiyat artışları % 10'larda dolaşan bir ülkenin ürünleriyle rekabet etmeye olanak yoktur.

İç fiyatlar süratli biçimde artarken, resmî kur ne ölçüde sabit tutulursa tutulsun serbest piyasada ülke parasının değeri aynı süratte artar.

Diğer sayfalarda 1979 yılında serbest piyasada döviz fiyatındaki değişiklikler verilmekte bunlar çizgili olarak da gösterilmektedir.

Özellikle Türkiye'de altın fiyatına bağlı olarak dövizin serbest piyasa fiyatındaki değişimler önemle incelenmelidir.

TABLO 15

TÜRKİYE'DE VE DÜNYADA FİYAT ARTIŞLARI ARASINDAKİ FARK

	Ortalama		1978	1979*
	1961/70	1971/78		
A.B.D.	2.8	6.7	7.7	12.2
Japonya	5.8	8.4	3.8	4.2
Federal Almanya	2.7	5.2	2.6	5.7
Fransa	4.0	9.0	9.3	11.3
İngiltere	4.1	13.2	8.3	17.7
Kanada	2.7	7.7	9.0	9.3
İtalya	3.9	12.7	11.6	16.9
Yunanistan	2.1	12.4	12.5	22.0
Hollanda	4.0	7.8	4.1	4.4
Portekiz	3.9	18.2	22.6	23.1
İspanya	6.0	15.3	19.7	16.6
İsviçre	3.3	5.3	1.1	5.0
Türkiye	5.9	23.3	52.6	73.2

* Ekim ayına kadar 12 aylık ortalama

Kaynak: OECD

Haziran ayında yapılan devalüasyon ile Türk Lirası için tesbit olunan 47.10 T dolar fiyatı, gerçekçi bir tesbittir.

Ve hatta belli bir oranda "uzak görüş" payı eklenmiştir.

Eğer devalüasyon ile birlikte, "döviz kasasına işlerlik" kazandırılabilse idi ve "fiyat artışları" sınırlandırılabilse idi, bu devalüasyon oranında ekonominin yeniden dengeye kavuşması olanağı bulunabilirdi.

Ancak, dolar kuru 47.10 TL.'de dengede ve hatta dengenin de ilerisinde bir "emniyet sahasında" tesbit edilmişken,

- Türkiye'de her ay fiyat artışları % 5 dolayında olursa;
- Buna karşı, bizim ilişkili bulunduğumuz ülkelerde, aylık fiyat artışları % 1'in altında kalırsa,

Bu dengenin her ay bozulması ve TL.sının gerçek fiyatının değişmesi mukadderdir.

Aşağıdaki tablo bu tehlikeyi vurgulamak için hazırlanmış "spekülatif" bir çalışmanın sonuçlarını vermektedir.

TABLO 16

TÜRKİYE'NİN GERÇEK DÖVİZ KURU

(Türkiye ile önemli ticari ilişkileri olan ülkeler bakımından)

	Doların TL. Döviz Kuru	Dolar Kurunun Endeksi	Nisbi Fiyat- lar Endeksi Türkiye Ülkeler	Gerçek Döviz Kuru Endeksi	Gerçek Döviz Kurunun Sabit Tutacak Do- lar Kuru
1971	14.92	100.0	100.0	100.0	14.92
1972	14.15	94.8	105.9	89.5	15.80
1973	14.15	94.8	104.9	90.4	15.65
1974	13.93	93.4	114.6	81.5	17.10
1975	14.44	96.8	114.1	84.8	17.02
1976	16.05	107.6	131.8	81.6	19.66
1977	18.00	120.6	149.2	68.8	22.26
1978	24.28	162.7	196.1	83.0	29.26
1979	41.64	279.1	295.8	94.4	44.11
1979/ 1	25.25	169.2	229.8	73.6	34.29
2	25.25	169.2	239.2	70.8	35.66
3	25.25	169.2	249.7	67.8	37.24
4	47.10	315.7	267.5	118.0	39.92
5	47.10	315.7	278.2	113.5	41.50
6	47.10	315.7	296.3	106.5	44.23
7	47.10	315.7	304.0	103.8	45.38
8	47.10	315.7	311.9	101.2	46.54
9	47.10	315.7	319.1	98.9	47.62
10	47.10	315.7	333.1	94.8	49.68
11	47.10	315.7	351.8	89.7	52.51
12	47.10	315.7	369.4	85.5	55.09
1980/ 1	47.10	315.7	387.9	81.4	57.86
2	47.10	315.7	407.3	77.5	60.77

Kaynak: TOSIAD Araştırma Grubu

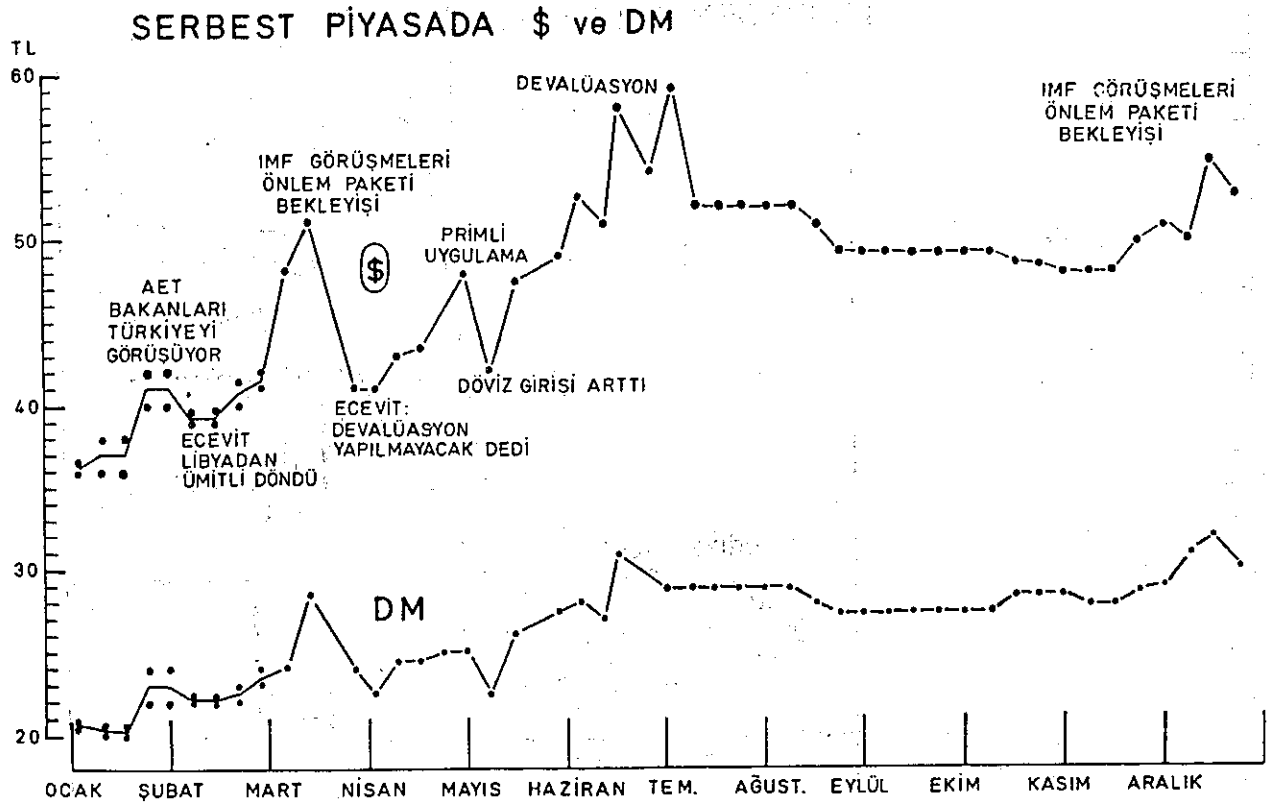

Tabloda, Türkiye ile serbest dövizli ticari ilişkisi bulunan batı ülkelerindeki fiyat artış ortalamaları hesaplanmış, sonra Türkiye'deki fiyat artışlarıyla diğer ülkelerdeki ortalama artış arasındaki farklılığın Türk Lirasına doğrudan etkisi hesaplanmıştır.

Görüleceği gibi 1971 yılında doların resmi kuru ile gerçek kuru arasında kurulan denge 1979'a doğru giderek bozulmuştur.

1979 Yılı'nın Nisan ayındaki primli kur uygulaması ile gerçekçi kurun ötesinde bir düzeltme yapılmış, fakat "Türkiye'nin döviz kasası işlerlik kazanmadığı ve fiyat artışları giderek hızlandığından" denge gene bozulmuştur.

Bu spekülasyon tablo, iç fiyat artışlarının kontrol altına alınamamasının Türk Parasının değerini nasıl olumsuz etkilediğini açıklıkla ortaya koymak amacıyla verilmiştir.

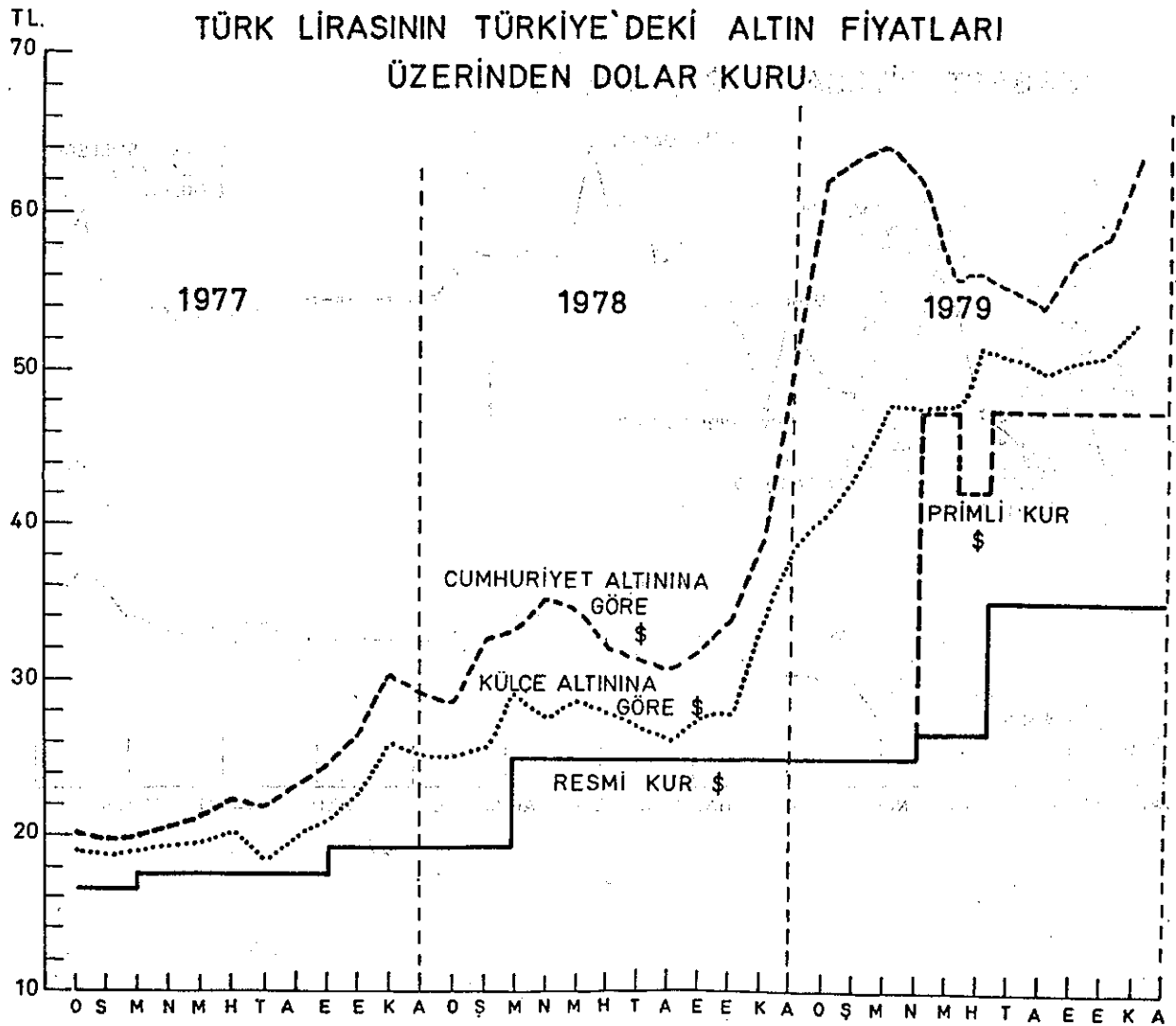

TABLO 17

TÜRK LİRASI DEĞERİNDE 1970 YILINDAN SONRA
YAPILAN AYARLAMALAR

	ABD \$	Alman Markı	İsviçre Frangı	Fransız Frangı	İngiliz Sterlini
1970 Resmi Kur	14.85	4.09	3.46	2.69	35.94
1979 Yılı Sonu Resmi Kur	35.00 (47.10)	20.21 (27.20)	21.84 (29.40)	8.59 (11.57)	79.01 (106.33)
Yapılan Ayarlama Oranı	135.7 (217.2)	394.1 (565.0)	531.2 (749.7)	219.3 (230.1)	119.8 (195.8)
Yapılan Ayarlama Sayısı	19	31	27	29	27

( ) Primli kur

Döviz Fiyatı

Döviz de bir maldır. Fiyatını kıtlık ölçüsü tayin eder. Kıtlığı ölçüsünde Türk Lirası ile fiyatı yükselir. Başka anlatımıyla, döviz sınırlı miktarda iken, Türk Lirasının miktarı artıkcı dövizin gerçek fiyatı da artar.

Belli bir dönemde Türk Lirası ile belli yabancı paraların değerleri arasında denge kurulduğu varsayılrsa, bu dönemden sonra Türkiye'deki fiyat artışları ölçüsünde Türk Parasının değeri düşer.

Merkez Bankası'nın döviz için ilan ettiği fiyatlar (kurlar) gerçekçi değil ise, tüm ekonomik ilişkileri çarpıtır.

Çünkü gerçek dışı değerlendirilmiş Türk Lirası ithalatı cazip kılar. Kimse bu fiyatla ihracat yapmak istemez.

Ayrıca unutulmamalıdır ki bir kuruluşun belli bir malı bir fiyatta tutabilmesi için, o fiyattan o maldan istenildiği kadar satabilmesi, istenildiği kadar alabilmesi şarttır. Aksi halde fiyat üzerinde nazım rol oynamaz.

TC Merkez Bankası son üç yıldır döviz fiyatları ilan etmekte, fakat bu fiyatlardan döviz satmamaktadır.

Bunun aksi de söz konusudur. TC Merkez Bankasının ilan ettiği fiyatlar gerçek dışı olduğundan elinde döviz olanlar -mecbur kalmadıkça- dövizini TC Merkez Bankasına satmamaktadırlar.

Bu durumda TC Merkez Bankası dışında yeni bir döviz piyasası ve bu piyasada kendine göre döviz fiyatları oluşmaktadır.

Bu piyasada oluşan fiyat da dövizin gerçek fiyatı değildir. Çünkü:

- Bu piyasa toplam arz ve toplam talebin serbestçe karşılaştığı kanuni -serbest- normal bir piyasa değildir.
- Tüm döviz gelirleri ve tüm döviz talepleri bu piyasaya intikal etmemektedir.

Açık bir anlatım ile Türkiye'deki tüm kambiyo denetimleri bir anda kalksa, bu piyasada, rastlanan fiyatlar dolayında, Türkiye'nin tüm döviz işlemlerinin sürmesi imkansızdır.

En basit şekliyle arz talepten çok düşük olduğundan, bu piyasadaki imkanların ülkenin en fazla ihtiyaç duyduğu alanlara değil, rantı en yüksek alanlara kayması normaldir.

1978 Yılında olduğu gibi 1979 yılında da serbest piyasa Türk ekonomisinin durmamasında önemli ölçüde etkili olmuştur.¹

¹Serbest döviz piyasasının çalışma şekli Türkiye için ilginç ve olumlu bir göstergedir. Yıllardır bu piyasadan Türkiye'ye resmi ihracat geliri girişinin yarısından az olmamak üzere döviz girişi kaydedilmektedir. Halbuki gelişmekte olan diğer ülkelerin sorunu resmi olmayan kanallardan ülke dışına döviz çıkışıdır.

TABLO 18

TL. DEĞERİNDEKİ DEĞİŞMELER

		A.B.D. Doları	Alman Markı	Sterlin	Fransız Frankı	İsviçre Frankı	Avusturya Şilini	Belçika Frankı	Hollan. Florini	Norveç Kronu	Danimarka Kronu	İsveç Kronu	100 İtalyan Lireti	Ki Di
1970	10 Ağustos	14.85	4.09	35.94	2.69	3.46	0.58	0.30	4.13	2.09	2.00	2.89	2.39	10
	1 Ocak	14.00	5.25	32.30	3.04	4.34	0.72	0.35	5.03	2.46	2.23	3.07	2.28	10
	24 Ocak	-	-	-	2.80	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	6 Şubat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.14	-
	14 Mayıs	13.50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1974	20 Eylül	13.85	-	-	2.88	4.60	0.74	-	-	-	-	-	-	-
	30 Eylül	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.09	-
	4 Kasım	-	-	31.81	2.90	4.77	-	0.36	5.17	2.47	2.29	3.11	2.04	10
	27 Kasım	-	5.65	-	2.93	5.21	0.79	0.37	5.40	2.59	2.40	3.25	-	-
	13 Ocak	-	5.77	32.45	3.13	5.38	0.81	0.39	5.56	2.67	2.44	3.40	2.12	-
	30 Ocak	-	5.95	33.00	3.28	5.60	0.84	0.40	5.77	2.79	2.53	3.48	2.16	-
	6 Mart	-	-	-	3.26	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	17 Nisan	14.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	13 Mayıs	-	-	-	3.41	-	-	-	-	-	-	3.52	2.21	-
1975	21 Haziran	-	-	32.32	3.48	-	-	-	-	2.85	2.57	-	-	-
	4 Temmuz	-	-	32.05	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	8 Temmuz	14.25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	14 Ağustos	14.50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	28 Ağustos	14.75	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	20 Eylül	-	-	-	-	-	-	-	-	2.65	2.45	3.35	-	-
	28 Ekim	15.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	31 Aralık	-	-	-	-	-	-	-	5.77	2.65	2.45	-	-	10
	31 Ocak	-	-	31.05	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1976	16 Mart	15.50	6.15	30.00	3.40	6.12	-	-	-	2.75	-	3.48	1.90	10
	2 Nisan	16.00	6.40	29.90	3.35	6.35	0.88	0.41	5.96	2.91	2.64	3.65	-	10
	27 Ekim	16.50	6.85	26.40	3.33	6.80	0.96	0.44	6.50	3.12	2.80	3.90	-	10
	1 Mart	17.50	7.30	30.00	3.50	-	1.03	0.48	7.00	3.32	2.98	4.14	1.98	10
	3 Ağustos	-	7.63	30.30	3.57	7.24	1.07	0.49	7.14	-	2.91	3.99	-	10
1977	21 Eylül	19.25	8.27	33.55	3.90	8.06	1.16	0.53	7.80	3.50	3.11	3.93	2.17	10
	2 Aralık	-	8.60	34.70	-	8.85	-	-	-	-	-	-	-	10
	1 Mart	25.00	11.50	45.75	5.05	12.20	1.58	0.73	10.60	4.54	4.20	5.18	2.80	2
	8 Mayıs	-	11.73	-	5.30	12.56	1.63	0.76	11.02	-	4.32	5.28	-	2
	21 Ağustos	-	12.30	47.37	5.61	14.89	1.69	0.77	11.34	4.65	4.43	5.51	2.92	2
1978	21 Eylül	-	12.43	48.17	-	15.64	1.72	0.78	11.46	4.70	4.52	5.56	2.96	2
	30 Eylül	-	12.74	-	5.68	16.12	1.76	0.80	11.72	4.79	4.61	-	3.00	2
	9 Ekim	-	12.88	-	-	-	-	0.81	11.88	4.85	-	-	-	-
	17 Ekim	-	13.25	-	5.79	-	1.81	0.83	12.14	4.97	4.76	5.70	-	-
	24 Ekim	-	13.86	50.10	5.96	16.16	1.88	0.87	12.65	5.11	4.96	5.88	3.09	-
	10 Nisan	26.50	13.86	50.10	5.96	15.20	1.88	0.87	12.65	5.11	4.96	5.88	3.09	21
	(47.10)	(24.65)	(89.05)	(10.61)	(27.02)	(3.36)	(1.56)	(1.56)	(22.50)	(9.10)	(8.82)	(10.46)	(5.50)	(37)
	10 Mayıs	26.50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	(42.10)	(22.05)	(79.59)	(9.49)	(24.15)	(3.00)	(1.40)	(1.40)	(20.12)	(8.13)	(7.89)	(9.35)	(4.91)	(33)
1979	10 Haziran	26.50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	(37.10)	(19.42)	(70.14)	(8.36)	(21.28)	(2.65)	(1.23)	(1.23)	(17.73)	(7.16)	(6.95)	(8.24)	(4.33)	(25)
	12 Haziran	35.00	18.31	72.17	7.88	20.07	2.49	1.15	16.71	6.75	6.35	7.99	4.08	25
	(47.10)	(24.64)	(97.12)	(10.60)	(27.01)	(3.35)	(1.55)	(1.55)	(22.49)	(9.08)	(8.55)	(10.75)	(5.46)	(40)
	18 Temmuz	35.00	19.28	79.01	8.26	21.38	2.62	1.20	17.53	6.93	6.68	(8.27)	4.27	30
	(47.10)	(25.94)	(106.33)	(11.11)	(28.77)	(3.53)	(1.61)	(1.61)	(23.59)	(9.33)	(8.99)	(11.13)	(5.75)	(40)
	20 Aralık	-	20.21	-	8.59	21.84	2.81	1.24	18.33	7.01	-	8.40	4.32	-
	(27.20)	-	-	(11.57)	(29.40)	(3.78)	(1.67)	(1.67)	(24.67)	(9.44)	-	(11.30)	(5.81)	-

( ) primli kurlar

1979 Yılı Aralık ayı itibariyle başlıca dövizlerin serbest piyasa değerleri aşağıdaki şekildedir:

	Resmî Satış Kuru (TL) (Primli olarak)	Serbest Piyasa Fiyatı (TL)	% Fark
ABD Doları	47.10	55.00	16.7
Alman Markı	25.94	32.00	23.4
İsviçre Frangı	28.77	34.50	19.9
İngiliz Sterlini	106.33	117.00	10.0
Fransız Frangı	11.11	13.00	17.0

TABLO 19

1979 YILINDA SERBEST PİYASADA DÖVİZ KURLARI

		₺	DM.
3	Ocak	36.50	20.75
10	Ocak	38.00	20.50
17	Ocak	38.00	20.50
24	Ocak	42.00	24.00
31	Ocak	42.00	24.00
7	Şubat	39.50	22.25
14	Şubat	39.50	22.25
21	Şubat	41.50	23.00
28	Şubat	42.00	24.00
5	Mart	48.00	24.00
12	Mart	51.00	28.50
19	Mart	48.00	26.00
26	Mart	41.00	24.00
2	Nisan	41.00	22.25
9	Nisan	43.00	24.50
16	Nisan	43.50	24.50
23	Nisan	48.00	25.00
30	Nisan	48.00	25.00
7	Mayıs	42.50	22.50
14	Mayıs	47.50	26.00
21	Mayıs	48.00	27.00
28	Mayıs	49.00	27.50
4	Haziran	52.50	28.00
11	Haziran	51.00	27.00
18	Haziran	58.00	31.00
25	Haziran	54.00	29.00
2	Temmuz	60.00	29.00
13	Temmuz	52.00	29.00
19	Temmuz	52.00	29.00
22	Temmuz	52.00	29.00
1	Ağustos	52.00	29.00
13	Ağustos	52.00	29.00
21	Ağustos	51.00	28.00
29	Ağustos	49.00	27.00
4	Eylül	49.50	27.50
11	Eylül	49.50	27.50
18	Eylül	49.50	27.50
25	Eylül	49.50	27.50
5	Ekim	49.50	27.50
12	Ekim	49.50	27.50
19	Ekim	49.50	28.50
29	Ekim	49.50	28.50
9	Kasım	48.00	28.50
14	Kasım	48.00	28.00
20	Kasım	48.00	28.00
29	Kasım	50.00	29.00
5	Aralık	51.00	29.00
11	Aralık	50.00	31.00
19	Aralık	55.00	32.00
26	Aralık	53.00	30.00

Altın Fiyatı

Türkiye'de altın geleneksel olarak "bir yatırım alanı"dır. Ekonomiyi iki önemli biçimde etkilemektedir.

- Küçük tasarruflar altına bağlanarak "donmaktadır".
- Devamlı altın talebi, döviz gelirlerinin önemli bölümüyle altın ithali-ne neden olmakta, başka bir anlatımla marjinal döviz kaynaklarından her yıl önemli bir bölüm gene "donmaktadır".

Kısa sürede Türkiye'de bu talebi ortadan kaldırmak imkansızdır.

- Ekonomik ve sosyal istikrar
- Fiyat artışlarının istikrara kavuşması
- Her kesimde ve tüm vatandaşlar için sosyal güvenlik sisteminin kurulması ve işlemesi
- Türkiye'de alternatif tasarruf ve kredi müesseselerinin güçlenmesi ve etkin çalışması

halinde bugünkü altın talebi gerileyebilir.

1979 Yılı içinde altın alım satımında fatura zorunluluğuna ilişkin uygulamanın yarattığı tereddüt iç piyasada büyük miktarlardaki altın hareketini yavaşlatmıştır.

Resmi olmayan kanallardan alternatif mal girişlerinin kârlılığının yükselmesi ise, kaçak döviz girişinde gerilemeye neden olmuştur.

(Tablo 20)de 1979 yılında dış ve iç piyasalardaki altın fiyatlarındaki gelişmeler verilmektedir.

Tablodan anlaşılabacağı gibi Türkiye'deki altın fiyatları genellikle dövizin serbest piyasa rayıcı ile dünya fiyatlarını takip etmektedir.

1979 Yılıının Ocak ve Aralık ayları itibarıyla altın fiyatları Londra piyasasında %103.5, Türk piyasasında %164.3 oranında artış göstermiştir.

1979 Yılı içinde Türk Lirasının devalüasyon ve yüksek fiyat artışı dikkate alındığında, Türk piyasasında altın fiyatındaki artışın fazla olmadığı anlaşılar.

Unutulmamalıdır ki, 1979 yılında Türk iç piyasasında aynı dönemde demir sac %278, cam %128, yonga levha %150, ayçiçeği %164, zeytinyağı %293, soğan %166 artış kaydetmiştir.

Bu tablo karşısında 1979 yılında altının Türkiye için gerçek bir "spekülatif" meta değil, küçük tasarruf sahiplerinin paralarını aşınmaktan korumada kullandıkları bir araç niteliğini koruduğu anlaşılmaktadır.

TABLO 20

1979 YILINDA
TÜRKİYE'DE ve LONDRA'DA ALTIN FİYATLARI

	1 gr. Külçe Altın Türkiye(TL)	1 gr. Külçe Altın Londra(S)	1 gr.Külçe Altın (TL) Londra Piyasası (Resmi Kur)	(Serbest Kur)
Ocak	300.92	7.33	183.25	288.07
Şubat	343.55	7.92	198.00	321.71
Mart	376.85	7.81	195.25	367.07
Nisan	366.78	7.71	363.14 ¹	343.86
Mayıs	389.98	8.31	349.85 ²	388.49
Haziran	482.40	9.00	423.90	484.83
Temmuz	489.29	9.50	447.45	513.00
Ağustos	496.16	9.70	456.87	495.86
Eylül	574.56	11.45	539.29	566.77
Ekim	643.88	12.74	600.05	624.26
Kasım	640.57	12.55	591.10	602.40
Aralık	793.21	14.92	702.73	779.57
Ortalama	484.66	9.91	357.25	475.68

¹Nisan'dan itibaren \$ kuru 47.10 TL. olarak alınmıştır.

²Sadece Mayıs ayında \$ kuru 42.10 TL.sıdır.

TABLO 21

TÜRKİYE'DE ALTIN FİYATLARI

	Külçe Gram	Cumhuriyet Adet	Londra Gram1/
1970	17.35	117.02	-
1971	21.05	139.78	18.34
1972	27.65	183.08	26.24
1973	44.32	298.76	43.78
1974	73.67	509.28	68.93
1975	83.81	597.38	75.63
1976	73.97	518.23	63.38
1977	99.94	704.83	84.77
1978	183.16	1.372.93	160.04
1979 ^{2/}	484.66	3.868.72	307.37

1/ Londra külçe fiyatı Resmi Döviz Kurundan gram/TL.olarak hesaplanmıştır.

2/ Sadece 1979 rakamları 11'nci ay rakamlarıdır. Diğerleri yıllık ortalamalardır.

Para Fiyatı (Faiz Oranları)

1979 Mayıs ayı başından itibaren yürürlüğe giren yeni banka faiz oranları para piyasasını önemli ölçüde etkilemiştir.

TABLO 22

BANKA FAİZ ORANLARI

	Mevduat Faizleri		Kredi Faizleri		
	Vadesiz	Bir Yıllan Fazla Vadeli	Orta Vadeli	Tarım Esnaf	Diğer
1. 4.1969	2.5	7.0	-	9.0	10.5
1.11.1970	3.0	9.0	12.0	10.5	11.5
1. 3.1973	3.0	6.0	12.0	9.0	10.5
1.10.1974	3.0	9.0	14.0	10.5	11.5
1. 4.1978	3.0	12.0-20.0	16.0	10.5	16.0
1. 5.1979	3.0	20.0-24.0	20.0	16.0	19.0

Tahvillere ödenen faizlerin de banka faiz oranlarına paralel olarak değiştirilmesi, tahvil piyasasının hareketini korumasına imkan vermektedir.

	Devlet Tahvili	Özel Sektör Tahvili
30.5.1978	% 11	% 18
15.6.1978	% 14	-
	-	% 21
8.5.1979	% 18	-
11.5.1979	-	% 25

Banka faiz oranları Türkiye'de paranın gerçek fiyatını yansıtmamaktadır.

Bankalar küçük tasarruflarını gerçek fiyatıyla değerlendirme imkanından yoksun kişilerin fonları ile "zorunlu tasarruf"ları "resmi faiz oranları" ile toplamaktadır.

Buna karşı bankaların "asgari-kanuni kredi fiyatları" %29.4 ile %31.1 arasındadır. (Tablo 23)

TABLO 23

TÜRKİYE'DE BANKA KREDİLERİNİN FİYATI

<u>Kısa Vadeli Krediler</u>	
Faiz Oranı (%)	19.000
Kredi	100.000
Faiz Tutarı	20.397
Komisyon %2	2.500
Gider Vergisi (Faiz+Komisyon Üze:%25)	5.724
Taahhütname pulu %10.5	500
Muhasebe vs. masraflar %0.25	250
Gider Vergisi (Muhasebe vs.masr.Üze:%25)	62
Müstakrize Maliyeti %	29.433
<u>Orta Vadeli Krediler</u>	
Faiz Oranı %	20.000
Kredi	100.000
Faiz Tutarı	21.550
Senet Üzerinden Avans Komis. (%1-2)	2.500
Gider Vergisi (%25)	6.013
Taahhütname pulu (%10.5)	100
Muhasebe ve Masraflar (%0.25)	250
Gider Vergisi (%25)	62
Ekspertiz ücreti (%0.4)	80
Gider Vergisi (%25)	20
Tetkik ve Kontrol ücreti (%0.3)	300
Gider Vergisi (%25)	75
İpotek Masrafı (%0.7)	182
Müstakrize Maliyeti %	31.132

Tasarrufların 1980 yılına girerken alternatif değerlendirme alanlarına göre net gelirleri arasında büyük farklar belirmiştir:

Değişik tasarruf alternatiflerinde ödenen net faiz şöyledir:

1. Vadesiz Banka Mevduatı	% 2.4
2. 2 Yıl Vadeli Banka Mevduatı	%16.0
3. Devlet Tahvili	%18.0
4. 4 Yıl Vadeli Banka Mevduatı	%19.6
5. Bankerlerin Tahvil Faizi	%41.5

Türkiye'de sermaye piyasası gelişmemiş olduğu için, halkın piyasadan çekingenliği ve şirketlerin müesseseseleşememesi, en fazla fiyatı ödeyen kurumların en az tasarrufu toplamaları gibi çarpık bir sonuç vermektedir.

1979 Yılında özel kesim tarafından 4.7 milyar liralık tahvil ihraç edilmiştir. Bu ihracın tamamı, Banker Kuruluşları eliyle satılmamıştır. Fakat Banker Kuruluşlarının tasarruflara net %41.5 faiz ödeyen sistem içinde yaklaşık 4 milyar liralık bir tasarrufu mobilize ettikleri tahmin edilmektedir.

Bu sistem şöyle işlemektedir:

Tahvil çıkaran kuruluş bir "banker" bulup 1000 liralık tahvili 800-835 liradan toptan satmaktadır. Tahvil çıkaran kuruluş bu 835 lirayı 1-2 yıl kullandıktan sonra, şu fatura ile karşılaşır:

Fiyat Farkı	165
1. Yıl Faizi %25	250
2. Yıl Faizi %25	250

Yani kuruluş tahvil yoluyla 2 yıllığı %79.64'den (yıllığı %39.82 dolayında) faiz ile para bulmuş olmaktadır.

Bu maliyeti hafifleten imkanlar da vardır. Örneğin, tahvilin ucuz satılmasından ortaya çıkan fiyat farkları en az 2 yıl sonra ödenecektir. Tahvil faizinin masraf yazılması en az %43 vergi tasarrufu sağlayacaktır.

İşte bütün bu hesapları yapan kuruluşlar, tahvil yoluyla para bulmayı, banka kredisi kullanmaktan daha cazip gördükleri için tahvil çıkarmaktadır.

Banker Kuruluşlar ise tahvillerin kuponlarını kestikten sonra baştan tasarruf sahiplerine devretmekte, ayrıca %41.5 yıllık net faiz garantisi vermektedirler.

Banker Kuruluşun geliri 2 yıl içinde 1000 lira için:

Net Kupon geliri	400
Fiyat Farkı	165
	<hr/>
	565 liradır.

Bu kaynağı devlet tahvilinde ve diğer biçimde değerlendirerek %41.5 net ödeme yapabilecek imkanı sağlayabilmektedirler.

BÖLÜM III

EKONOMİNİN TEMEL İHTİYACI:

Döviz

Türkiye'nin yıllık toplam dış finansman ihtiyacı 1960 - 1970 döneminde 300 milyon dolar dolayında kalmış idi.

TABLO 24

CARİ İŞLEMLER HESABI AÇIKLARI VE DIŞ BORÇ ÖDEMELERİ

	(Yıllık Ortalamalar) (Milyon dolar)						
	1950/ 1955	1956/ 1960	1961/ 1965	1966/ 1970	1971/ 1975	1976/ 1978	1979
Ticaret Dengesi Açığı	128.0	97.0	192.0	256.0	1505.0	3104.0	2.500
Cari İşlemler Açığı	143.3	96.4	179.8	180.2	446.4	2290.0	925
Dış Borç Ödemeleri	42.2	73.2	113.2	127.2	128.4	185.0	400
Toplam Finansman İht.	185.5	169.6	293.0	307.4	574.8	2475.0	1.325

Bu dönemin ikinci yarısında dış ticaret açıkları büyümüşse de görünmeyen kalemlerde meydana gelen artış cari işlemler açığının 1966/70 yılları arasında 180 milyon dolar civarında kalmasına olanak vermiştir.

1970'den sonra rakamlarda büyük değişimler meydana gelmiştir. 1971 - 1975 döneminde ticaret dengesi açığı yılda 1.5 milyar dolara, görünmeyen kalemlerde olumlu gelişmelere rağmen cari işlemler açığı 450 milyon dolara yükselmiştir.

TABLO 25

DIŞ TİCARET AÇIKLARI, CARİ İŞLEMLER AÇIKLARI VE DIŞ BORÇLAR

	(Milyon dolar)			
	Dış Ticaret Açığı	Cari İşlemler Açığı	Dış Borçlar	Borç Artışı
1970	360	171	1.929	-
1971	494	109	2.210	281
1972	678	8	2.623	413
1973	769	+484	2.843	220
1974	2.246	718	3.150	307
1975	3.337	1.880	3.927	777
1976	3.169	2.301	6.257	2.330
1977	4.044	3.385	10.823	4.566
1978	2.310	1.418	14.086	3.263
1979	2.500	925		

TABLO 26

ÖDEMELER DENGESİ
(Yıllık)

	1977	1978	1979 DPT	1979 TUSİAD	1980 DPT	1980 TUSİAD
CARİ İŞLEMLER						
A. Dış Ticaret						
1) İhracat (FOB)	1.753.0	2.288.2	2.550	2.400	3.500	3.000
2) İthalat (CIF)	-5.796.3	-4.599.0	-5.200	-4.900	-7.000	5.200
DIŞ TİCARET DENGESİ	-4.043.3	-2.310.8	-2.650	-2.500	-3.500	-2.800
B. Görünmeyen İşlemler						
1) Dış Borç Faiz Ödemeleri	- 320.3	- 389.0	- 725	- 500	-1.100	- 500
2) Turizm ve Dış Seyahat	- 63.7	145.4	250	200	325	225
3) İşçi Gelirleri	982.0	983.1	1.725	1.700	1.650	1.800
4) Kar Transferleri	- 115.8	- 47.0	- 50	- 50	- 60	- 50
5) Proje Kredileri Hizmet Ödemeleri	- 60.0	- 56.1	- 60	- 50	- 60	- 50
6) Diğer Görünmeyenler	223.5	253.5	250	265	425	300
Görünmeyen Kalemler Dengesi	645.7	889.9	1.390	1.565	1.180	-
C. Enfrastrüktür ve Off-shore Gelirleri	12.5	2.8	10	10	20	-
CARİ İŞLEMLER DENGESİ	-3.385.1	-1.418.1	-1.250	- 925	-2.300	-
SERMAYE HAREKETLERİ						
1) Dış Borç Ödemeleri	- 214.0	- 255.7	- 600	- 400	860	500
2) Özel Yabancı Sermaye	67.1	57.2	50	50	75	50
3) Proje Kredileri	498.6	449.8	500	400	800	1.000
4) Bedelsiz İthalat	102.4	119.7	150	135	125	125
5) Program Kredileri	3.4	109.9	600	500	825	1.000
6) Diğer Sermaye Hareketleri	1.060.0	561.5	-	-	-	-
SERMAYE HAREKETLERİ DENGESİ	1.517.5	1.032.4	700	685	965	-
GENEL DENGİ	-1.867.6	- 385.7	- 550	- 240	-1.335	-
REZERV HAREKETLERİ (+Azalış)	565.2	- 44.8	-	- 140	-	-
ÖZEL ÇEKİŞ HAKLARINDAN KULLANMA	-	170.0	160	+ 80	235	-
KISA VE ORTA VADELİ SERMAYE HAR.	1.933.9	485.9	- 390	+ 300²	-1.100	-
NET HATA VE NOKSAN	- 631.5	- 225.4	-	-	-	-

¹ Diğer sermaye hareketleri kabul kredilerini ve benzer ödemeleri gösterir. 1978 Yılında sadece giriş olduğundan bu rakam (+) ve yüksektir. 1979 Yılında çıkışlar başladığından (-) veya denge rakamı söz konusudur.

² Ek borçlanma olanakları, mal kredileri, kabul kredisi, mal mukabili ithalat ve mal karışılığı ithalat rakamlarının giriş ve çıkış bakiyesidir. Diğer sermaye hareketleri rakamını da içerir.

1976/78 Döneminde ise ortalama olarak ticaret açığı yılda 3.1 milyar dolara, cari işlemler açığı 2.3 milyar dolara, yıllık toplam finansman ihtiyacı ise 2.5 milyar dolara yükselmiştir.

1979 Yılında dış açıklardaki düşme döviz gelirlerindeki artıştan değil, ekonominin kaynak sorununa dayalı olarak duraklamasından ve hatta gerilemesinden kaynaklanmıştır.

TABLO 27

TÜRKİYE'DE DÖVİZ SORUNUNUN BOYÖMESİ
(1950-1979)

	Yıllık Ortalamalar					Yıllık Rakamlar				
	1950/ 1954	1955/ 1959	1960/ 1964	1965/ 1969	1970/ 1974	1975	1976	1977	1978	1979 ¹
İthalat	-451	-407	-565	-708	-1909	-4739	-5129	-5796	-4599	-4900
İhracat	334	313	366	505	1001	1401	1960	1753	2288	2400
Ticaret Dengesi	-117	-94	-199	-203	-908	-3338	-3169	-4043	-2311	-2500
Cari İşlemler	-137	-103	-189	-156	-105	-1880	-2254	-3385	-1418	-925
Borç Ödemesi	-30	-90	-97	-97	-153	-118	-119	-214	-255	-400
Finansman Ger.	-167	-193	-286	-253	-258	-1998	-2373	-3599	-1673	-1325

¹Yıl sonu tahmini

²Borç faizleri cari işlemler rakamları içinde yer almaktadır.

1979 Nasıl Geçti?

Türkiye'nin ödemeler dengesinde "Genel Denge" 1979 yılında -240 milyon dolar dolayında oluşacaktır.¹

1979	- 240	1974	- 429
1978	- 385	1973	+ 917
1977	-1867	1972	+ 152
1976	-1447	1971	+ 235
1975	-1360	1970	+ 242

¹DPT, 1978 yılından itibaren ödemeler dengesi düzenini değiştirmiştir. Sermaye Hareketleri bölümüne, "Diğer Sermaye Hareketleri" kaleminin eklenmesi nedeniyle "Genel Denge" rakamları farklı biçimde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca yılbaşındaki denge tahminleri zamanla düzeltilmektedir.

1979 Yılında Türkiye'nin döviz bilançosu (ödemeler dengesi) kabaca aşağıdaki biçimde denkleşecektir.

	1978	1979	
Giderler		6.000	Milyon \$
İthalat	4.600	4.900	
Borç ödemeleri	645	900	
Diğer ödemeler	100	200	
Gelirler		6.000	Milyon \$
İhracat	2.300	2.400	
İşçi gelirleri	980	1.700	
Turizm geliri	145	200	
Bedelsiz ithalat	120	135	
Diğer görünmeyenler	250	265	
Tüm kredi girişleri	1.550	1.300 ¹	

Sınırlı ithalat olanaklarının "ekonomik olmayan" biçimde ekonomiye kullanılması, ekonomi için yararlı malların ithali yerine, çok kere gereksiz ithalata imkan vermektedir.

1977 Yılında başlayan 1978'de süren ve 1979 yılında ciddiyet kazanan gelişmeler karşısında, toplam ithalat içindeki yatırım malları, makine ve teçhizat ile hammaddelerin payı 1977'ye nazaran büyük ölçüde gerilemiştir.

1980 Nasıl Geçer?

Ekonominin bir normal, bir de asgari ithalat gereği vardır. Normal ithalat gereği, ekonominin sıhhatli büyümesini sağlayacak olan ithalatı ifade eder.

Türkiye düzeyinde bir Milli Geliri ve kişi başı geliri olan ülke için normal ithalat gereği 10 milyar \$'dır. (Bu düzeydeki bir ülkenin 10 milyar \$'lık ithalata karşı normal ihracat gelirinin de en az 8 milyar \$ olması gerekir.)

Ancak 10 milyar \$'lık ithalat ve rasyonel bir ekonomi politikası, ekonomik yapıdaki bozukluğu düzeltecek, ihracatın yapısını değiştirecek ve ekonominin gereklerinin çok arkasında kalan alt yapı açığını kapatabilecek ekonomi politikası uygulamasına imkan verebilir.

Bir de asgari ithalat gereği vardır. Bu asgari ithalat gereği yapısal bozukluğun daha da çarpıklaşması, alt yapı açığının daha da büyümesi, ekonomik gelişmenin durması pahasına, "yılı kurtarmak" için gerekli ithalatı ifade eder.

¹Program ve proje kredileri, özel yabancı sermaye, IMF özel çekiş haklarından kullanma ile kısa ve orta vadeli sermaye hareketleri dahildir.

Asgari ithalat gereğinin "dar rakamları arasında sıkışıldığında" mutlak ekonomi için en yararlı ithalatın yapıldığı da söylenemez. Burada, "kıtlik ekonomisinin kuralları" işler. En yararlı yerine, en kârlı mallar ithal edilebilir. Hiçbir tayinleme ve sınırlama bunu önleyemez.

Onun için önemli olan "normal ithalat" sistemini işletecek koşulların sağlanmasıdır.

1980 Yılında "normal ithalat" sistemi işlemeyecek ve "asgari ithalat" için "bürokratik tayinleme" uygulaması sürdürülecektir. Bunun yanında "kendi imkanını kendileri yaratanların" ne konuda olursa olsun ithalat yapmalarına izin verilmeye devam olunacaktır.

1980 Yılı için ekonominin sektörel faaliyetlerine dayalı mal girdileri incelenerek hesaplanmış bir asgari ithalat gereği tahmini şöyledir:

	TOSIAD ¹ 1979 Tahmini	1979 ² Gerçekleşme Tahmini	TOSIAD ³ 1980 Tahmini
Akaryakıt	1.630 milyon \$	1.650	2.000 ⁴
Gübre	258	350	250 ⁵
Demir-çelik ve diğer met.	662	400	400 ⁶
İlaç ve boya	350	350	300
Dokuma sanayii hammadde, ara malı ve makinaları	250	250	300
Makinalar	900	900	1.000
Otomotiv sanayii aksam ve parçaları	350	350	300
Plastik, sentetik, kauçuk	150	150	150
Nebati yağlar	75	75	75
Diğerleri	350	300	250
Toplam	4.900	4.775	5.075
Bedelsiz ithalat	100	125	125
Genel Toplam	5.000	4.900	5.200

¹TÜSIAD 1979 tahmini 26 Ocak 1979 tarihli "1979 Yılına Girerken Türk Ekonomisi" isimli çalışmanın 81'nci sayfasında yayınlanmıştır.

²1979 Yılı gerçekleşme tahmini Ticaret Bakanlığının 11 aylık verilerine dayalı olarak yapılmıştır.

³1980 Tahmininde kullanılan varsayımlar şunlardır:

⁴- Türkiye'de normal petrol gereği 17 milyon tondur. Fakat Türkiye ekonomisi tasarruf halinde 14 milyon ton petrol ile yetinebilir. Fevkalade hallerde ise 12 milyon tonluk bir tasarrufa gidilebilir. 1979 Yılında 10 milyon ton dolayında bir kullanım söz konusudur. Ham petrol ve petrol ürünleri için (varil fiyatı 25 dolar dolayında kabul edilerek) ortalama 160 dolar/ton esaslı üzerinden 2 milyar dolarlık bir imkan, 1980'de 12 milyon tonluk ham petrol ve ürün ihtiyacını karşılayabilir. Tabii ki bu varsayımda esas, rafineri kapasitelerini tam kullanmak ve spot alımlarından vazgeçmektir.

⁵- Gübre için varsayılan döviz gereği, Türkiye'deki gübre tesislerini tam kapasite çalıştırmaya ve mamul madde ithal etmemeye dayalı bir varsayımdır.

⁶- Türkiye ekonomisinin normal demir-çelik talebi 4.5 milyon tondur. 1980 Yılında kamunun 2 milyon ton, özel kesimin 300 bin ton üretimi varsayılsa 2.2 milyon ton ithalat gereği ve buna bağlı olarak 720 milyon dolarlık fatura söz konusudur. Ancak genel ekonomik duraklama ve inşaat sektöründe gerileme nedeniyle 1979'daki gibi normalin altında bir demir-çelik ithalatı 1980'de de sürebilir.

TÜSİAD Araştırma Grubu 1980 yılı ödemeler dengesi tahmininde ithalat gerçekleşmesini 5.200 milyon dolar olarak asgari düzeyde almıştır.

Bu varsayımdan hareketle TÜSİAD'ın 1980 yılı ödemeler dengesi tahmini ana kalemler itibariyle şöyledir:

Giderler	6.450 milyon \$
İthalat	5.200
Borç Ödemeleri	1.000
Diğer Ödemeler	250
Gelirler	6.450 milyon \$
İhracat	3.000
İşçi Geliri	1.800
Turizm Geliri	225
Bedelsiz İthalat	125
Diğer Görünmeyenler	300
Tüm Kredi Girişleri	1.000

Bu özet ödemeler dengesi tahmini gösteriyor ki, ekonominin 1980 yılında (hiç de iyi bir yıl olmayan) 1979 düzeyini koruyabilmesi için bile en az 1979 düzeyinde (genel anlamda hertürlü) dış kredi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Bu çemberin kırılması, ancak "ciddi - cesur" ekonomi politikaları uygulamasına 1980 yılı içinde geçilmesi ile mümkün olabilir.

1979 Yılıını Etkileyen ve Etkisi 1980 Yılında da Devam Edecek Olan Kapasite Sorunu

Ödemeler dengesiyle ilgili değerlemelerde "ekonomi politikası uygulamasındaki hatalara" dayalı yükün bertaraf edilmesi halinde ortaya çıkabilecek alternatif değerlerin de dikkate alınması, değerlemelerde gerçekçi yaklaşımlara imkan verebilir. Bu konuda 1979 yılı raporunda yer alan bir görüş ve öneriyi 1980 yılı için tekrarlamakta yarar görülmektedir.

- 1) Petrolde spot alım yerine bağlantılı alımların sürdürülmesi, ürün yerine mevcut rafineri kapasitelerinin değerlendirilmesi 300 milyon dolarlık tasarrufa veya 1.8 milyon ton ek ham petrol ithalatına imkan verebilir.
- 2) Türkiye'de demir çelik'de, gübre'de, alüminyum ve bakır'da ve petrokimya'da kullanılmayan kapasitelerin devreye sokulması yaklaşık 900 milyon dolarlık bir ithal ikamesi sağlayabilir.
- 3) Değişik KİT (Kamu İktisadi Teşebbüsleri) kapasitelerinin tam olarak değerlendirilmesi, ithal ikamesi ve ihracat geliri olarak 500 milyon dolar dolayında katkı sağlayabilir.
- 4) Gerçekçi bir döviz kuru uygulaması halinde işçi döviz girişi en az 500 milyon dolarlık bir artış sağlanabilir.

- 5) Özellikle son üç yıldır, Türkiye'nin transfer zorlukları, ithalatın dolaylı yollardan finansmanı veya kredili ithalat ile ithalat fiyatına eklenen anormal risk primleri nedeniyle Türkiye'nin dış alımlarına %23 dolayında fazla fiyat ödediği iddia edilmektedir.¹

Başka bir anlatım ile, Türkiye'nin "döviz kasasının" işlerlik kazanması, "kredi itibarının" normal hale gelmesinden sonra, "peşin alım" için dünya pazarına çıkılması halinde, bugün gerçekleştirilen alımların %20 daha ucuz fiyatla gerçekleştirilmesi söz konusudur.

Bunun anlamı ise (petrol, kimya ürünleri, makina ve hammaddeler itibariyle yapılan toplam dış alımlar) aynı ithalatı peşin fiyatla 1 milyar dolar daha ucuza yapabilme imkanındır.

Bütün bu olanakların eklenmesi Türk ekonomisinin bir başka gizli potansiyelini ortaya koymaktadır:

Petrol	300 bin \$
Demir-çelik	350
Gümre	250
Alüminyum-bakır	200
Petro-kimya	100
İthal ikamesi	1.200
KİT'lerin verimli çalışması ²	500
İşçi gelirinde artış	500
Peşin dış alım nedeniyle, aynı miktar ithalata daha az ödeme yapılması nedeniyle sağlanacak tasarruf (yaklaşık %20)	1.000
Yaklaşık toplam	3.200

1979 Yılı Nasıl Denkleşti?

"Ödemeler dengesi", yıl içindeki genel döviz dengesini gösterir. Fakat "döviz kasasının" nasıl denkleştiğini açık olarak göstermez. Türk ekonomisinin 1979 yılında döviz gelir/gideri (Tablo 28)de gösterilmektedir.

Bu tabloda görülen ihracat geliri (yıl içinde ihracattan fiilen Türkiye'ye intikal eden döviz), ithalat gideri ise (yıl içinde ithalat için fiilen Türkiye'den çıkan döviz) gösterir.

¹Bu görüş sanayici Jak Kamhi tarafından geliştirilmiştir.

²KİT'lerde kullanılmayan kapasitelere ilişkin bilgi ilgili bölümde verilmiştir.

TABLO 28

DÖVİZ GELİR/GİDERİ

(Milyon \$)

	1978	1979
Döviz Giderleri	4.133	4.580
İthalat (Döviz transferi) ¹	2.750	3.300
Borç Ödemeleri ²	1.221	900
Kâr Transferleri	70	50
Proje Kredileri Hizmet Ödemesi	50	50
Diğer Ödemeler ³	42	280
Rezerv Artışı	400	140
Döviz Gelirleri	4.533	4.720
İhracat (Döviz Geliri)	1.850	2.100
İşçi Gelirleri	1.000	1.700
Net Turizm Geliri	140	200
Görünmeyen İşlemler	300	275
NATO - Off Shore	5	..
Yeni Borçlanma, Borç Kullanımları ⁴	1.183	400 ⁵
Diğer Gelirler	55	45

¹İthalat finansmanı Tablo 29'dadır.

²Borç ödemeleri Tablo 26'dadır.

³Bu kısım kısa vadeli borçlara ait ana para ve faiz ödemeleri dahildir.

⁴Borç kullanımları, borç ve kredilerden yıl içinde kullanıma olanağı sağlanan miktarı gösterir.

⁵Borç kullanımı nakit kullanımdır. 500 Milyon \$'lık program kredisi nakit olmadığı için dengeye alınmamıştır.

Tabloda dikkat edilmesi gereken başka bir bölüm de, borç gelir/gideri rakamlarıdır.

Yeni borçlanma rakamı, proje ve program kredileri olarak yıl içinde fiilen kullanılan tüm imkanları yansıtmaktadır. Fakat çok kere burada görülen miktarlar, borç ödemesi kalemi içinde de yer almıştır. Örneğin IMF'den alınan krediye karşılık IMF'e borç ve faiz ödemesi yapılmıştır. Bu iki rakam döviz gelirleri ve döviz giderleri arasında tam olarak yer almaktadır.

Yukarıda da açıklandığı gibi 1979 yılında Türkiye 4.9 milyar \$'lık ithalat yapmıştır. Fakat bu ithalatın bir kısmı döviz gerektirmeyen ithalattır. Bunun miktarı ve dağılımı (Tablo 29)'da gösterilmiştir.

TABLO 29

İTHALAT FİNANSMANI

(Milyon \$)

	1978	1979
Toplam İthalat	4.600	4.900
Döviz Gerektirmeyen İthalat	625	675
İkili Anlaşmalar	260	95
Enfrastrüktür İthalatı	15	12
Özel Yabancı Sermaye	25	33
Proje Kredileri İthalatı	415	400
Bedelsiz İthalat	110	135
Döviz Gerektiren İthalat	3.775	4.225
Liberasyon	3.050	3.250
Tahsisli Mallar	725	975

Döviz gerektiren 4.225 milyon dolarlık ithalat için yapılan döviz transferi ise 3.300 milyon dolardır. Kalan 1 milyar dolarlık kısım kredi ile karşılanmıştır.

TABLO 30

DÖVİZ GEREKTİREN
İTHALATIN FİNANSMAN KAYNAKLARI

(Milyon \$)

	1978	1979
Döviz Gerektiren İthalat	3.775	4.225
Döviz Transferleri	2.750	3.300
- Merkez Bankası	1.100	2.010
. Liberasyon	600	1.700
. Tahsisli	210	250
. Kota Dışı ¹	290	60
- Özel Bankalar	1.650	1.290
. Liberasyon	1.580	1.210
. Tahsisli	50	70
. Kota Dışı ¹	20	10
Ek Borçlanma Olanakları	1.025	925
- Mal Kredileri (Suppliers Credit) ..		200
- Kabul Kredisi	400	350
- Mal Karşılığı İthalat ²	..	75
- Mal Mukabili	625	300

¹Kota dışı ithalat savunma ihtiyacı için yapılan ithalatı kapsar.

²Mal karşılığı ithalat "takas tipi" uygulamadır. Örneğin "tütün" karşılığı mal satın alma şeklinde ortaya çıkmaktadır.

İthalat Transferleri

1977 Yılı sonunda Merkez Bankasında transfer bekleyen ithalat bedelleri toplamı 2.417.2 milyon dolar idi.

Bu rakamın 1978 yılı sonunda 2.850.0 milyon dolara, 1979 yılı sonunda 3.200 milyon dolar olduğu söylenmektedir.

100 Milyar TL., transfer bekleyişi içinde Merkez Bankası'nda bulunmaktadır.

1979 Yılı içindeki ithalat transferleri, gerçekleştirilen ithalata göre geçen yılki düzeylerde seyretmiştir:

TABLO 31

İTHALAT TRANSFERLERİ

(Milyon \$)

	Filii İthalat (1)	Transfer (2)	(2)/(1) (3)
1976	5.128	4.100	%79
1977	5.796	3.231	%55
1978	4.599	3.048	%66
1977(10)	4.869	2.868	%59
1978(10)	3.570	2.256	%63
1979(10)	4.068	2.684	%65

1979 Yılındaki önemli bir gelişme ithalat transferlerinde ticaret bankalarından Merkez Bankasına tekrar bir kaymanın ortaya çıkmasıdır.

Aşağıdaki tablo bu gelişmeyi açık şekilde vurgulamaktadır.

TABLO 32

İTHALAT TRANSFERLERİ (Ocak - Ekim)

(Milyon \$)

	Merkez Bankası	Ticaret Bankaları	Toplam
1977	2.219	649	2.868
1978	928	1.328	2.256
1979	1.656	1.028	2.684

1979 Yılında mal mukabili ve kabul kredili ithalat uygulaması yavaşlamıştır. (Tablo 33)

TABLO 33

TOPLAM İTHALATTA MAL MUKABİLİ
VE KABUL KREDİLİ İTHALATIN PAYI
(Ocak-Ekim)

(Milyon \$)

	Mal Mukabilî	Kabul Kredili	Toplam İthalatda Payı
1976	1.653	147	%36
1977	2.164	710	%50
1978	1.250	818	%58
1979	245	290	%13

Dış Borçlar

Türkiye'nin dış borçlarının kesin durumu hakkında sağlanabilen en geniş ve sağlıklı bilgiler aşağıda verilmektedir.

1979 Yılı sonunda Türkiye'nin dış borçları 15.6 milyar dolar dolayındadır.

Türkiye, 1979 yılı içinde dışarıdan (program, proje kredisi, hibe ve ithalat finansmanı olarak) toplam 1.3 milyar dolar dolayında kaynak sağlayabilmektedir.

1979 Yılı toplam dış borç rakamındaki değişim buradan kaynaklanmaktadır. Fakat 1979 yılında Türkiye'nin dış borçlarının yapısı değiştirilmiştir. Bu çok önemlidir.

Aşağıda son 4 yılda dış borçların miktar ve oran olarak kısa ve uzun vadeli borç olarak dağılımı verilmektedir.

	1 9 7 6		1 9 7 7		1 9 7 8		1 9 7 9	
	Milyar \$	%	Milyar \$	%	Milyar \$	%	Milyar \$	%
Orta ve Uzun Vadeli	4.2	57	4.8	42	7.0	48	11.6	74
Kısa Vadeli	3.1	43	6.6	48	7.3	52	4.0	26
Toplam	7.3	100	11.4	100	14.4	100	15.6	100

Görüleceği gibi 1979 yılında yapılan tahkimat ile kısa vadeli borç yükü azaltılmıştır.

1978 Yılında 1.5 milyar dolarlık borç tahkim edilebilmiş, 2 milyar dolar dolayında yeni dış imkan sağlanmış idi. (Tablo 36)

1979 Yılında 4.0 milyar dolarlık dış borç tahkim edilmiş 1.3 milyar dolarlık dış kredi kullanılmıştır. Sağlanan ve yıl içinde kullanılmayan dış finansman imkanı 1.5 milyar dolar dolayındadır. (Tablo 35)

Bütün bu gelişmelerin ışığında Türkiye'nin dış borçlarına ilişkin toplu bilgiler (Tablo 34)de verilmiştir.

TABLO 34

TÜRKİYE'NİN DIŞ BORÇLARI

(Anapara olarak)^{1/}

(Milyon Dolar)

	1976	1977	1978	1979
Orta ve Uzun Süreli^{2/}	4.218	4.825	7.059	11.629
A. Uluslararası Kuruluşlar	1.496	1.682	2.138	2.527
1)Uluslararası Para Fonu	396	409	621	659
2)Dünya Bankası	363	488	635	808
3)Uluslararası Kalkınma Bankası	163	180	188	235
4)Uluslararası Finansman Ku.	118	117	109	92
5)Avrupa Yatırım Bankası	371	398	440	456
6)Avrupa İskan Fonu	85	90	118	149
7)İslam Kalkınma Bankası	-	-	27	109
8)Türk Arap Bankası	-	-	-	19
B. İkili Kaynaklar	2.722	3.143	4.921	9.102
1)Yabancı Hükümetler ^{3/}	2.388	2.364	3.953	5.025
2)Para Piyasaları	328	357	332	486
3)Yabancı Firmalar	-	416	630	3.585
4)Konsolide Ticari Borçlar	6	6	6	6
Kısa Süreli^{4/}	3.115	6.620	7.366	4.043
1)Banker Kredileri	411	384	333	-
2)DÇM Hesapları ^{5/}	1.781	1.979	2.860	585
3)DÇM Ödeme Gecikmeleri	-	289	357	340
4)Üçüncüler ^{6/}	-	204	250	-
5)Muhabir Borçları ^{7/}	124	240	346	260
6)Uluslararası Ödemeler B.	150	190	-	45
7)Dresdner Bank	49	173	363	430
8)İhracat Unfinansmanı	-	83	-	-
9)Petrol Ofisi ^{8/}	-	150	150	-
10)Renault - EMCC	-	-	135	135
11)Irak Petrol Borcu ^{9/}	-	350	-	-
12)İran Petrol ^{10/}	-	-	150	-
13)Kabul Kredileri	-	560	848	723
14)Satıcı Kredileri ^{11/}	-	1.508	1.224	1.100
15)Kliring Tasfiyeleri	600	510	350	425
16)Genel Ödeme Gecikmesi	-	-	-	-
T O P L A M	7.333	11.445	14.425	15.672

1/ Türkiye'nin 1978 yılı sonunda fiilen kullanılmış kredilerden oluşan 14.4 milyar dolarlık dış borçları yanında, anlaşması imzalanmış olmasına karşın henüz kullanılmamış kredileri 4.6 milyar doları bulmaktadır. Kullanılmamış kredilerin de dikkate alınması suretiyle yapılan hesaplamalar faiz yükünün 6 milyar dolar olduğunu ortaya koymaktadır.

2/ Üç yıl ve daha uzun süreli.

3/ 1978 Yılı rakamı, Irak ve Libya ile imzalanan anlaşmalar uyarınca ertelenen mal ihracatı karşılığında tasfiyesi kararlaştırılan petrol borçları ile OECD bünyesinde gerçekleştirilen 503 milyon dolarlık satıcı kredisi ertelemelerini de kapsamaktadır.

4/ Üç yıldan daha kısa süreli

5/ DÇM borçlarının 1978 yılındaki artışı, kredi girişine dayanmamaktadır. Tamamına yakın bölümü İsviçre Frangı ve Alman Markı'ndan oluşan DÇM kredileri, bu paraların ABD Doları karşısında kazandığı değer nedeniyle ABD Doları cinsinden tanımlanırken artmış görünmektedir.

6/ Türkiye ile doğrudan ilişkisi olmayan üçüncü kişi ve bankalara olan borçlar. Servis görevi Citibank'a verilmiştir.

7/ Over draft

8/ Wells Fargo Bank öncülüğündeki bir bankalar konsorsiyumundan sağlanan bu kredi, 19 ve 26 Ocak 1979 tarihlerinde 82.5 milyon doları öz kaynaklardan, 62,5 milyon doları da İsviçre'deki bir finansman kurumundan sağlanan köprü finansmanı ile ödenmiştir. Köprü finansmanının süresi 26 Mart'ta üç ay süreyle uzatılmıştır.

9/ 1978 Yılında ertelenmiştir. Yabancı Hükümetler kaleminde görünmektedir.

10/ Kredi İran olayları nedeniyle işlerliğini yitirmiştir.

11/ 1978 Yılında 503 milyon dolarlık bölümü OECD bünyesinde ertelenmiştir. Yabancı hükümetler kaleminde görünmektedir.

TABLO 35

1979 YILINDA TÜRKİYE'YE SAĞLANAN TOPLAM DIŞ KAYNAK

(Milyon Dolar)

	Borç Ert.	T a z e P a r a				Toplam	*
		Program	Proje	Hibe	İt. Fin.		
OECD ÜLKELERİ	1.100.0					1.100.0	
Avusturya		15.0	-	-	20.0	35.0	15.0
Belçika		10.0	-	-	78.0	88.0	10.0
Danimarka		5.0	-	-	-	5.0	5.0
Finlandiya		2.0	-	-	-	2.0	2.0
Fransa		47.6	23.8	-	-	71.4	47.6
Almanya		211.1	68.4	-	-	279.5	140.0
İtalya		25.0	-	-	-	25.0	25.0
Hollanda		20.0	-	-	-	20.0	20.0
Norveç		-	-	11.4	-	11.4	5.0
İsveç		10.0	-	-	-	10.0	10.0
İsviçre		30.0	-	-	-	30.0	-
İngiltere		34.0	-	-	-	34.0	34.0
A.B.D.		123.0	-	75.0	50.0	248.0	198.0
TOPLAM	1.100.0	532.7	92.2	86.4	148.0	1.959.3	511.6
Diğer Ülkeler							
Japonya	-	35.0	35.0	-	-	70.0	35.0
S.Arabistan	-	-	250.0	-	-	250.0	242.2
S.S.C.B.	-	-	53.0	-	-	53.0	-
Kuveyt	-	-	18.0	-	-	18.0	-
Bulgaristan	-	-	-	-	15.0	15.0	-
TOPLAM	-	35.0	356.0	-	15.0	406.0	277.2
BANKALAR							
IBRD	-	150.0	306.0	-	-	456.0	150.0
DCM Bank.Konsor.	2.300.0	407.0	-	-	-	2.707.0	300.0
Banker Kredisi	429.0	-	-	-	-	429.0	-
Üçüncü T.(TPRC)	250.0	-	-	-	-	250.0	-
IDA	-	-	52.3	-	45.0	97.3	15.0
EIB	-	-	72.0	-	-	72.0	-
Avrupa İskan Fonu	-	-	28.2	-	-	28.2	-
TOPLAM	2.979.0	557.0	458.5	-	45.0	4.039.5	465.0
Diğerleri							
Ticari Bank.	-	-	40.0	-	-	40.0	-
IFC	-	-	45.0	-	-	45.0	-
IMF	-	325.0	-	-	-	325.0	235.0
TOPLAM	-	325.0	85.0	-	-	410.0	235.0
1979 TOPLAMI	4.079.0	1.449.7	991.7	86.4	208.0	6.814.8	1.488.8

*İmzalanmış ya da taahhüt edilmiş; program ve ithalat finansmanı kredilerinden henüz kullanılmamış miktar.

TABLO 36

1978 YILINDA TÜRKİYE'YE SAĞLANAN MALİ YARDIM

(Milyon Dolar)

	Borç Erte.	Program	Proje	Hibe	İth. Fin.	Toplam
OECD ÜLKELERİ						
Avusturya	17.8	16.6	43.1	-	-	77.8
Belçika	20.3	3.0	-	-	-	23.3
Kanada	31.6	-	-	-	-	31.6
Finlandiya	4.0	-	21.3	-	-	25.3
Fransa	131.0	-	-	-	-	131.0
Almanya	361.1	83.3	68.4	-	-	512.8
İtalya	29.4	-	-	-	-	29.4
Norveç	3.6	-	56.0	-	-	59.6
Lüksemburg	1.9	-	-	-	-	1.9
İsviçre	81.4	-	-	-	-	81.4
İsveç	21.3	-	-	-	-	21.3
İngiltere	123.9	-	-	-	-	123.9
A.B.D.	190.9	50.0	-	-	-	240.9
TOPLAM	1.018.2	152.9	189.7	-	-	1.360.2
DİĞER ÜLKELER						
Avusturalya	11.9	-	-	-	-	11.9
Japonya	121.5	-	-	-	-	121.5
Libya	47.0	300.0	-	-	100.0	447.0
Irak	327.0	-	-	-	-	327.0
İran	-	150.0	-	-	-	150.0
Romanya	-	240.0	53.0	-	-	293.0
İspanya	5.0	-	-	-	-	5.0
TOPLAM	512.4	690.0	53.0	-	100.0	1.355.4
BANKALAR						
IBRD	-	150.0	205.0	-	-	355.0
IDA	-	26.8	-	-	-	26.8
EIB	-	-	8.3	-	-	8.3
Ticari Bankalar	-	-	310.0	-	-	310.0
Avrupa İskan Fonu	-	-	34.4	-	-	34.4
TOPLAM	-	176.8	557.7	-	-	734.5
DİĞERLERİ						
IFC	-	-	11.5	-	-	11.5
Banker Kredisi	-	51.0	-	-	-	51.0
IMF	-	200.0	-	-	-	200.0
Shell	-	-	-	-	-	-
TOPLAM	-	251.0	11.5	-	24.1	286.6
1978 TOPLAMI	1.530.6	1.270.7	811.3	-	124.1	3.736.7

TABLO 37

ALTIN VE KONVERTİBL DÖVİZ REZERVİ

(Milyon \$)

	1978	Altın	1979 Rezerv Durumu		Toplam
			Merkez Bankası	Diğer Bankalar	
Ocak	626.9	150.4	409.1	106.5	666.0
Şubat	660.2	150.4	411.6	90.1	652.1
Mart	701.5	150.4	447.5	74.8	672.7
Nisan	846.6	150.4	413.0	97.7	661.1
Mayıs	783.4	150.4	813.8	102.9	1.067.1
Haziran	743.3	150.4	784.9	113.9	1.049.2
Temmuz	813.5	150.4	909.1	118.2	1.177.7
Ağustos	923.1	150.4	854.2	134.3	1.138.9
Eylül	1.086.3	153.2	748.7	118.1	1.020.0
Ekim	1.030.5	153.2	657.5	110.2	920.9
Kasım	972.9	-	-	-	-
Aralık	711.4	-	-	-	-

1979 Yılıının Mayıs ayından itibaren döviz rezervlerinde bir artış görülmektedir.

1911-12

DATE	DESCRIPTION	AMOUNT	BALANCE
Jan 1	Balance	100.00	100.00
Jan 15	Interest	1.00	101.00
Jan 30	Interest	1.00	102.00
Feb 15	Interest	1.00	103.00
Feb 28	Interest	1.00	104.00
Mar 15	Interest	1.00	105.00
Mar 31	Interest	1.00	106.00
Apr 15	Interest	1.00	107.00
Apr 30	Interest	1.00	108.00
May 15	Interest	1.00	109.00
May 31	Interest	1.00	110.00
Jun 15	Interest	1.00	111.00
Jun 30	Interest	1.00	112.00
Jul 15	Interest	1.00	113.00
Jul 31	Interest	1.00	114.00
Aug 15	Interest	1.00	115.00
Aug 31	Interest	1.00	116.00
Sep 15	Interest	1.00	117.00
Sep 30	Interest	1.00	118.00
Oct 15	Interest	1.00	119.00
Oct 31	Interest	1.00	120.00
Nov 15	Interest	1.00	121.00
Nov 30	Interest	1.00	122.00
Dec 15	Interest	1.00	123.00
Dec 31	Interest	1.00	124.00

Total Interest 124.00

BÖLÜM IV

ÜRETİM - YATIRIM - MİLLİ GELİR

ÜRETİM

Üretimde Özel Kesim / Kamu Kesimi

DİE Rakamlarına göre büyük imalat sanayii kesiminde özel sektöre ait 5.565 işyeri mevcuttur.¹

DPT Tarafından 4.Beş Yıllık Kalkınma Planında yayınlanan bilgilere göre ise başlıca Kamu İktisadi Girişimlerinin toplam sayısı 4.572'dir.²

KİT'lerin sayısı o kadar süratle artmaktadır ki, Devlet bu işletmeleri yönetmekten esas işlevine vakit ayıramaz hale gelmektedir.

DPT'nın tespitlerine göre kamu yönetimindeki işletmelerin sayıları 4.500'ü aşmıştır. Bunların bir kısmı demir çelik üretirken, bir kısmı konserve kutulamakta, bir kısmı hindi beslemektedir.

Büyük imalat sanayii kesiminde özel sektörün istihdam ve üretimdeki payı ortalama %65 dolayındadır. (Tablo 38)

TABLO 38
BÜYÜK İMALAT SANAYİİNDE
ÖZEL KESİMİN PAYI

	Toplam	Üretim (Milyon TL.)	%
		Özel	
1964	23.0	13.2	57.3
1965	28.6	15.1	52.8
1966	34.1	18.1	53.2
1967	41.9	21.1	50.5
1968	46.8	25.1	53.7
1969	59.7	32.3	54.1
1970	72.3	41.5	57.4
1971	88.4	53.6	60.7
1972	104.9	65.6	62.5
1973	141.2	89.4	63.3
1974	200.2	118.2	59.1
1975	253.3	158.3	62.5
1976	303.7	197.3	64.9

Kaynak: DİE

¹Bu raporun hazırlandığı günlerde (10 Ocak 1980) Türkiye'de Büyük İmalat Sanayii hakkında Devlet İstatistik Enstitüsünün yayınladığı son bilgi 1976 yılına aittir. Bu nedenle 1980 yılında 1976 yılı rakamları ile değerlendirme yapma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. (Açıklama: DİE, Türkiye'de elektronik beyini ilk kullanan kuruluştur. Ve en büyük kapasiteli elektronik beyin DİE'dedir.)

²DİE Yıllık Büyük İmalat Sanayii anketlerinde kamuya ait işyeri sayısı 1976 yılında 406 olarak verilmektedir. Ancak bu rakam konsolide rakamdır. Örneğin Sümerbank'a bağlı dağıtık işletmeler tek bir işletme olarak tabloya görmektedir. Bu nedenle kamu işletmeleri sayısı için DİE değil DPT rakamları esas alınmıştır. DPT rakamlarına imalat sanayii dışındaki bazı işletmeler de dahildir. Ancak bunların sayıları sınırlıdır.

Genel olarak imalat sanayiinde katma değerin %68.6'sı özel kesim tarafından yaratılmaktadır. (Tablo 39)

TABLO 39

İMALAT SANAYİİNDE KATMA DEĞERİN
ORANSAL DAĞILIMI

1968 Sabit Üretici Fiyatlarıyla

	Kamu Kesimi	Özel Kesim Büyük	Küçük	Kırsal Kesim	Toplam
1963	34.8	40.7	23.0	1.5	100.0
1964	36.6	40.4	21.7	1.4	100.0
1965	34.9	42.2	21.6	1.2	100.0
1966	36.3	41.8	20.7	1.1	100.0
1967	35.9	43.0	20.2	1.0	100.0
1963/67 Ort.	35.8	41.6	21.4	1.2	100.0
1968	35.8	43.6	19.8	0.8	100.0
1969	36.6	43.5	19.1	0.8	100.0
1970	37.1	43.5	18.5	0.9	100.0
1971	37.7	43.6	17.9	0.8	100.0
1972	36.6	44.9	17.7	0.8	100.0
1968/72 Ort.	36.8	43.8	18.6	0.8	100.0
1973	32.5	46.9	19.9	0.6	100.0
1974	32.0	47.7	19.8	0.5	100.0
1975	31.5	48.4	19.7	0.3	100.0
1976	30.9	49.2	19.7	0.2	100.0
1977	30.3	50.0	19.6	0.1	100.0
1973/77 Ort.	31.4	48.4	19.7	0.4	100.0

Kaynak: DİE

Dikkati çeken, alt üretim dalları itibariyle KİT'lerin hemen her konuda üretim faaliyetine katılmasıdır.

Buna karşın kamunun Türkiye'nin toplam ihracatına katkısı %15'i aşmakta toplam ithalatın %40 dolayındaki kısmı da kamu kuruluşlarınca gerçekleştirilmektedir.

1978 Yılında başlıca önemli üretim konularında KİT üretim birimlerindeki kapasite kullanımının düşüklüğü ciddi tehlikeyi işaret etmektedir.¹

¹KİT'lerde kapasite kullanımı oranları Üretim bölümünde verilmiştir.

TABLO 40
BÜYÜK İMALAT SANAYİİNDE
KAMU VE ÖZEL SEKTÖRÜN PAYI
(1976)

(%)

	Üretim		İstihdam	
	Kamu	Özel	Kamu	Özel
Gıda-İçki-Tütün	48.2	51.8	57.5	42.5
Gıda	34.6	65.4	46.6	53.4
İçki	65.9	34.1	51.0	49.0
Tütün	88.5	11.5	89.1	10.9
Dokuma-Giyim	13.9	86.1	20.2	79.8
Dokuma	14.5	85.5	21.0	79.0
Giyim	2.0	98.0	2.7	97.3
Kürk-Deri	-	100.0	-	100.0
Ayakkabı	35.0	65.0	49.2	50.8
Orman Ürünleri	29.1	70.9	42.7	57.3
Ağaç-Mantar	29.4	70.6	44.0	56.0
Mobilya-Mefruşat	26.9	73.1	37.4	62.6
Kâğıt-Basım	49.5	50.5	53.0	47.0
Kâğıt	68.9	31.1	74.3	25.7
Basım	10.6	89.4	19.7	80.3
Kimya-Petrol-Lastik	55.3	44.7	21.6	78.4
Ana Kimya	42.3	57.7	50.3	49.7
Kimyasal Ürünler	3.9	96.1	10.7	89.3
Petrol Rafinerileri	100.0	-	100.0	-
Petrol-Kömür Türevleri	17.7	82.3	15.7	84.3
Lastik	-	100.0	-	100.0
Plastik	2.2	97.8	0.4	99.6
Taş-Toprak Sanayii	19.3	80.7	20.7	79.3
Seramik-Porselen	19.7	80.3	30.1	69.9
Cam-Cam Eşya	-	100.0	-	100.0
Diğer Toprak Ürünleri	24.7	75.3	24.1	75.9
Metal Sanayii	41.2	58.8	66.5	33.5
Demir-Çelik	42.6	57.4	64.1	35.9
Diğer Metaller	36.2	63.8	68.8	31.2
Metal Eşya-Makine	11.7	88.3	24.9	75.1
Metal Eşya	2.7	97.3	3.6	96.4
Makine	24.0	76.0	30.4	69.6
Elektrik Makineleri	1.8	98.2	9.0	91.0
Taşıt Araçları	12.7	87.3	40.8	59.2
Mesleki Aletler	-	100.0	-	100.0
Diğer İmalat Sanayii	8.9	91.1	18.8	81.2
Toplam İmalat Sanayii	35.0	65.0	35.2	64.8

Kaynak: DİE Büyük İmalat Sanayii Anketleri

Kapasite kullanımı düşerken, KİT'lere her yıl ek 40 ilâ 50 bin yeni politik kökenli tayinlerin yapılması, konuyu temelden çarpıtmaktadır. (Tablo 41)de son yıllarda KİT'lerde personel artışının ne boyutlara ulaştığı açık şekilde vurgulanmaktadır.

TABLO 41

KAMU İKTİSADİ TESEBBÜSLERİNDE İSTİHDAM

	Memur-Teknik Personel			İşçi (Daimi Kadroda)			Toplam		
	Kişi	Yıl İçinde Alınan	Artış	Kişi	Yıl İçinde Alınan	Artış	Kişi	Yıl İçinde Alınan	Artış
1970	165.738	-	-	196.562	-	-	362.300	-	-
1971	170.601	4.863	2.9	204.020	7.458	3.8	374.621	12.321	3.4
1972	179.921	9.320	5.4	212.462	8.442	4.1	392.383	17.762	4.7
1973	192.360	12.439	6.9	233.502	21.040	9.9	425.862	33.479	8.5
1974	179.291	-13.069	-6.8	324.543	91.041	39.0	503.834	77.972	18.3
1975	195.979	16.688	9.3	348.399	23.856	7.3	544.378	40.544	8.0
1976	217.345	21.366	10.9	369.020	20.621	5.9	586.365	41.987	7.7
1977	255.471	38.096	17.5	383.758	14.738	4.0	639.199	52.834	9.0
1978	272.775	18.304	7.2	405.610	21.852	5.7	679.355	40.156	6.3

Bütün bunların etkisinde KİT'in Hazineye yükü çıg gibi büyümektedir. KİT'ler, Bütçe Gelirinin 1/3'ünü yutarak yaşayabilen devler haline gelmişlerdir.

KİT'lerin finansman açıklarını azaltmak bir yana, durdurmak bile önemli bir sorundur.

Çok önemli bir gelişme şudur: Şimdiye kadar KİT zararları (kaynak/ödeme farkı) diye gösterilen rakamların içinde takip edilir idi. Halbuki şimdi, (yatırımlar) rakamı içinde de KİT zararları yer almaktadır.

Bir bölüm teknik personel ve işçi ücretleri ile görev zararları yatırım rakamları içine kaydırılmaktadır.

Maliye Bakanlığı ve DPT'nin açıklamalarına göre KİT'lerin Hazineye yükleri yıllar itibariyle şöyle gelişmiştir.

TABLO 42

KİT'LERİN FİNANSMAN YÜKÜ

	Bilanço Net Zararı	Yatırım Finansman Açığı	Toplam Finansman Yükü
1971	- 43	7.224	7.287
1972	- 862	10.671	11.833
1973	- 1.318	12.915	14.233
1974	- 5.433	16.893	22.326
1975	- 4.509	26.177	30.686
1976	-12.733	35.495	48.228
1977	-12.688	46.148	58.833
1978	-15.090	60.460	75.550
1979 (Program)	-15.103	95.797	110.900
(Gerçek)	-98.837	97.975	196.812 ¹

¹Kamu Kesiminin Sermaye Piyasasından Bekleyişleri, Tefvik Altınok, Hazine Genel Müdürü, 18 Aralık 1979, ODTÜ-Kastelli Seminer Tebliği, S.45

Tarımsal Üretim

1979 Yılında akaryakıt sorununa, gübre ve tarım ilaçları teminindeki güçlüklerle rağmen tarımsal üretim geçmiş yıllara göre olumlu bir gelişme göstermiştir. (Tablo 43)

TABLO 43
TARIMSAL ÜRETİM

	1977	1978	1979 Tahmin	(Bin Ton) Yıllık Artış 1978 1979	
HUBUBAT					
Buğday	16.650	16.700	16.700	0.3	-
Arpa	4.750	4.750	5.100	-	7.4
Mısır	1.265	1.300	1.250	2.7	-3.8
Pirinç	165	190	200	15.2	5.3
BAKLİYAT	804	724	744	-10.0	+2.7
SANAYİ VE YUMRU BİTKİLER					
Pamuk	575	475	470	-17.4	-1.0
Tütün	238	297	285	24.8	-4.0
Şeker Pancarı	8.995	8.837	9.500	- 1.8	7.5
Patates	2.800	2.750	2.760	- 1.8	0.4
YAĞLI TOHURLAR					
Ayçiçeği	455	460	550	1.1	19.6
Çiğit	920	840	800	- 8.7	-4.8
DİĞER					
Narenciye	1.147	1.018	1.032	-11.3	1.4
Üzüm	3.180	3.000	3.200	- 5.7	6.7
Elma	900	1.100	1.150	22.2	4.5
Fındık	290	300	310	3.4	3.3
Zeytin	400	1.100	500	175.0	-54.6
Çay	395	449	485	13.7	+8.0

Türkiye'de son zamanlarda tarımsal üretimin sadece "gözlenir" olması "planlanı" olmaktan çıkması çok önemli bir sorundur.

Bütün dünyada tarım ürünlerine karşı uyanan talep karşısında Türkiye'nin, buğday ve et üretimini ihracat için, ayçiçeği üretimini iç nebati yağ talebini karşılamak için planlı bir şekilde artırması zorunlu iken, sorumlu kuruluşlar sadece kendiliğinden ortaya çıkan üretim üzerinde spekülasyonda bulunmaktadır.

TABLO 44

DPT'NİN İZLEYEBİLDİĞİ BELLİ KURULUŞLARIN
ÜRETİMİNDEKİ GELİŞMELER

	1978	Ocak - Kasım		% Değişme
	Yıllık	1978	1979	
Artan Üretim				
Linyit (000 ton)	9.321.0	8.266.0	9.291.0	12.4
Ham Petrol (000 ton)	2.654.3	2.407.5	2.602.3	8.1
Elektrik (Gwh)	21.724.6	19.713.0	20.460.5	3.8
Çay(kuru) (000 ton)	89.1	89.0	99.2	11.5
Filtreli Sigara (000 ton)	29.4	25.4	26.7	5.1
Filtresiz Sigara(000 ton)	22.1	20.1	23.1	14.9
Rakı (Milyon litre)	43.6	40.0	40.9	2.3
Pamuk İpliği (000 ton)	37.8	35.4	40.8	15.3
Yünlü Dokuma (Milyon m.)	6.7	6.0	6.1	1.7
El Halısı (000 m ²)	46.5	41.2	62.2	51.1
Gazete Kağıdı (000 ton)	76.9	70.2	82.7	17.8
Kamyon ve Otobüs Lastiği(000 ad.)	1.062.0	893.7	1.036.8	16.0
Traktör ve Grayder Lās.(000 ad.)	404.0	303.0	352.8	16.4
İç Lastik (000 adet)	1.765.0	953.9	1.101.4	15.5
Tuz (000 ton)	989.4	927.4	1.054.3	13.7
Sentetik Kauçuk (000 ton)	15.5	14.7	21.6	46.9
Suni Gübre (000 ton)	2.502.0	2.173.2	3.002.4	38.2
Kok (000 ton)	1.761.3	1.519.4	1.886.9	24.2
Sıvı Çelik (000 ton)	1.636.0	1.481.3	1.718.4	16.0
Çinko (külçe) (000 ton)	17.3	15.5	16.5	6.5
Kamyon (adet)	13.142	12.141	12.483	2.8
Kamyonet (adet)	6.880	6.209	7.942	27.9
Otobüs-Midibüs (adet)	1.416	1.290	1.562	21.1
Yük Vagonu (adet)	516	430	1.169	171.9
Azalan Üretim				
Taş Kömürü (000 ton)	4.292.1	3.926.9	3.717.7	- 5.3
Demir Cevheri (000 ton)	1.540.1	1.347.7	1.092.9	-18.9
Şeker (000 ton)	1.080.5	875.6	795.4	- 9.2
Et (000 ton)	63.6	63.2	52.9	-16.3
Yem (000 ton)	291.4	261.4	241.1	- 7.8
Votka (000 litre)	5.344.0	4.785.0	4.396.0	- 8.1
Bira (000 litre)	56.131.0	52.655.0	43.363.0	-17.7
Pamuklu Dokuma (Milyon m.)	200.3	181.7	176.8	- 3.0
Yün İpliği (ton)	4.240.0	3.935.0	3.261.0	-17.1
Makina Halısı (000 m ²)	126.2	119.4	104.2	-12.7
Kereste (000 m ³)	352.9	322.2	310.4	- 3.7
Karton (000 ton)	36.5	33.9	24.0	-29.2
Otomobil Lastiği (000 adet)	1.737.0	1.585.2	1.315.3	-17.0
PVC (000 ton)	36.5	33.9	19.0	-44.0
Benzin (000 ton)	2.066.1	1.889.3	1.573.4	-16.7
Motorin (000 ton)	2.670.3	2.510.4	2.200.9	-12.3
Fuel-Oil(000 ton)	5.797.3	5.326.2	3.695.4	-30.6
Çimento (000 ton)	15.340.0	14.350.9	13.133.5	- 8.5
Blister Bakır (000 ton)	26.2	23.7	19.3	-18.6
Traktör (adet)	17.772	13.673	13.172	- 3.7
Otomobil(adet)	53.590	48.849	39.036	-20.1
Lokomotif (adet)	52	47	27	-42.6

Kaynak: DPT, 1979 Kasım sonu üretim gerçekleştirmeleri

Acıklama: Bu tablo ile "Temel Malların Üretiminde Gelişmeler" tablosundaki rakamlar arasında farklılıklar vardır. Bu farklılığın bir nedeni de yukarıdaki tabloda bazı üretim değerlerinin yalnızca kamu sektörü üretimini diğer bazı rakamların ise tüm Türkiye toplam üretimini yansıttmasıdır. Her iki tablonun da kaynağı DPT'dir.

TABLO 45

TEMEL MALLARIN ÜRETİMİNDE GELİŞMELER*

(Bin ton)

	1977	1978	1979 Tahmin	1980 (Hedef)
- TARIM				
Buğday	14.985	15.030	15.030	15.400
Pamuk	575	479	505	550
Şeker Pancarı	9.000	8.837	9.500	10.400
Ayçiçeği	455	485	550	600
Narenciye	9.777	1.006	1.020	1.055
Et(Tavuk dahil)	980	1.034	1.095	1.159
Süt	4.800	5.074	5.368	5.690
Yakacak Odun(Milyon m3)	16.359	16.200	15.633	12.750
Su Ürünleri	300	242	261	281
- MADENCİLİK				
Demir Cevheri	3.422	3.900	2.500	4.500
Ham Petrol	2.713	2.736	2.900	3.600
Bakır Cevheri	1.763	1.786	2.161	2.500
Taş Kömürü	4.405	4.292	4.200	4.200
Linyit	13.000	14.760	13.700 ¹	17.500
Bor Tuzları(Satılabilir)	738	828	940	954
Krom	576	400	450	457
Alümina	170	74	75	129
- ENERJİ				
Elektrik(Kwh)	20.565	21.726	21.950	23.520
- İMALAT				
Şeker	995	1.009	1.054	1.187
Bitkisel Yağ(Raf.)	170	144	201	200
Sanayi Yemi	1.200	1.350	1.500	1.750
Pamuklu Dokuma (Bin metre)	1.300.000	1.363.000	1.470.200	1.542.000
Yünlü Dokuma(Bin metre)	53.000	54.000	56.320	57.000
Kereste(Bin m3)	3.735	3.850	4.050	4.212
Kağıt	479	427	474	529
Soda	132	81	62	135
Südkostik	50	53	56	56
Sülfat Asidi(%100)	211	224	307	560
Azotlu Gübre(N)	199	263	319	515
Fosforlu Gübre(P ₂ O ₅)	309	218	284	468
Karbon Siyahı	16	13	14	16
Polivinil Klorür	38	37	28	35
Polietilen	25	20	19	19
Sentetik Elyaf(İplik hariç)	64	64	65	74
Sentetik Kauçuk	21	16	23	27
Çimento	13.832	15.344	14.316	16.336
Refrakter Malzeme	121	143	172	201
Ham(Sıvı)Çelik	1.902	2.200	2.450	3.234
Özel Çelik	102	104	110	128
Pik Döküm	349	382	400	441
Blister Bakır	32	26	23	29
Çinko (Ham)	18	17	20	22
Alüminyum(Ham)	51	32	32	32
Traktör (adet)	31.380	18.073	15.000	27.000
Kamyon (adet)	20.851	13.142	14.000	14.500
Otobüs (adet)	1.518	1.416	2.000	2.500
Otomobil(adet)	58.314	53.590	44.600	44.600

* Üretim rakamları tüm Türkiye toplamını vermektedir.

Kaynak: DPT, 1980 Yılı Programı

TABLO 46

KAMU KURULUŞLARININ
1979 YILI ÜRETİM HEDEFLERİ

Mallar	Üretici Kuruluş	Üretim Hedefi
Kâğıt (Bin ton)	SEKA	348
Elektrik (Milyon Kws)	TEK	19.900
YÜNLÜ Dokuma (Bin metre)	Sümerbank	8.246
Pamuklu Dokuma (Bin metre)	Sümerbank	235.912
Makina Halısı (m ²)	Sümerbank	178.000
Ham Petrol Üretimi (Bin ton)	T.P.A.O.	1.008
Filtireli Sigara (Ton)	Tekel	33.000
Filtiresiz Sigara (Ton)	Tekel	21.700
Blister Bakır (Ton)	Etibank	39.500
Ham Demir (Bin ton)	Demir-Çelik	2.805
Kok (Bin ton)	Demir-Çelik	2.620
Net Hadde Mamulleri (Bin ton)	Demir-Çelik	2.050
Yem (Ton)	Yem Sanayii	428.500
PVC (Ton)	Petkim	40.000
Gübre (Bin ton)	Azot San., Gübre Fab.T.A.Ş., Akdeniz Gübre, Bandırma Gübre Fab., İGSAS, Ege Gübre Sanayii	3.562
Çimento (Bin ton)	ÇİSAN	6.691
Taş Kömürü (Bin ton)	KBİ	4.600
Et (Ton)	Et-Balık Kurumu	159.725

TABLO 47

KAMU KURULUŞLARININ
1979 YILI İHRACAT HEDEFLERİ

Mallar	İşletmecisi Kuruluş	İhracat	
		Miktar	Tutar (Bin \$)
Pamuk İpliği (Ton)	Sümerbank	11.500	26.246
Ham Bez (Bin metre)	Sümerbank	5.000	2.216
Konfeksiyon (Bin adet)	Sümerbank	2.368	12.332
El Halısı (m ²)	Sümerbank	10.000	2.004
Sümerbank Toplamı	Sümerbank	-	66.903
Çimento (Ton)	ÇİSAN	300.000	10.500
Rakı (Bin litre)	Tekel	600	1.200
Votka (Bin litre)	Tekel	1.000	1.200
İşlenmiş Yaprak Tütün	Tekel	-	69.486
Jet Yakıtı (Bin ton)	T.P.A.O.	325	50.980
Petkim Toplamı	Petkim	-	10.706
Buğday (Bin ton)	T.M.O.	2.200	284.000
TMO Toplamı	T.M.O.	-	329.281
Etibank Toplamı	Etibank	-	128.858
Et (Ton)	Et-Balık Kurumu	71.500	208.800
Et-Balık Toplamı	Et-Balık Kurumu	-	253.800
MKEK Toplamı	MKEK	-	39.000
TCDD Toplamı	TCDD	-	2.000
GENEL TOPLAM		-	988.246

- Mevcut et hayvanlarının toplanıp ihracı düşünülmekte, fakat ihracata dönük et hayvanı üretimi için birşey yapılmamaktadır.
- Buğday üretiminin 15-16 milyon tonlar dolayına ulaşması sevinçle karşılanmakta, fakat bu üretimin hiç olmazsa 3 milyon tonunun ihracı için birşey yapılmamaktadır.
- Nebati yağ için talep hızla büyürken ayçiçeği üretimindeki düşme sadece "üzüntü ile karşılanmakta" bunu önleyecek tedbirler alınamamaktadır.
- Gelişen turfanda meyva ve sebzenin tamamının iç tüketime dönmesine se-yirci kalınmaktadır.

Tarımda bilinçli bir üretim planlaması ve üretim pazarlaması yapılmadan sadece hava şartlarının oluşturduğu rakamları yorumlamak ekonomiye hiç bir yarar getirmemektedir. Bu nedenle çok muhtemeldir ki, Türkiye gelecekte yıllarda yaş yaprak çayın 2/3'ünü denize dökerken, dışarıdan mısır ithal etmek zorunda kalacaktır.

Sınai Üretim

1979 Yılı'nın 11 aylık üretim göstergeleri elektrik, linyit, kok, sıvı çelik gübre üretimlerinde belli bir artışı, buna karşı çimento, petro kimya ürünleri, şeker, yem konularında gerilemeyi ortaya koymaktadır. (Tablo 44)

1979 Yılı başında kamu kuruluşları için üretim ve ihracat hedefleri belirlenmiş idi.

Belirlenen üretim hedeflerine ulaşılamadı. (Tablo 46)

En ciddi gelişme, KİT'ler için belirlenen 988 milyon dolarlık ihracat hedefinin hiçbir şekilde yerine getirilememesidir. (Tablo 47)

Kapasite

Türkiye'de sanayide kapasite kullanımı konusunda kesin bilgi toplamak mümkün olamamaktadır.

İstanbul Sanayi Odası son yıllarda yaptığı anket çalışmalarıyla İstanbul Bölgesindeki kuruluşlarda kapasite kullanımına ilişkin rakamlar yayınlamaktadır.

TOSİAD, 1974 - 1975 - 1976 - 1978 yıllarında dört özel araştırma yapmış ve Türkiye çapında, büyük sanayi kesiminde, üretimin %50'sini kapsayan bir örnekleme ile ağırlıklı kapasite kullanım rakamları derlemiştir.

TOSİAD'ın çalışmalarına göre özel kesim büyük imalat sanayii kuruluşlarında 1978 yılında tüm sektörler için ağırlıklı kapasite kullanım oranı %72.7, 1976 yılında %83.3, 1975 yılında ise %71.1 idi.

Anketi cevaplandıran kuruluşların büyüklükleri gözönüne alınarak (ciro-larına göre) yapılan ağırlıklı kapasite kullanımı karşılaştırmalı olarak şöyledir:

	1974	1975	1976	1978
%70'den az kapasite kullananlar	44.6	39.9	25.98	54.56
%70'den fazla kapasite kullananlar	55.4	60.1	74.02	45.44
Ağırlıklı Kapasite Kul-lanımı ¹		71.1	83.29	72.68

¹Ortalama Kapasite Kullanımı: Ankete cevap veren kuruluşların anket formlarında işaretledikleri kapasite kullanım oranla-rından, firma sayısı ile bağlı olarak hesaplanan basit arit-metik ortalamalardır.

Ağırlıklı Kapasite Kullanımı: Anket formunda, firmanın işaret-lediği kapasite kullanım oranının firmanın cirosu ile ağırlık-landırılması yoluyla hesaplanan ağırlıklı aritmetik ortalama-lardır.

Gene TOSİAD anketlerine göre kapasite kullanımı oranları yıllar itibariyle sektörlere göre şöyle gelişmiştir.

Sektörler	1974	1975	1976	1978
Gıda	70.5	74.4	78.68	77.37
Dokuma	73.0	76.1	83.10	75.88
Kimya	63.2	75.6	77.69	61.88
Çimento	78.3	79.7	87.14	76.15
Metal Eşya	75.0	68.2	74.33	68.46
Makina	67.5	72.4	75.16	68.75
Elektrik Mak.	69.0	71.4	85.00	71.00
Taşıt Araçları	73.5	74.2	85.29	65.29

1979 Yılı sonunda TOSİAD bu çalışmayı tekrarlamamıştır.

Fakat 1979 yılında sanayide kapasite kullanımına ilişkin DPT'nin bir araştırması yayınlanmıştır. (Tablo 48)

TABLO 48
1979 YILINDA
BELİRLİ SEKTÖRLERDE KAPASİTE KULLANIMI
(%)

	Özel Kesim	Kamu Kesimi
Kağıt	80.0	78.5
Lastik	68.5	-
Kimya	60.2	79.2
Petrol Ürünleri	33.3	68.5
Gübre	50.0	48.0
Çimento	76.0	68.0
Demir - Çelik	-	61.3
Seramik	24.6	96.5
Demir Dışı Metaller	40.0	42.5
Elektriksiz Makinalar	60.0	63.1
Traktör	32.9	10.0
Meslek Bilim Aletleri	-	70.0
Karayolu Taşıtları	50.0	-
Demiryolu Taşıtları	-	77.0

Kaynak: DPT

DPT'nin 1979 yılı için verdiği kapasite/kullanım oranları sektör itibarıyla daha önceki tablolarına uymamakta, bu nedenle devamlı bir karşılaştırma imkanı bulunmamaktadır.

Fakat DPT'nin 1977 ve 1978 kapasite kullanım oranları ile kaba bir karşılaştırma 1979 yılında özel kesimde kapasite kullanımında yaygın bekleyişlerin aksine çok büyük düşmeler ortaya çıkmadığını göstermektedir.

TABLO 49

1977 VE 1978 YILLARINDA
ÖRETİM KOLLARI İTİBARIYLA
KAPASİTE KULLANIMI

Örünler	1977	1978 (%)
Likit ve Katı Bitkisel Yağlar (özel)	35.2	-
Hayvan Yemleri (Kamu) ¹	110.1	116.6
Pamuk İpliği (Kamu)	62.8	47.5
Pamuklu Dokuma (Kamu)	60.4	81.0
Sigara (Kamu)	82.3	71.5
Kağıt (Kamu)	90.6	82.5
Petrol Ürünleri (Kamu ve Özel)	89.7	85.9
Fosfatlı Gübreler (Kamu ve Özel)	54.1	15.9
Azotlu Gübreler (Kamu ve Özel)	51.7	33.5
Sülfirik Asit (Kamu ve Özel)	40.0	22.3
Çimento (Kamu ve Özel)	73.5	81.5
Elektroporselen ve İzolatör (Kamu ve Özel)	58.3	57.5
Blister Bakır (Kamu)	46.1	37.1
Sıvı Alüminyum (Kamu)	78.0	71.7
Kok (Kamu + Özel)	64.1	64.5
Sıvı Çelik (Kamu + Özel)	53.8	58.9
Kamyon, Kamyonet (Özel)	62.6	32.3
Traktör (Kamu + Özel)	56.0	24.9
Gemi İnşaa (Kamu)	56.6	67.3

¹Kapasite günlük 8 saat ve yıllık 250 gün üzerinden hesaplanmakta bazı fabrikalarda çift vardiyeye yapılması nedeni ile kullanım oranı 100'ün üzerine çıkmaktadır.

İnşaat

1979 Yılında inşaat malzemesi fiyatlarının ve işçilik ücretlerinin çok büyük miktarlarda artış göstermesine ve inşaat kesiminde yaygın bir durgunluk bekleyişine karşın, DİE rakamları, inşaat faaliyetinin 1978 düzeyinde devam ettiğini ortaya koymaktadır.

(Ocak-Ekim)

İnşaat Ruhsatları	1979	1978
- Sayı	73.091	72.926
- Yüzölçümü(Bin m ²)	27.324	27.910
- Değer (Milyon TL.)	137.331	79.630
- Birim Maliyet(TL/m ²)	5.026	2.853
Kullanma izni		
- Sayı	49.075	45.909
- Yüzölçümü(Bin m ²)	13.991	11.006
- Değer (Milyon TL.)	71.639	35.694
- Birim Maliyet (TL/m ²)	5.120	3.243

TABLO 50

YIL İÇİNDE YAPILAN YENİ İNŞAATLAR (İnşaat Ruhsatlarına Göre)

	Bin m ²				Milyar TL.			
	1975	1976	1977	1978	1975	1976	1977	1978
Ev	5.171	5.387	5.079	6.698	4.0	4.5	5.6	17.0
Apartman	13.026	17.006	17.223	18.457	13.8	19.1	24.4	54.5
Ticari Yapılar	2.286	3.472	3.211	4.001	2.1	3.7	4.2	10.9
Sınai Yapılar	1.709	1.889	2.023	1.716	2.0	3.3	3.1	5.1
Sos.ve Kült.Yapı.	568	752	610	574	0.8	1.3	1.3	1.9
Diğerleri	591	601	816	791	0.8	0.8	1.6	2.4
TOPLAM	23.351	29.107	28.973	32.237	23.6	32.7	40.3	91.9

Kaynak: Maliye Bakanlığı, 1979 Yıllık Ekonomik Rapor.

YATIRIMLAR

Planlı dönemin başlangıcı olan 1963 yılından Üçüncü Beş Yıllık Planın son yılı olan 1977 yılına kadar geçen 15 yıl içinde gerçekleştirilen sabit sermaye yatırımları 1976 yılı fiyatlarıyla 1 trilyon 202 milyar 893 milyon TL.sına ulaşmıştır. Bu rakamın 626 milyar 373 milyonu kamu kesimi tarafından (%52), 576 milyar 520 milyon TL.lık kısmı (%48) ise özel kesim tarafından gerçekleştirilmiştir.

Sabit sermaye yatırımlarının yıllık ortalama artış hızı kamu kesimi için %11.1, özel kesim için %9.6 olmuştur. Toplam sabit sermaye yatırımları yılda ortalama %10.4 oranında artmıştır.

Birinci plan dönemi sabit sermaye yatırımlarıyla Üçüncü plan dönemindekiler karşılaştırıldığında kamu kesimindeki sabit sermaye yatırımlarında yılda ortalama %10.5 oranında, özel kesim yatırımlarında %11.5 oranında, toplam sabit sermaye yatırımlarında yılda ortalama %11 oranında artış görülür.

TABLO 51

SABİT SERMAYE YATIRIMLARI (1963 - 1980)

	(Milyon TL.)					
	1976 Fiyatlarıyla			Cari Fiyatlarla		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
1963	19.458	19.515	38.973	4.754	4.910	9.664
1964	21.281	18.339	39.620	5.427	4.850	10.277
1965	22.381	18.960	41.341	6.118	5.430	11.548
1966	27.140	22.072	49.212	7.855	6.859	14.714
1967	28.758	24.227	52.985	9.004	7.850	16.854
I. Plan Dönemi	119.018	103.113	222.131	33.158	29.899	63.057
1968	34.653	27.479	62.132	11.156	9.100	20.256
1969	37.560	31.463	69.023	12.763	10.845	23.608
1970	39.775	34.751	74.526	14.442	12.900	27.342
1971	36.370	34.618	70.994	16.203	16.000	32.203
1972	39.379	38.722	78.101	20.201	20.372	40.573
II. Plan Dönemi	187.743	167.033	354.776	74.765	69.217	143.982
1973	44.028	47.701	91.729	25.078	28.338	53.416
1974	50.166	53.622	103.788	35.039	37.926	72.965
1975	65.046	63.471	128.517	53.788	52.915	106.703
1976	75.227	70.739	145.966	75.227	70.739	145.966
1977	85.145	70.841	155.986	107.739	91.985	199.724
III. Plan Dönemi	319.612	306.374	625.986	296.871	281.903	578.774
1963 - 1977	626.373	576.520	1.202.893	404.794	381.019	785.813
1978	75.025	64.975	140.000	135.000	126.100	261.100
1979	69.816	57.114	126.930	203.800	176.500	380.300
1980 ¹	80.436	62.777	143.213	312.300	258.000	570.300

¹DPT'nin cari fiyatlarla ifade edilen yatırım hedeflerinde 1980 yılında enflasyonun %33'e ineceği varsayımı mevcuttur. Bu varsayım sabit fiyatlarla yatırım rakamlarını etkilemektedir.

1963 - 1977 Döneminde toplam sabit sermaye yatırımlarının %48'i özel kesim tarafından yapılmıştır. Daha ayrıntılı bilgiler özel kesim sabit sermaye yatırımlarında bir yükselme olduğunu ortaya koymaktadır. Birinci Plan döneminde özel kesimin payı %46.4, ikinci Plan döneminde %47.1, Üçüncü Plan döneminde %48.9'a yükselmiştir. Ekonomik bunalımın en şiddetli olduğu 1978 ve 1979 yıllarında sabit sermaye yatırımları içinde özel kesimin payı sırasıyla % 46.4 ve %45'e inmiştir. 1980 Programında 1980 yılı özel kesim sabit sermaye yatırımlarının toplam yatırımların %43.8'ini oluşturacağı öngörülmüştür.

Sanayileşmemizin sürükleyici kesimi olan İmalat Kesiminde yapılan sabit sermaye yatırımları toplam sabit sermaye yatırımlarından daha hızlı bir artış göstermiştir.

Birinci Plan dönemiyle Üçüncü Plan dönemi sabit sermaye yatırımları karşılaştırıldığında özel kesim yatırımlarının yılda ortalama %12.6 oranında, kamu kesimi yatırımlarının %17.9 oranında ve imalat kesiminde yapılan toplam yatırımların %14.6 oranında artış gösterdiği anlaşılmaktadır.

Ancak son beş yılda imalat sanayiinde yapılan yatırımlarda duraklamalar ve bazı yıllarda önemli gerilemelerin meydana geldiği anlaşılmaktadır.

TABLO 52

İMALAT SANAYİİ YATIRIMLARI
ARTIŞ ORANLARI

	(Sabit Fiyatlarla %)		
	Özel	Kamu	Toplam
1964	-28.3	26.8	-16.7
1965	-11.9	- 4.6	- 9.6
1966	17.3	42.6	25.9
1967	27.7	25.3	26.8
1968	19.9	32.4	24.6
1969	14.6	29.9	20.7
1970	11.7	7.2	9.7
1971	- 1.5	1.9	- 0.1
1972	23.2	43.3	31.8
1973	26.7	-10.7	9.2
1974	23.7	5.4	16.7
1975	- 0.2	64.0	22.1
1976	- 0.5	- 3.9	- 2.1
1977	0.4	12.7	6.0
1978	- 8.7	-20.2	-14.3
1979	-30.4	3.0	-15.3

Özel kesim 1975-1977 döneminde üç yıl boyunca sabit sermaye yatırımlarını aynı düzeyde tutmuş, 1978 yılında %8.7 oranında ve 1979 yılında %30.4 oranında yani çok önemli boyutlarda azaltmıştır. 1979 Yılında özel kesim yatırımlarında görülen %30.4 oranındaki gerileme planlı dönemde kaydedilen en ciddi sorundur.

Kamu kesimi imalat sanayiindeki yatırımlarında planlı dönemin en önemli gerilemesi %20.2 ile 1978 yılında kaydedilmiştir. Bu suretle imalat sanayiinde yapılan toplam yatırımlarda 1978 yılında %14.3, 1979 yılında da %15.3 gerileme olmuştur.

1980 Yatırım Programı 1979 yılındaki eğilimlerin bazılarını dikkate almış görünmektedir.

- Tarımdaki yatırımların gerçekleşemediği gerçeğine dayalı olarak 1980 yatırım hedefi (%10.9) düşük tutulmuştur.
- İmalat sanayiindeki yatırımların 3.Planda hedefin gerisinde kaldığı dikkate alınarak toplam içindeki payı düşük tutulmuştur. (%24.1)
- Konut yatırımlarında hedeflerin daima aşıldığı gerçeğine dayalı olarak konut yatırım hedefi %18.1'e yükseltilmiştir. (IV.Plan hedefi %14.6 idi.) Ancak fiyat artışlarının sürmesi halinde özellikle konut sektöründe "inşaat piyasasının" 1980'de önemli ölçüde canlılık kazanması şüpheli görülmektedir.

TABLO 53

YATIRIMLARIN SEKTÖREL DAĞILIMI

	I Plan	II Plan	III Plan	IV Plan	1980 Programı
Tarım	13.8	11.1	11.8	12.2	10.9
Madencilik	5.6	3.3	3.7	6.1	6.5
İmalat San.	20.4	26.7	28.2	27.4	24.1
Enerji	6.5	9.0	7.4	10.6	11.5
Ulaştırma	15.6	16.0	20.6	16.3	17.6
Turizm	1.3	2.1	1.0	1.2	1.1
Konut	22.4	20.1	17.0	14.6	18.1
Eğitim	6.6	4.7	3.3	4.8	3.2
Sağlık	1.8	1.6	1.1	1.4	1.4
Diğer	5.9	5.5	6.0	5.5	5.6
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

1980 Yılında enerji kesimine de yatırımların %11.5'inin ayrılması hedeflenmiştir. III.Plan döneminde enerji kesimine giden yatırımlar %7.4 dolayında kalmış idi.

Öte yanda program hedeflerini daima aşan ulaştırma yatırımları 1978 yılında düşük bir düzeyde tutulmuştur. III.Plan gerçekleşmesi %20.6, 1980 Program hedefi %17.6'dır.

1980 Yatırım Programı sabit fiyatlarla %12.8 oranında bir artış sağlamayı amaçlamaktadır. Son iki yılın sabit sermaye yatırımlarındaki gerileme dikkate alınırsa Türkiye ekonomisinde çok olumlu gelişmeler olmadan sabit sermaye yatırımlarının 1980 yılında %12.8 oranında artması imkansızdır. Sabit sermaye yatırımları 1978'de %10.3 ve 1979'da %9.4 oranında gerilemiştir.

Ekonominin bütün sektörlerinde kullanılmayan kapasiteler yaygın bir şekilde mevcutken yeni kapasitelerin kurulacağını beklemek yersiz olur.

1980'de yapılacak yatırımlar ancak tamamlama yatırımları olabilir. Bunun da temel koşulu yatırımlara gerekli ham maddelerin sağlanma ihtimalinin bulunmasıdır.

TABLO 54

TOPLAM SABİT SERMAYE YATIRIMLARI

(Cari fiyatlarla)

	1976		1977		1978		1979		1980	
	Milyar TL	%	Milyar TL	%	Milyar TL	%	Milyar TL	%	Milyar TL	%
Tarım	20.0	13.7	25.4	12.7	29.1	11.1	32.2	8.4	62.1	10.9
Madencilik	5.8	4.0	7.7	3.8	11.4	4.3	20.6	5.4	37.1	6.5
İmalat	38.1	26.1	49.5	24.8	61.8	23.7	85.5	22.5	137.4	24.1
Enerji	11.5	7.9	16.1	8.0	25.4	9.7	43.2	11.4	65.5	11.5
Ulaştırma	31.2	21.4	46.6	23.3	62.0	23.8	75.4	19.8	100.0	17.6
Turizm	1.2	0.8	1.5	0.8	2.4	0.9	3.0	0.8	6.3	1.1
Konut	23.0	15.8	31.9	16.0	45.3	17.3	79.0	20.8	103.5	18.1
Eğitim	4.9	3.4	5.6	2.8	6.8	2.6	7.5	2.0	18.6	3.2
Sağlık	1.7	1.2	2.0	1.0	3.0	1.2	4.7	1.2	8.0	1.4
Diğer	8.5	5.8	13.5	6.7	13.9	5.3	29.4	7.7	31.9	5.6
Toplam	145.9	100.0	199.8	100.0	261.1	100.0	380.5	100.0	570.3	100.0
Yatırım Deflatörü	100.0		128.1		186.5		299.8		398.7	
Toplam Yat. Milyar TL. (1976 Fiyatı.)	145.9		156.0		140.0		126.9		143.1	
Yüzde Değişme	+ 13.6		+ 6.9		- 10.3		- 9.4		+ 12.8	

TABLO 55

SABİT SERMAYE YATIRIMLARI

(1979 Yılı Fiyatlarıyla)

	1979						1980					
	Milyar TL.	Kamu %	Milyar TL.	Özel %	Milyar TL.	Toplam %	Milyar TL.	Kamu %	Milyar TL.	Özel %	Milyar TL.	Toplam %
Tarım	15.9	7.8	16.3	9.2	32.2	8.4	31.0	10.0	31.1	12.1	62.1	10.9
Madencilik	19.1	9.4	1.5	0.9	20.6	5.4	33.1	10.6	4.0	1.5	37.1	6.5
İmalat	46.9	23.0	38.5	21.8	85.4	22.5	66.5	21.3	70.9	27.5	137.4	24.1
Enerji	42.7	20.9	0.6	0.3	43.3	11.4	63.8	20.4	1.7	0.7	65.5	11.5
Ulaştırma	42.7	21.0	32.7	18.5	75.4	19.8	61.2	19.6	38.8	15.0	100.0	17.6
Turizm	1.6	0.8	1.4	0.8	3.0	0.8	2.6	0.8	3.7	1.4	6.3	1.1
Konut	4.3	2.1	74.7	42.3	79.0	20.8	6.9	2.2	96.6	37.4	103.5	18.1
Eğitim	7.0	3.4	0.5	0.3	7.5	2.0	18.0	5.8	0.5	0.2	18.6	3.2
Sağlık	4.0	2.0	0.7	0.4	4.7	1.2	7.6	2.4	0.4	0.2	8.0	1.4
Diğer	19.6	9.6	9.8	5.5	29.4	7.7	21.6	6.9	10.3	4.0	31.9	5.6
Toplam	203.8	100.0	176.7	100.0	380.5	100.0	312.3	100.0	258.0	100.0	570.3	100.0

1979 Yılı Yatırım Gerçekleşmeleri

1979 Yılı yatırım gerçekleştirmeleri konusunda DPT'nin verdiği rakamları doğrulayabilecek rakam ve bilgiler çok sınırlıdır.

Ülkedeki yatırım eğilimini ortaya koyabilecek bir gösterge ithalatın ana mal grupları itibariyle dağılımıdır.

1976 ve 1977 yıllarında 2.2 - 2.4 milyar dolarlık yatırım maddeleri ithal edilmişken 1978 yılında 1.6 milyar dolarlık yatırım maddeleri ithalatı yapılmıştır. 1978 Yılındaki yatırım malı ithalatındaki gerileme %31.4 olmuştur. Ocak-Kasım itibariyle elde edilen son bilgilere göre 1979 yılının 11 aylık döneminde yatırım maddeleri ithalatı 1978 yılına oranla %7.7 daha yüksektir.

TABLO 56
İTHALATIN ANA MAL
GRUPLARINA DAĞILIMI

(Milyon \$)

	1975	1976	1977	1978	Ocak-Kasım 1978	1979
Yatırım Mad.	1.961.1	2.239.3	2.367.1	1.624.2	1.340.6	1.443.6
-İnşaat Malzemesi	291.3	242.7	196.5	136.7	100.1	138.2
-Makina ve Teçhizat	1.669.8	1.996.6	2.170.6	1.487.5	1.240.4	1.305.4
Tüketim Maddeleri	203.2	156.5	178.0	132.8	120.4	83.5
Ham Maddeler	2.574.3	2.732.8	3.251.2	2.842.0	2.527.5	2.899.9
Toplam	4.738.6	5.128.6	5.796.3	4.599.0	3.988.6	4.427.0

Bir başka gösterge özel kesime "yatırım" için sağlanan döviz tahsisleridir.

Özel kesim yatırımları için sağlanan tahsisler 1977 yılında 614 milyon dolardan 1979'un ilk on ayında 80 milyona düşmüştür. Bu durumda özel sektör yatırımlarının 1979 gerçekleşme düzeyinin yüksek olması mümkün değildir.

Özel kesim yatırımlarına sağlanan döviz tahsisleri yıllar itibariyle şöyledir:

(Milyon Dolar)

1976	583
1977	614
1978	219
1979(10 ay)	80

Kamu yatırımları için en güvenilir kaynak DPT tarafından izlenen önemli projeler için yapılan harcamalardır.

DPT'nin izlediği önemli projelerin 1979 yılı Eylül ayı sonunda harcama durumları özet olarak şöyledir

TABLO 57

ÖNEMLİ PROJELERİN
EYLÜL RAPORU

(Milyar TL.)

	1978	1979
KİT'ler		
Proje (Adet)	(155)	(92)
Proje Toplamı	545	706
Dış Para	168	238
İç Para	377	468
Yıl Programı	59.2	77.7
Dış Para	17.0	27.3
İç Para	42.2	50.4
Harcama	34.0	60.3
Dış Para	8.3	23.1
İç Para	26.7	37.2
Nakdi Gerçekleşme	%63.1	%73.7
DSİ - TCDD		
Proje (Adet)	(43)	(19)
Yıl Programı	12.6	11.0
Dış Para	1.8	2.6
İç Para	11.8	8.4
Harcama	4.47	6.4
Dış Para	0.07	1.6
İç Para	4.4	4.8
Nakdi Gerçekleşme	%37.3	%57.2

Kaynak: DPT

DPT Tarafından izlenen önemli projeler için yapılan döviz harcamaları ise aşağıdaki gelişmeyi göstermiştir:

TABLO 58

ÖNEMLİ PROJELERİN DÖVİZ HARCAMALARI
Eylül Raporu

(Milyar TL.)

	1978	1979
Proje Adedi	(145)	(111)
Dış Kaynak ihtiyacı (Milyar TL.)	162	294
Eylül sonuna kadar nakdi harcama(milyar TL.)	22	49
Yıl Programının ihtiyacı (Milyar TL.)	17	30
Yıl içindeki Harcama (Milyar TL.)	8	24
(Yaklaşık Milyon \$)	(320)	(510)

Kaynak: DPT

Devlet İstatistik Enstitüsünün yayınlamış olduğu en son yatırım eğilim anketinde 1978 sonundaki yatırım planlamasının sonuçları ve 1979 başında planlanan yatırımlarla ilgili eğilimler yer almaktadır.

1979 Yılı Nisan ayında yapılan bu ankete dayalı olarak yıl için yapılan tahminler sıhhatli sayılamaz.

Bu çalışmanın sonuçları şöyledir.

TABLO 59

YATIRIM EĞİLİM ANKETİ*

	Toplam İşyeri	Ankete Cevap Veren İşyeri	Yatırım Planlaması Yapıldı mı		Yatırımların Gerçekleşme Oranı				Ankete Cevap Veren	Yatırım Yapmak Planlanıyormu?	
			Evet	Hayır	0 - 39	40 - 59	60 - 79	80 - 100		Evet	Hayır
3 İmalat Sanayii	2120	1546	16	84	50	18	12	20	1450	20	80
31 Gıda-İçki-Tütün	455	334	13	87	63	9	5	23	322	14	86
32 Dokuma-Giyim-Deri	402	283	14	86	33	22	14	31	252	17	83
33 Orman Ürünleri-Mobilya	80	71	13	87	63	-	12	25	71	28	72
34 Kağıt-Basım	83	63	8	92	60	20	20	-	59	19	81
35 Kimya-Petrol-Kauçuk	286	215	20	80	47	21	11	21	204	27	73
36 Taş-Toprak	222	162	15	85	64	16	-	20	157	21	79
37 Metal Ana Sanayii	107	70	33	67	52	16	16	16	68	28	72
38 Metal eşya,makine,taşıt.	459	327	16	84	46	20	22	12	296	22	78
39 Diğer	26	21	5	95	-	100	-	-	21	10	90

* Mevcut durum : Ekim, Kasım, Aralık 1978.
Beklenen durum: Ocak, Şubat, Mart 1979.

Yatırımların gerçekleşme oranının en yüksek olduğu (%60 ile %100 arasında olduğu) sektörler sırasıyla %45 ile Dokuma-Giyim-Deri,%37 ile orman ürünleri ve mobilya, %34 ile metal eşya, makine, taşıt ve %32 ile kimya sanayi ve metal ana sanayiidir.

1979 Yılı başında yatırım yapmayı planlayan sektörlerin başında %28 ile metal ana sanayii ve orman ürünleri ve mobilya ve %27 ile kimya-petrol-kauçuk sektörü gelmektedir.

İşte bütün bu şüpheli verilere dayalı olarak DPT'nin ortaya koyduğu 1979 yılı sabit sermaye yatırımları gerçekleşme tahmini şöyledir:

TABLO 60

1979 SABİT SERMAYE YATIRIMLARI TAHMİNİ

(Milyon TL.)

	Özel	Kamu	Toplam
Tarım	5.464	5.289	10.753
Madencilik	533	6.788	7.321
İmalat	13.548	16.514	30.062
Enerji	194	15.027	15.221
Ulaştırma	9.511	14.773	24.284
Turizm	397	461	858
Konut	24.071	3.399	25.470
Eğitim	157	2.193	2.350
Sağlık	219	1.298	1.517
Diğer Hizmetler	3.020	6.074	9.094
Toplam	57.114	69.816	126.930

(1976 Yılı sabit fiyatlarıyla)

TABLO 61
TÜRKİYE MİLLİ GELİRİ
KESİMLERİN YILLIK GELİŞME HIZI
GSMH ARTIŞI (KALKINMA HIZI)

(%)

	Tarım	Sanayi	İnşaat	GSYİH	GSMH
1950	10.9	9.3	13.3	9.4	9.4
1951	19.8	2.6	10.3	12.8	12.8
1952	9.5	10.9	17.2	12.0	11.9
1953	8.7	19.2	22.4	11.2	11.2
1954	-13.9	9.2	8.0	- 2.9	- 3.0
1955	9.8	11.3	7.4	8.1	7.9
1956	5.0	9.6	7.0	3.3	3.2
1957	6.5	10.7	24.6	7.9	7.8
1958	9.2	5.6	- 9.6	4.6	4.5
1959	0.3	3.6	0.3	4.6	4.1
1960	2.3	0.4	4.6	2.9	3.4
1961	- 4.9	11.7	- 1.6	1.7	2.0
1962	4.7	4.4	5.7	6.1	6.2
1963	9.7	12.1	9.5	9.4	9.7
1964	- 0.4	12.2	10.7	4.1	4.1
1965	- 3.8	9.5	3.4	2.6	3.1
1966	10.8	15.2	13.7	11.7	12.0
1967	0.2	8.4	2.9	4.5	4.2
1968	1.6	11.2	10.9	6.7	6.7
1969	1.3	12.1	2.9	5.3	5.4
1970	2.4	1.4	8.3	4.9	5.8
1971	13.2	9.0	- 4.3	9.1	10.2
1972	- 0.4	10.2	7.2	6.6	7.4
1973	- 9.8	12.0	7.3	4.4	5.4
1974	10.3	7.7	6.2	8.5	7.4
1975	10.9	9.0	8.5	8.9	8.0
1976	7.7	9.3	8.3	8.5	7.7
1977	- 0.4	7.0	5.6	4.4	4.0
1978	3.2	3.4	4.2	3.0	3.1
1979	1.8	-4.0	2.7	1.0	1.7
1950/1962	5.2	8.3	7.4	6.3	6.3
1963/1979	3.4	8.6	6.4	6.1	6.4
1950/1979	4.2	8.5	7.2	6.2	6.3

Kaynak: Devlet İstatistik Enstitüsü

MİLLİ GELİR

Kalkınma Hızı

Bir ülkenin Milli Gelirindeki artış oranı, Kalkınma Hızını gösterir. Türkiye'nin Gayri Safi Milli Hasılası, Üçüncü Beş Yıllık Plan döneminde sabit fiyatlarla ortalama olarak %6.05 oranında artmıştır. 1975-1979 Döneminde ise kalkınma hızı 4.90'a inmiştir.

Kalkınma Hızını, Milli Gelirden yatırıma ayrılan pay etkiler. Milli Gelirin ne kadar büyük kısmı yatırıma ayrılırsa, yıllık gelir artışı da o kadar hızlı olur. Ekonominin ve yatırım konusunun özelliğine göre Milli Gelirden yatırıma ayrılan payla ölçülü oranda Milli Gelir çoğalır. Örneğin 3 birim yatırım, Milli Gelirde 1 birim artış meydana getirir.

Yatırım ile Kalkınma Hızı arasındaki bu ilişkiye "marjinal sermaye - hasıla katsayısı veya oranı" denir. Basit yatırımlarda bu oran düşüktür. İleri teknoloji gerektiren, ekonomik büyüklüklerdeki yatırımlarda oran büyür. Son yıllarda Türkiye'nin marjinal sermaye-hasıla oranı giderek büyümüştür. Bu nedenle aynı kalkınma hızını tutturmak için daha büyük ölçüde yatırım gayreti göstermek gerekmiştir.

Yatırım/GSMH oranı 1973-1979 döneminde %21 civarında sabit kalmasına rağmen kalkınma hızının düşmesi, marjinal sermaye hasıla oranının 1971-1975'de 2.49'dan 1975-1979'da 4.23'e yükselmesinden kaynaklanmıştır. Bütün bu anlatımların özeti şudur: Türkiye kalkınma hızını artırmak için GSMH'nin daha büyük kısmını yatırıma ayırmadığı sürece kalkınma hızı düşecektir. Ancak diğer taraftan Türkiye mevcut üretim kapasitesini tam olarak kullanmadığı müddetçe, kalkınma hızı düşeceği için marjinal sermaye hasıla oranı yükselecektir.

TABLO 62
MARJİNAL SERMAYE / HASILA ORANI

	Kalkınma Hızı	Yatırım GSMH	Ortalama Yıllık Marjinal S/H Oranı
1959 - 1963	5.08	15.92	3.13
1960 - 1964	5.08	16.18	3.19
1961 - 1965	5.02	16.28	3.24
1962 - 1966	7.02	16.90	2.41
1963 - 1967	6.62	17.70	2.67
1964 - 1968	6.02	18.12	3.01
1965 - 1969	6.28	18.82	3.00
1966 - 1970	6.82	19.46	2.85
1967 - 1971	6.46	19.42	3.01
1968 - 1972	7.10	19.46	2.74
1969 - 1973	6.84	19.06	2.79
1970 - 1974	7.24	18.80	2.60
1971 - 1975	7.68	19.16	2.49
1972 - 1976	7.18	19.98	2.78
1973 - 1977	6.50	20.92	3.22
1974 - 1978	6.04	21.26	3.52
1975 - 1979	4.90	20.72	4.23

TABLO 63

ÖRETİM FAALİYET KOLLARINA GÖRE
GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA
(Üretici Fiyatlarıyla)

Faaliyet Kolları	Cari Fiyatlarla		Sabit Fiyatlarla		Zımnî Fiyat Deflatörü
	1978(TL.)	1979(TL.)	1978(TL.)	1979(TL.)	
1) Tarım	307.6	450.1	44.8	45.7	143.7
a) Çiftçilik	294.5	433.6	42.9	43.7	144.6
b) Ormancılık	10.6	12.8	1.5	1.5	121.0
c) Balıkçılık	2.4	3.6	0.3	0.3	144.7
2) Sanayi	299.5	518.0	53.5	51.3	179.7
a) Madencilik	13.2	22.6	3.5	3.7	160.0
b) İmalat San.	264.1	464.0	46.1	43.5	186.1
c) Elektrik, Gaz Su	22.1	31.3	3.8	4.0	134.8
3) İnşaat Sanayii	65.6	99.9	12.5	12.8	148.3
4) Ticaret	173.0	277.0	28.6	28.4	161.1
5) Ulaştırma ve Ha- berleşme	111.9	188.0	19.7	20.5	161.9
6) Mali Müesseseler	38.7	54.4	6.6	7.0	132.4
7) Konut Gelirleri	56.8	91.3	10.4	11.1	151.5
8) Serbest Meslek ve Hizmetler	66.5	106.2	10.5	10.6	159.4
9) (-) İzafi Banka Hizmetleri Masr.	19.3	27.1	3.6	3.9	132.4
10) Endüstriler Top- lamı (1-9)	1.100.7	1.758.0	183.4	183.8	159.4
11) Devlet Hizmetleri	133.0	235.2	18.6	19.4	169.6
12) Toplam (10+11)	1.233.8	1.993.2	202.0	203.2	160.6
13) İthalat Vergisi	40.2	62.0	5.3	6.0	135.8
14) GSYİH (Alıcı Fiyatla.) (12+13)	1.274.0	2.055.3	207.3	209.3	159.7
15) Dış Alım Gelirleri	15.9	48.1	1.8	3.4	161.9
16) GSMH (Alıcı Fiyatlar.) (14+15)	1.289.9	2.103.5	209.2	212.8	160.4

1979 Yılı Milli Geliri

1979 Yılına ait en son milli gelir ön tahminine göre¹ sabit fiyatlarla Gayri Safi Milli Hasılda %1.7'lik bir gelişme tesbit edilmiştir. %1.7'lik gelişme hızı planlı dönem başladığından bu yana elde edilen en düşük gelişme hızıdır. 1950'lerden buyanada 1954 yılı dışında bu hızın altına düşülmemiştir. 1979 Yılı için ilk beş aylık bilgilere göre hazırlanan ilk ön tahminde gelişme hızı %2.8 olarak tesbit edilmiş idi. 1979 Yılında yıl ilerledikçe ülkede mal ve hizmet üretiminde yavaşlama devam etmiş ve kalkınma hızı %1.7'ye kadar düşmüştür.

En son milli gelir tahminine göre GSMH zımni fiyat deflatörü de 160.4'tür. Diğer fiyat endeksleri de bu sayıyı teyid etmektedirler. 1950'lerden bu yana GSMH'da görülen en yüksek zımni deflatörde 1979 yılında kullanılmıştır.

Başlıca ana sektörlerle baktığımızda, tarım sektöründe hububat üretiminde geçen yıla göre önemli değişiklik olmamasına rağmen özellikle zeytin üretimindeki büyük düşüş ve tütün rekoltesinin de 1978 yılının altında kalması tarım sektöründeki sabit fiyatlarla gelişmenin %1.8'de kalmasına neden olmuştur.

İmalat sanayii kesiminde son yıllardaki gerileme 1979'da had safhaya varmıştır. 1978 Yılında 1977 yılından devreden ham madde stokları imalat sanayiinde dışa bağımlı alt sektörlerde durumu bir miktar idare etmiştir. 1979'da ise yıla stoksuz girilmiş, ithalat hacminin kısıtlı olması, petrol fiyatlarındaki devamlı yükseliş nedeni ile ithalata ayrılan dövizlerin önemli kesimini petrol alımı götürmüş, ham madde teminindeki güçlükler had safhaya varmış, işçi dövizlerinin devalüasyonla büyük ölçüde yurda çekilmesi, hammadde temininde kullanılan başka yolları da kısıtlamıştır. Sonuçta imalat sanayiinde 1979'da üretim yıl içinde giderek azalmış ve son tahmine göre 1979'da 1978 yılına göre imalat sanayiinde yaratılan gelirde reel gelişme %4.0 gerilemiştir. İmalat sanayii kesiminin zımni fiyat deflatörü de 186.1'e ulaşmıştır.

Mal üreten sektörlerdeki sabit fiyatlarla görülen büyük düşüşler, hizmet sektörlerini de etkileyerek, gayri safi yurt içi hasılda da gelişme hızının %1.0'da kalmasına neden olmuştur.

Yurt içindeki mal ve hizmet üretimlerindeki gerilemelere karşın dış alem gelirinde son yıllardakinin aksine 1979 baharında devalüasyon nedeni ile büyük ölçüde artış kaydedilmiştir. Bu artış nedeni ile dış alem gelirleri kesimi, GSMH reel hızının % 7 dolayında artış göstermesine imkan sağlamıştır.

Sonuç olarak 1979 yılı için planda GSMH'da reel gelişmenin %6.7 olarak öngörülmesine karşın, ancak %1.7 gelişme elde edilmiştir. (Tablo 63) da iktisadi faaliyet köllarına göre gayri safi milli hasıla cari ve sabit üretici fiyatları ile 1978 ve 1979 yılları için verilmiştir.

---

¹1979 Yılı milli gelir tahminine ait en son rakamlar yılın ilk 9 aylık bilgilerine dayanılarak Devlet İstatistik Enstitüsünce hazırlanmıştır.

(Tablo 64)de Üçüncü Beş Yıllık Plan döneminde, 1978 ara yılı ve Dördüncü Beş Yıllık Planın ilk yılı olan 1979'da başlıca ana sektörlerdeki sabit fiyatlarla gelişme hızları verilmiştir.

TABLO 64

GSMH, GSYİH ve SEKTÖRLERİN
BOYÖME HIZLARI

(Sabit fiyatlarla)

	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979 ¹	1979 ²
Tarım	-9.8	10.3	10.8	7.7	-0.4	3.2	0.8	1.8
Sanayi	12.0	7.7	9.0	9.3	7.0	3.4	0.2	-4.0
İmalat San.	12.9	7.3	8.7	9.0	6.6	3.2	-0.9	-5.6
Ticaret	11.5	10.5	9.5	8.9	4.9	3.1	1.5	-0.6
İnşaat	7.3	6.2	8.4	8.3	5.6	4.2	1.8	2.7
GSYİH	4.4	8.5	8.9	8.5	4.4	3.0	2.1	1.0
GSMH	5.4	7.4	8.0	7.7	4.0	3.1	2.8	1.7

¹İlk beş aylık bilgilere göre hazırlanan 1979 ilk ön tahmini

²İlk dokuz aylık bilgilere göre hazırlanan 1979 ikinci ön tahmini

1978 ve 1979 yıllarında fiyat artışlarının büyük boyutlara varması sonucu cari fiyatlarla faaliyet kollarında yaratılan gelirlerin GSMH içindeki paylarında önemli oynamalar olmuştur.

Sanayi kesiminin cari fiyatlarla GSMH içindeki payı 1973'de %20.8 iken, 1979'da %24.6'ya varmıştır. Tarım sektöründeki durum ise sanayi kesiminde görülenin tersidir. 1973 Yılından 1979'a doğru %24.1'den %21.4'e düşmüştür.

(Tablo 65)de GSMH içinde 1973-1979 yıllarında başlıca sektörlerin (cari fiyatlarla) payları verilmektedir.

TABLO 65

GSMH İÇİNDE SEKTÖRLERİN PAYLARI

(Cari fiyatlarla)

	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979 ¹
Tarım	24.1	25.3	26.0	26.9	25.7	23.8	21.4
Sanayi	20.8	21.4	21.0	20.7	20.6	23.2	24.6
Ticaret	12.2	13.2	13.0	13.0	13.0	13.4	13.2
İnşaat	4.9	4.6	4.7	4.8	5.0	5.1	4.7
Diğerleri	38.0	35.5	35.3	34.6	35.7	34.5	36.1
GSMH	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

¹İlk 9 aylık bilgilere göre hazırlanan 1979 milli gelir ön tahmini

(Tablo 66)da ise gene 1973 - 1979 yıllarındaki başlıca sektörlerin GSMH içinde sabit fiyatlarla payları gösterilmiştir.

TABLO 66

GSMH İÇİNDE SEKTÖRLERİN PAYLARI

(Sabit fiyatlarla)

	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979 ¹
Tarım	21.4	22.0	22.5	22.5	21.6	21.4	21.5
Sanayi	24.1	24.2	24.4	24.8	25.5	25.6	24.1
Ticaret	12.8	13.2	13.4	13.6	13.7	13.7	13.4
İnşaat	5.8	5.8	5.8	5.8	5.9	6.0	6.1
Diğerleri	35.9	34.6	33.9	33.3	33.3	33.3	34.9
GSMH	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

¹İlk 9 aylık bilgilere göre hazırlanan milli gelir ön tahmini.

1979 Yılında fert başına milli gelir cari fiyatlarla 47.553 liradır. Bir yıl evveline göre %59 artışı ifade etmektedir. Sabit fiyatlarla fert başına GSMH ise %0.8 düşüş göstermektedir. Uzun yıllardır bu durum ekonomimizde ilk kez görülmektedir.

(Tablo 67)de 1973-1979 yıllarında cari ve sabit fiyatlarla fert başına düşen GSMH verilmektedir.

TABLO 67

GSMH ve FERT BAŞINA GSMH

	Nüfus (Milyon)	G S M H			Fert Başına G S M H		
		Cari Fiyatlarla Milyar TL.	Sabit Fiyatlarla Milyar TL.	Sabit Artış %	Cari Fiyatlarla TL.	Sabit Fiyatlarla TL.	Sabit Artış %
1973	38.1	309.8	156.4	5.4	8.049	4.066	2.8
1974	39.0	427.1	168.0	7.4	10.819	4.256	4.7
1975	40.0	535.8	181.4	7.9	13.269	4.527	6.4
1976	41.0	670.0	195.3	7.7	16.309	4.754	5.0
1977	42.1	864.0	203.0	4.0	20.534	4.826	1.5
1978	43.1	1.289.9	209.3	3.1	29.900	4.850	0.5
1979	44.2	2.103.5	212.8	1.7	47.553	4.812	-0.8

Planlı dönemlerde öngörülen ve gerçekleşen kalkınma hızları:

	Öngörülen	Gerçekleşen
1963 - 1967 (I plan dönemi)	7.0	6.6
1968 - 1972 (II plan dönemi)	7.0	7.1
1973 - 1977 (III plan dönemi)	7.9	6.5
1978 (Ara yıl)	6.1	3.0
1979 (IV plan dönemi ilk yıl)	6.7	1.7

Milli Gelir Hesaplarının Kullanımında İki Yanlış ve Tehlikeli Gelişme

a) Devlet Planlama Teşkilatı 1980 Programında ekonominin dengelerini kurarken GSMH'yı 2.359 milyar lira olarak kabul etmiştir.

DPT'nin kuruluş yıllarında DPT Milli Gelir için kendi tahmin yapar DİE ayrı tahmin yapardı. Üçüncü Beş Yıllık Plan Dönemine kadar Türkiye'de Milli Gelir için iki ayrı seri vardı: DPT ve DİE serisi.

Milli Gelir hesaplarını yapacak örgüt DİE olduğu için ve iki örgüt de devletin örgütü olduğu için Üçüncü Plan dönemi başında 2. ayrı seri birleştirildi.

O zamandan bu yana Milli Gelir tahminini sadece DİE yapagelir.

1979 Yılı için DİE iki tahmin yaptı.

- İlk tahmin Haziran ayı verilerine göre yapılmıştır. Cari fiyatlarla 1.807 milyar liradır.
- İkinci tahmin Eylül ayı verilerine göre yapılmıştır. Cari fiyatlarla 2.103 milyar liradır.

Halbuki DPT, 1980 yılı program dengelerini cari fiyatlarla 2.359.9 milyar liralık bir Milli Gelir tahminine göre kurmuştur.

Bu Milli Gelir rakamı gerçeğin üzerinde ve DPT tarafından yapılmış bir tahmindir.

Bu iş teoride kalsa sorun olmaz. Fakat gerçek dışı tahmin, 1980 yılında ekonomiyi çarpıtmaktan başka işe yaramaz.

Söyleki,

- DPT 1979 yılı GSMH'nı 2.359 milyar lira kabul ediyor. Ve ekonominin (bugünkü tüm olumsuz koşullara rağmen) 1980'de %6.5 büyüyeceğini varsayıyor. Buna göre;
1980 yılı GSMH'nın 2.513 milyar liraya ulaşacağını hesaplıyor.

Sonra bu 2.515 milyar lira geliri gerçek olarak, bunun dağıtımını yapıyor.
- Şu kadarı tüketilecek,
- Şu kadarı yatırımlara gidecek diyor.

1980 Yılı Devlet Bütçesi de bu büyüklüğe göre hazırlanıyor.

1980 Yılı geliyor. Tabii ki, 1979 GSMH rakamı gerçeğin üzerinde kabul edildiğinden, ekonomi %6.5 yerine %1.5 büyüdüğünden kâğıt üzerinde varsayılan gelir gerçekleşmiyor. Ama harcamalar bu gelire göre planlandığından öncelikle tüketim harcamaları yapılıyor. Sonra yatırıma kaynak kalmıyor.

Gerçek ise şu şekilde:

- DİE'nin tahminine göre 1979 yılı GSMH'sı 2.103 milyar lira
- 1980 Yılında ekonomi en iyimser tahminle %1.5 kalkınır.

Bu duruma göre kaynak dengelemesinde 1980 yılı için 2.135 milyar liralık GSMH rakamını esas almak zorunludur.

DPT ise GSMH rakamını % 17.7 oranında 378 milyar lira gerçek dışı şişkinlikle varsaymakta, olmayan bu kaynağı dağıtmaktadır.

İşte olmayan bu kaynağın dağıtımı, enflasyonun bir başka temel sebebidir.

b) Milli Gelir hesapları tabii ki önce cari fiyatla yapılır. Bir yılda üretilen mal ve hizmetlerin toplamı bulunur. Geçmiş yıla göre ne kadar artış sağlandığını bulmak için ise, cari fiyatların sabit fiyatlara dönüştürülmesi gerekir.

Bu dönüştürmeyi yapmak için (o mal ve hizmet maliyetinde, bir yılda ne oranda artış kaydedildiğini) bilmek zorunludur. Bu artışı kesin olarak tesbite imkan verecek göstergeler Türkiye'de pek zor bulunur.

Bu nedenle fiyat artışları konusunda gerçeğe yakın olmasına çalışılan tahminler yapılır. İşte, cari fiyatları, sabit fiyatlara dönüştürmek için kullanılan bu oranlara (zımnî fiyat deflatörü) denir.

Örneğin, 1979 yılında tarımın cari fiyatlarla %46.3 büyüdüğü tahmin edilmektedir. Acaba tarım sabit fiyatlarla kaç büyüyecek? Devlet İstatistik Enstitüsü uzmanları bir hesap yapıyorlar ve diyorlarki: 1979 Yılında tarım kesiminde fiyat artışları (%43.7) olacak. Bu tahmin kabul edilince, 1979 yılında tarım sabit fiyatlarla %1.8 oranında gelişmiş oluyor.

Fiyat artışları %43.7 yerine %46.3 tahmin edilse idi, gelişme hızı sıfır, fiyat artışı %40 tahmin edilse idi, gelişme hızı %4.5 olacak idi.

Enflasyon dönemlerinde, yani fiyat artışlarının %50'lerde, %70'lerde seyrettiği dönemlerde "zımnî fiyat deflatörü" çok tehlikeli bir araç olarak ortaya çıkar. Çünkü bu deflatörde bilinerek veya bilinmeden yapılan hatalar ile, ülkenin gelişme hızı gerçekten düşük veya fazla gösterilebilir.

1979 Yılı GSMH zımnî fiyat deflatörü %60.4'tür. Demek ki, deflatör %55.4 kabul edilse idi 1979'da %8.4 kalkınma hızı sağlanacaktı. Tersine %65 kabul edilse idi ekonomide (-%1.2) gerileme olacaktı.

Downloaded from <http://ajphaphysocpharm.sagepub.com/> at 11:33 6 April 2015

1997-1998 1999-2000

1. The first step is to identify the problem. In this case, the problem is that the company is not meeting its sales targets.

Along with the realization that 80 percent of the world's population will live in the "Third World" (developing nations) within the next 25 years, the

07/12/2019 10:04 AM - 07/12/2019 10:04 AM - 07/12/2019 10:04 AM - 07/12/2019 10:04 AM - 07/12/2019 10:04 AM

[illegible][illegible]

On 11/11/1994, the FBI received information from the New York City Police Department (NYPD) that a person named [REDACTED] had been identified as a person of interest in the investigation of the [REDACTED] case. The NYPD had received information from a confidential source that [REDACTED] had been in contact with [REDACTED] and [REDACTED] in the New York City area. The FBI is currently conducting an investigation into the [REDACTED] case and is seeking information from the NYPD regarding [REDACTED].

BÖLÜM V

İSTİHDAM

Devlet Planlama Teşkilatı'nın hesaplarına göre 1980 yılında 15.3 milyona ulaşmış olan toplam sivil işgücü talebi (istihdam), planlı dönemin başından buyana geçen 18 yılda %21.1 (2.6 milyon kişi) artmıştır.

TABLO 68

TÜRKİYE'NİN YURT İÇİ EMEK PİYASASI (1962-1980)

	(Bin kişi)						
	1962	1967	1972	1977	1978	1979	1980
Toplam Sivil İşgücü Arzı	13.133	13.868	15.013	16.161	16.411	16.646	16.850
Toplam Sivil İşgücü Talebi	12.643	13.238	13.917	14.726	14.907	15.006	15.311
Tarımsal İşgücü Fazlası							
Haric, kır ve kent kesim- lerindeki İşgücü Fazlası	490	630	1.096	1.435	1.504	1.640	1.539
Tarımsal İşgücü Fazlası	950	1.050	900	740	720	700	680
Yurtiçi İşgücü Fazlası	1.440	1.680	1.996	2.175	2.224	2.340	2.219
- İş ve İşçi Bulma Kurumu Aracılığıyla İş Arayanlar	150	120	199	241	463*	419*	..
Yurtiçi İşgücü Fazlası Oranı (Yüzde)	11.0	12.1	13.3	13.5	13.6	14.1	13.2

* İş ve İşçi Bulma Kurumu Ocak-Ekim kayıtları

Kaynak: DPT, Dördüncü Bes Yıllık Kalkınma Planı ve 1980 Programı

Halen toplam istihdamın çok büyük bir kısmının tarım sektöründe faaliyet göstermesine karşın tarım dışı sektörlerin toplam istihdam içindeki payları da giderek artmaktadır. 1962 yılında tarım dışı istihdam 2.9 milyon iken bu rakam 1980 yılı için 6.2 milyon kişi olarak tahmin edilmektedir.

Fakat önemli olan 15.3 milyon çalışanın sadece 1.8 milyonunun (%11.8) imalat sanayii kesiminde iş bulabilmiş olmasıdır. 45 Milyon nüfusu olan bir ülkede imalat sanayii kesiminde 1.8 milyon insanın çalışabilmesi sorunun büyüklüğünü ortaya koymaktadır.

TABLO 69
İŞGÜCÜ TALEBİNİN SEKTÖREL DAĞILIMI
(1962-1980)

	1962	1967	1972	1977	1978	1979	1980
	(Bin Kişi)						
Tarım	9.740	9.556	9.307	9.100	9.085	9.070	9.055
Sanayi	995	1.222	1.491	1.859	1.897	1.925	2.047
Madencilik	64	101	95	150	118	120	131
İmalat	912	1.082	1.343	1.619	1.685	1.707	1.813
Enerji, Su, Havagazı	19	39	53	90	94	98	103
İnşaat	300	384	454	537	560	566	591
Ulaştırma	261	312	391	496	514	522	547
Ticaret	366	434	537	632	658	668	700
Banka, Sigorta ve							
Gayrimenkul Sahip.	52	87	157	188	203	209	218
Hizmetler (Lokanta ve	929	1.243	1.580	1.914	1.990	2.046	2.153
Oteller dahil)							
Bilinmeyenler							
Toplam Sivil İşgücü	12.643	13.238	13.917	14.726	14.907	15.006	15.311
Talebi							

Kaynak: DPT, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı ve 1980 Programı

Yurt dışı iş piyasaları bir ara Türkiye'de çok önemli iki soruna (istihdam ve döviz sorunlarına) "ilaç" olmuştur. Ancak bu piyasalar da artık doymuştur. Hatta aldıklarını geri gönderme çabası içindedir. Herşeye rağmen 1980'lerin başında en az 1 milyon Türk'ün yurt dışında çalıştığı bilinmektedir.

TABLO 70
YURT DIŞINA GÖNDERİLEN İŞÇİLER
(1970-1979)

	İşçi Sayısı	Kümülatif
1970	129.575	479.320
1971	88.442	567.762
1972	85.229	652.991
1973	135.820	788.811
1974	20.211	809.022
1975	4.419	813.441
1976	10.558	823.999
1977	19.084	843.083
1978	18.852	861.935
1979 (10 aylık)	19.540	881.475

Kaynak: İş ve İşçi Bulma Kurumu

Son 4 yıldır gözlenen bir gelişme 1979 yılında da devam etmiştir. Yurt dışına gönderilen işçilerin büyük çoğunluğu petrol gelirlerini yatırıma yöneltmekte olan Suudi Arabistan, Irak ve Libya gibi ülkelerde istihdam edilmektedir.

Sorunun Önemi

Sosyal Sigortalar Kurumu'nun verdiği rakamlara göre, 1978 yılında sigortalı işçi sayısı 14 bin 805 artmıştır.

	Sigortalı işçi		
	1978	1977	Artış
Kamu	792.299	784.475	7.824
Özel	1.413.757	1.406.776	6.981
Toplam	2.206.056	2.191.251	14.805

Sanayi kesiminde, özellikle büyük sanayi kesiminde yeniden işe giren işçilerin tamamı Sosyal Sigorta istatistiklerine geçer. Ama bu istatistiklerde geçici inşaat işçileri, apartmanlarda kapıcı olarak çalışanlar da vardır. Yani özel kesimde çalışan sayısında görülen 6 bin 981 artışın hepsi sanayide yaratılan yeni iş imkanı değildir.

Ve işin en üzücü yanı, Türkiye'de kamu kesimi ve özel kesim birlikte, sosyal sigorta kapsamındaki ciddi iş yerlerinde bir yılda sadece 15 bin kadar yeni istihdam imkanı yaratabilmektedir.

Bu, "madalyonun bir yüzü"dür. Öbür yüzü daha da üzücüdür.

1977 Yılında sigorta kanununa tâbi işyeri sayısı 828.749 iken, bu sayı 1978 yılında 77 bin 349 artış ile 906.098'e ulaşmıştır.

Basit anlatımla 1978 yılında 77 bin yeni işyeri kurulduğu halde, sigortalı işçi sayısı sadece 15 bin artmıştır. Her kurulan işyerinde bir yeni işçi çalışsa sigortalı işçi sayısı en az 77 bin artmalı idi.

Demek ki, 1978 yılında 77 bin yeni işyeri sigorta kapsamına girmesine rağmen, daha önceden sigorta kapsamında bulunan işyerlerindeki işçi sayılarında büyük düşmeler olmuş, yani istihdam imkanları daralmıştır.

1979 Yılı Bütçe Kanununun 35'inci maddesine göre 1979 yılında yaklaşık olarak Bakanlar Kurulunca ihdas edilecek kadro sayıları şöyle bir artış gösterebilecektir:

Genel bütçeli daireler	25.200
Katma bütçeli daireler	3.000
Kamu İktisadi Teşebbüsleri	6.000
Belediyeler	2.000
Özel idareler	1.000
Toplam	37.800

Devlet 1979 yılında 37.800 kişiye memur statüsüyle istihdam imkanı sağlayabilecektir.

Bu sayı bir yılda üniversitelerin verdiği mezun sayısına eşittir. Sosyal Sigorta kapsamındaki işyerlerinin bir yılda ortaya koyabildiği ek istihdam olanağı ise 15 bin dolayındadır.

Kalanlar ne olacaktır? Planlamaya göre 2.2 milyon kişi "sağlam olmayan veya geçici işlerde" veya "işsiz"dir. Bunların sayısı da her yıl 300 bin dolayında artmaktadır.

Sanayi kesiminde bir kişiye yeni bir istihdam olanağı yaratmak 1 milyon lira dolayında sabit sermaye yatırımı gerektirmektedir. Her yıl 100 bin kişiye sanayi kesiminde iş imkanı yaratabilmenin faturası 100 milyon liralık sabit sermaye yatırımıdır.

TABLO 71

TÜRKİYE'DE KAMU KESİMİNİN İSTİHDAMI

Memurlar		
Üniversiteler	69.847	
Hakim ve Savcılar	7.142	
KIT'ler	277.765	
Diğer Sivil Memurlar	1.062.625	
Toplam Sivil Memurlar	1.417.379	
Ordu Mensupları	..	
Sözleşmeli Personel		
KIT	623	
Diğerleri	4.248	
Toplam	4.871	
Vize Edilen İşçi Kadroları		
KIT		
Devamlı	345.7	
Geçici	112.0	457.732
Diğer Kamu Kuruluşları		
Devamlı	232.3	
Geçici	448.0	680.387
Toplam		1.138.119
Yatırım Ödenekleri ile		
İstihdam Edilen İşçiler		..
Toplam Kamu İstihdamı		3.200.000

Kaynak: 1980 Bütçe Gerekçesi

Açıklama: KIT'lerin memur ve daimi işçi rakamları şüphelidir. Maliye Bakanlığı 1978 KIT yıllığında memur sayısı 273.745, daimi kadrolu işçi 432.610 olarak gösterilmektedir. 1979 Yılında memur sayısının sadece 4 bin artması daimi işçi sayısının 87 bin (%21) azaltılması inandırıcı gelişme görülmemektedir.

Sosyal Güvenlik Politikası

Türkiye'de toplam nüfusun 1/10'u, çalışabilir nüfusun 1/3'ü sosyal güvenlik programları kapsamındadır.

TABLO 72

SOSYAL GÜVENLİK PROGRAMLARINA BAĞLI OLANLAR

(Bin Kişi)

	SSK	Emekli Sandığı	BAĞKUR	Özel Sandıklar	Toplam
1973	1.649	850	775	40	3.314
1974	1.800	870	825	45	3.540
1975	1.825	900	850	48	3.623
1976	2.017	1.145	885	57	4.104
1977	2.191	1.175	962	62	4.390
1978	2.206	1.230 (T)	1.120 (T)	65 (T)	4.621
1979 (T)	2.220	1.295	1.210	68	4.793

Kaynak: DPT, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, SSK

1.5 Milyon dolayındaki kişi ise sosyal güvenlik kuruluşlarından maaş almaktadır

TABLO 73

SOSYAL GÜVENLİK PROGRAMLARINDAN YARARLANANLAR

(Bin Kişi)

	Emekli Sandığı	SSK	BAĞKUR	Özel Sandıklar	Diğer ¹	Toplam
1972	322.5	167.9	-	2.5	21.1	514.0
1973	336.4	194.1	1.5	2.7	23.7	558.4
1974	362.0	211.5	2.3	3.0	24.0	602.7
1975	380.0	242.0	3.3	3.4	25.0	653.6
1976	409.3	293.5	4.6	4.5	29.0	740.9
1977	860.2 ²	350.0	27.0	5.0	30.9	1.273.1
1978 (T)	910.0	395.0	31.0	5.5	31.0	1.372.5
1979 (T)	975.0	440.0	34.0	5.9	32.0	1.486.9

Kaynak: DPT, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, TOSİAD

¹Sosyal hizmet programları çerçevesinde çeşitli tesislerde (huzur evi, çocuk, yardım vb.) bakılanlar

²422 bin kişi 1977'den başlayarak 65 yaş yasasından yararlanmaktadır.

Yukarıdaki iki tablonun karşılaştırılması çok önemli sonuçları ortaya koymaktadır. Türkiye'de halen çalışan 4.8 milyon kişinin maaşlarından yapılan kesintilerle (çalışamayacak durumda olan değil de emeklilik hakkını değişik biçimlerde elde etmiş) 1.5 milyon kişiye ödeme yapılmaktadır.

Sosyal sigorta fonlarından her yıl 50 milyar lira prim toplama kapasitesi ekonomi için çok önemli bir tasarruf kapasitesidir.

TABLO 74

SOSYAL GÜVENLİK KURUMLARININ
MALİ DURUMLARI

								(Milyon TL.) (Cari Fiyatlarla)	
Emekli Sandığı		S S K		BAĞ-KUR		TOPLAM			
Prim Geliri	Toplam Giderler	Prim Geliri	Toplam Giderler	Prim Geliri	Toplam Giderler	Prim Geliri	Toplam Giderler		
1973	5.007	4.769	6.423	5.134	689	11	12.119	9.914	
1974	7.112	5.051	8.820	6.710	695	21	16.626	11.782	
1975	10.702	6.462	13.703	9.308	676	32	25.081	15.802	
1976	10.352	9.041	20.232	11.929	747	69	31.331	21.039	
1977	13.456	12.809	28.224	19.256	987	813	42.678	32.878	

Kaynak: DPT, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı

Kamu kesimi bu kaynağı ya bilinçli olarak değerlendirir, ya da tamamını veya daha fazlasını tekrar tüketime dönük amaçla ekonomiye enjekte eder.

Birinci halde ekonomide sıhhatli büyüme gerçekleşir. İkinci halde ise enflasyon hızlanır.

Sosyal güvenlik örgütleri -başka anlatımıyla zorunlu sigorta örgütleri- bütün dünyada bir "zorunlu tasarruf" sistemidir. Bu sistem, öncelikle fon yaratır. Bu fonlar ekonomide verimli alanlarda değerlendirilerek, ekonomik gelişmenin itici faktörü olarak kullanılır.

Çünkü sigorta sisteminin esası, toplanan primlerin verimli alanlarda değerlendirilmesi, çoğaltılması, böylece belli bir süre sonra ödeme yapılırken, "sermayeden yemeden" hak sahiplerine iyi geçim imkanının sağlanmasıdır. Bu nedenle sigorta sistemleri "aktüerya hesabı" denilen ciddi hesaplara dayanır. Sigorta primleri ve ne kadar miktarda, ne kadar süre ile prim kesilirse, kime kaç para ödenebileceği bu hesaplarla saptanır.

Bu hesaplar yanlış ise veya hesaplar dışında düşük prim alınır, daha önceden, daha çok ödeme yapılırsa, tüm sistem çöker.

Türkiye'de de bu iş böyle başlamış, sosyal güvenlik sistemleriyle yaratılan fonların, ekonomik kalkınmanın finansmanında en önemli kaynağı teşkil edeceğine inanılmıştır.

Ne var ki, bu işe de politika karışınca, hiçbir hesaba dayanmadan, "oy kaygısıyla" veya "baskı gruplarının" etkisinde "kanun çıkarmakla" sistem çöktürülmüştür.

- Emekli Sandığı topladığı primlerin tamamını maaş olarak ödeme çizgisine 1978 yılında ulaşmıştır.
- Sosyal Sigortalar Kurumu 28 milyar lira toplayıp 19 milyar lira maaş öder görünmektedir ama, sistemin başlangıç yılı itibarıyla esas "emeklilik" dönemleri önümüzdeki yıllarda başlayacaktır. Kaldı ki, aradaki fark da uzun dönemde dönüş ümidi az, geliri düşük konut kredileriyle harcanma durumundadır.
- Daha on yıllık ömrü olmayan Bağkur, 1978 yılında topladığı primi maaş olarak öder duruma gelmiştir. Önümüzdeki yıllar bu sistem kamu kaynaklarına önemli yükler getirecektir.

1977 Rakamları ile 1980 yılına ilişkin beklentiler gelişmenin tehlikeli boyutlarını ortaya koymaktadır.

Sosyal Sigorta fonlarına prim ödeyenler ve burarlardan maaş alanların sayısı şöyledir:

	Prim Ödeyen 1977	(Bin Kişi)	
		1977	1980
S.S.K.	2.191	350	1.000
Emekli Sandığı	1.175	860	1.200
Bağ-Kur	962	27	200
Özel Sigortalar	62	5	10
Diğerleri		31	40
	4.390	1.273	2.450

Sosyal sigorta fonlarının prim gelirlerine karşı maaş ödemeleri şöyledir:

	Prim Gelirleri 1977	(Milyar TL.)	
		1977	1980
S.S.K.	28.2	19.2	30.0
Emekli Sandığı	13.4	12.8	20.0
Bağ-Kur	1.0	0.8	5.0
Özel	-	-	-
Diğer	-	-	-
	42.6	32.8	55.0

Bu tabloların ortaya koyduğu gerçek, 1980'lerde çalışan bir kişinin maaşından bir emekliyi besleme zorunluluğunun ortaya çıkacağıdır.

Öcretler

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu tarafından her yıl yayınlanmakta olan "İşgücü Maliyeti ve Çalışma İstatistikleri" adlı çalışmaya göre işçi ücretlerindeki gelişmeler şöyledir:

TABLO 75

İŞÇİ ÜCRETLERİ

	Günlük Öcret TL. ¹	Endeks	Fiyat Endeksi ²	Reel Ücret Artışı (%)
1977	248.44	100.0	100.0	-
1978	373.40	150.3	145.3	3.4

Kaynak: Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu

¹Günlük ortalama işgücü maliyetinden SSK İşveren prim payı, kıdem ve ihbar tazminatları, sağlık ve kreş gibi sosyal hizmet giderlerinin düşülmesiyle elde edilen "işçinin bir günlük nakdi ve aynı olarak ele geçen kazanç toplamı."

²DİE, İstanbul Tüketici Fiyatları Endeksi

Toplu iş sözleşmeleri konusunda derlenebilen son bilgiler ise şöyledir:

TABLO 76

TOPLU İŞ SÖZLEŞMELERİNDE GELİŞMELER

	Toplu Sözleşme Sayısı			İşyeri Sayısı			İşçi Sayısı		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
1972	443	1.160	1.603	1.789	1.879	3.668	278.017	148.428	426.445
1973	551	1.370	1.921	4.211	2.098	6.309	249.901	193.389	443.290
1974	594	1.130	1.724	1.880	2.443	4.323	427.300	174.479	601.775
1975	297	1.597	1.893	1.051	3.877	5.928	91.316	209.002	300.318
1976	790	1.640	2.430	2.807	3.156	5.963	220.956	255.426	476.382
1977	573	1.659	2.232	2.498	3.681	6.179	369.324	220.774	590.098
1978	666	1.204	1.870	1.530	3.787	5.317	155.737	230.140	385.877
1979 ¹	774	840	1.614	5.279	17.978	23.257	99.802	298.103	397.905

¹Ocak-Ağustos dönemi

Kaynak: Çalışma Bakanlığı

BÖLÜM VI

PARA - BANKA - KREDİ

Emisyon

1979 Yılında emisyon artışı şimdiye kadar rastlanan en yüksek düzeye ulaşmış, %10 dolayında artış göstermiştir.

	Emisyon (Milyon TL.)	Yıllık Artışlar Milyon TL.	%
1970	13.915	-	-
1971	17.032	3.117	22.4
1972	20.055	3.023	17.7
1973	25.332	5.277	26.3
1974	32.860	7.528	29.7
1975	40.938	8.078	24.6
1976	52.061	11.123	27.2
1977	77.881	25.820	49.6
1978	113.662	35.721	45.9
1979	180.318	66.656	38.6

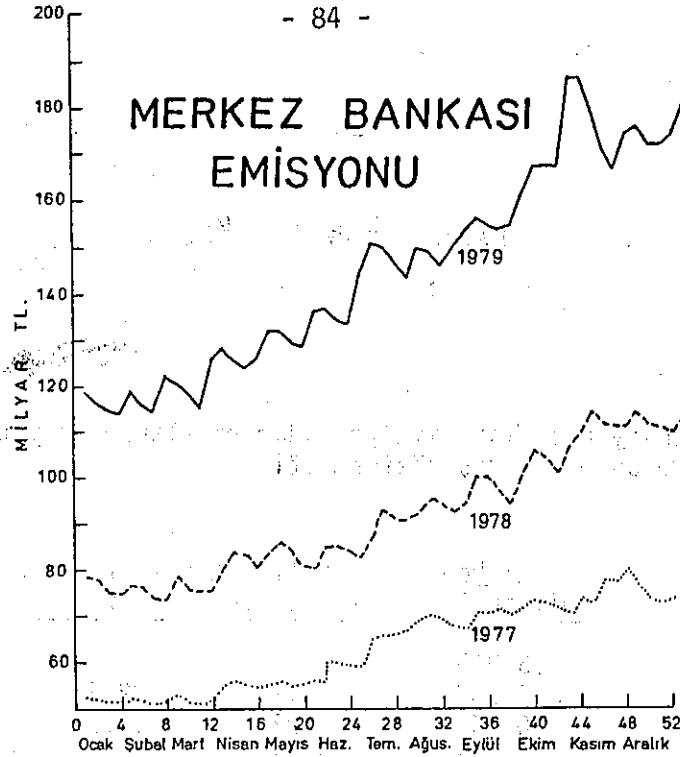
Emisyon hacmindeki değişimleri etkileyen faktörler arasında en başta geleni krediler ve bunlar arasında da özellikle kamu kesimine açılan kredilerdir.

Emisyon artışında yıllık artışın ötesinde haftalık ve hatta günlük artışlar çok önemlidir. Çünkü yıl içinde istikrarlı ve tedrici bir para sınıngası başka şeydir, kısa dönemde ekonomiye "şok"u yüklemek başka şeydir.

1979 Yılında

- Ay başlarında memur ödemeleri için bir hafta içinde 5-7 milyar lira banknot piyasaya sürülmüştür.
- Seçim döneminde üç hafta içinde politik amaçlı harcamalar için piyasaya 68 milyar liralık banknot sürülmüştür.¹

¹Bu nedenlerle 1979 yılı içinde Merkez Bankası banknot matbaasının kapasitesini yeni makineler ithal ederek artırmış fakat gene de istenen miktarda banknot basma imkanına kavuşamayınca para boylarını ufaltmak mecburiyetinde kalmıştır. Merkez Bankası banknot matbaası müdürünün TRT'de sesinden yayınlanan beyanatına göre: "Merkez Bankası banknot üretimini artırmak için her türlü tedbiri almaktadır. Para boylarını küçültmek suretiyle eskiden 1 tabaka kağıttan 28 banknot basılırken şimdi 60 banknot basma olanakları sağlamıştır." Rakamlar bu açıklamayı doğrulamaktadır. 1970'lerde banknot matbaası yılda 3 milyar liralık para basardı. 1975'lerde yıllık üretim 10 milyar banknot olmuş idi. 1979'da matbaa 70 milyarlık banknot basmak zorunda kaldı.

1979 Yılında da emisyon artışı Merkez Bankasının kamu finansmanı için açtığı kredilere dayanmaktadır.

Aşağıda 1979 yılında emisyon artırıcı ve eksiltici faktörler verilmektedir:

TABLO 77
EMİSYONU ARTIRICI ETKENLER*

(Milyon TL.)	
Artırıcı Etkenler	(+ 208.102.8)
Hazine Avansı	30.096.3
Hazine Kefaletini Haiz Bonolar	52.907.3
Tahvil Avansı (DYB)	5.177.0
Bankalara Reeskont ve Avans	19.329.6
Tarım Koop. (Ziraat Bankası)	21.556.8
Diğer Aktif Hesaplar	79.035.8
Azaltıcı Etkenler	(- 141.446.6)
Mevduat Karşılıkları	27.460.9
Merkez Bankasındaki Diğer Mev.	12.968.5
İthalat Teminatları	28.584.0
Döviz Azalışı	48.896.3
Diğer Pasif Hesaplar	23.536.9
EMİSYON ARTIŞI	66.656.2

* 31.12.1978 tarihinden 28.12.1979 tarihine kadar 12 aylık durumu yansıtmaktadır.

Kaynak: Merkez Bankası

Tablodan görüleceği gibi yıl boyunca kamu finansmanının emisyon üzerindeki ağır baskısı ancak döviz azalışı, mevduat karşılıkları ve ithalat teminatlarındaki devamlı artışla frenlenebilmiş, gene de sonuçta 66.6 milyar liralık emisyon artışı ortaya çıkmıştır.

Para Arzı

1970 Yılından buyana para arzındaki gelişmeler şöyle olmuştur:

	Para Arzı (Milyon TL.)	Yıllık Artışlar Miktar (Milyon TL.)	%
1970	35.268	-	-
1971	43.587	8.319	23.6
1972	53.253	9.666	22.2
1973	70.528	17.273	32.4
1974	90.045	19.517	27.7
1975	118.470	28.425	31.6
1976	151.505	33.035	27.9
1977	210.642	59.137	39.0
1978	289.257	18.615	37.3
1979 ¹	423.830	134.573	46.5

¹30 Kasım 1979 itibariyle 11 aylık durum

Aşağıda son dört yılda para hacmini etkileyen faktörlerin değişimi verilmektedir:

	(Milyon TL.) (Ocak - Kasım)		
	1977	1978	1979
Bilfiil Tedavül Eden Para	24.935	34.480	51.535
Tevdiat Parası ¹	20.470	27.430	83.038
Para Arzı	45.405	61.912	134.573

¹Merkez Bankasındaki kaydı para + Vadesiz Ticari Mevduat + Vadesiz Tasarruf Mevduatı

1979 Yılında Tevdiat Parasının (vadesiz mevduatın) para arzı artışında payının geçen yıllara göre çok önemli artış gösterdiği dikkati çekmektedir. Banknot miktarının artışı ile "kızılsan" piyasada bankaların "mevduat yaratma" mekanizmasının 1979 yılında çok hızlı çalıştığı ve herhangi bir hedefe dönük çalışma söz konusu olmadığı için banka sisteminin para arzının büyümesinde etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Merkez Bankası Kredileri

Merkez Bankası kredilerinde 1973 yılından buyana izlenen hızlı büyüme 1978 yılında gene %50'nin üzerine çıkmıştır. Önemli olan oransal büyümenin ötesinde Merkez Bankasının bir yılda ekonomiye kredi olarak 130 milyon lira satın alma gücü enjekte etmesidir.

1970 Yılından buyana Merkez Bankası kredilerindeki gelişme şöyledir:

TABLO 78
MERKEZ BANKASI KREDİLERİ

	Toplam Krediler (Milyon TL)	Yıllık Artışlar Milyon TL	%
1970	14.565	1.645	12.7
1971	16.273	1.709	11.7
1972	19.534	3.261	20.0
1973	27.886	8.352	42.8
1974	52.592	23.812	85.3
1975	66.198	13.606	25.8
1976	110.621	44.423	67.1
1977	189.699	79.078	71.4
1978	241.886	52.187	27.5
1979 ¹	371.169	129.283	53.4

¹28.12.1979 tarihi itibariyle

Mevduat munzam karşılıklarından kullandırılan krediler de dahil olmak üzere toplam Merkez Bankası kredileri 1979 yılının sonunda 371 milyar TL'ye ulaşmıştır. Bu kredilerin 312.4 milyar liralık kısmını (%84.1'ini) kamu kesimi kullanmaktadır.

371 milyar liralık toplam Merkez Bankası kredilerinden kamu kesimi:

86.7 milyar TL. Hazineye kısa vadeli avans olarak
45.2 milyar TL. Devlet Yatırım Bankası tarafından KİT finansmanı için
120.0 milyar TL. Doğrudan KİT'lere kredi olarak
60.5 milyar TL. Tarım ürünleri destekleme kredisi olarak toplam
312.4 milyar TL. kredi kullanmaktadır.

TABLO 79
MERKEZ BANKASI KREDİLERİ

(Milyar TL.)

	1 9 7 6	1 9 7 7	1 9 7 8	1 9 7 9*
KAMU KESİMİ	61.897	119.576	156.524	244.704
Hazine Kısa Va. Avans.	21.739	45.178	56.639	86.735
Tekel	7.000	15.150	21.350	27.867
Toprak Ofisi	12.200	18.575	21.495	25.336
Sümerbank	-	800	2.000	4.311
Şeker Şirketi	3.577	5.974	9.421	15.412
Et Balık Kurumu	1.100	2.200	4.200	6.948
Çaykur	1.298	3.260	5.591	10.841
Süt Endüstri Kurumu	237	498	649	791
Kömür İşletmeleri	-	-	250	6.474
T. Demir Çelik İşl.	-	-	520	1.350
T. Elektrik Kurumu	-	-	1.834	10.016
T. Ziraî Donatım Kur.	-	-	300	4.614
Etibank	-	-	-	3.229
Petrol Ofisi	-	-	-	1.750
Azot Sanayi T.A.Ş.	-	-	-	396
Seka	-	-	-	594
Çimento Sanayii	-	-	-	99
Devlet Yatırım Bank.	14.641	27.922	32.275	37.941
- Hazine Kef. Haiz Bono	(10.224)	(16.397)	(18.860)	(19.349)
- Tahvil Üzerine Avans	(4.417)	(11.525)	(13.415)	(18.592)
Diğerleri	105	19	-	-
BANKALAR KESİMİ	34.927	56.654	68.469	104.725
Sanayi	7.562	14.732	17.263	24.319
Küçük Sanat	1.202	2.351	3.708	5.398
Tarım	2.531	3.871	7.145	16.459
İhracat	17.028	25.619	26.008	39.911
- Tarım Satış Koop.	(13.320)	(21.225)	(16.777)	(29.555)
- Özel İhr. Fonu Finans.	(328)	(858)	(1.270)	(2.231)
- Diğer	(3.380)	(3.536)	(7.961)	(8.125)
Diğerleri	6.932	10.081	14.345	18.638
MEVDUAT MUNZAM KARŞILIKLARINDAN	13.469	13.469	17.046	21.741
Zirai Finansman	6.400	6.400	9.991	14.491
Özel Finansman (D.Y.B.)	7.069	7.069	7.055	7.250
TOPLAM KREDİLER	110.293	189.699	249.094	371.170

Kaynak: TC Merkez Bankası

*28 Aralık 1979 durumu.

1979 Yılı'nın 12 aylık döneminde Merkez Bankası kredileri 129 milyar TL. (%53.4) artmış ve bu artan 129 milyar liranın 115 milyar lirası (%89'u) kamu kesiminin finansmanında kullanılmıştır.

TABLO 80

MERKEZ BANKASI KREDİLERİNDEKİ ARTIŞLAR
(Ocak - Aralık)

(Milyon TL.)

	1 9 7 8 ¹		1 9 7 9 ²	
	Milyon TL.	%	Milyon TL.	%
Hazine Avansı	11.461	25.4	30.096	53.1
Tekel	6.200	40.9	6.517	30.5
Toprak Ofisi	2.920	15.7	3.841	17.8
Sümerbank	1.200	150.0	2.311	115.5
Şeker Şirketi	3.447	57.7	5.991	63.6
Et-Balık Kurumu	2.000	90.9	2.748	65.4
Çaykur	2.331	71.5	5.250	93.9
Süt Endüstri Kurumu	151	30.3	142	21.8
Kömür İşletmeleri	250	-	6.224	2.389.6
T.Demir Çelik İşl.	520	-	830	59.6
T.Elektrik Kurumu	1.834	-	8.182	346.1
T.Zirai Donatım Kurumu	300	-	4.314	1.338.0
Etibank	-	-	3.229	-
Petrol Ofisi	-	-	1.750	-
Azot Sanayii T.A.Ş.	-	-	396	-
Seka	-	-	594	-
Çimento Sanayii	-	-	99	-
Tarım Satış Koop.	-4.448	-21.0	12.778	76.1
Özel Finansman (DYB)	4.353	15.6	5.666	17.5
Diğer	-14	-	195	2.7
KAMU KESİMİ	32.486	21.9	101.153	56.1
Sanayi	2.531	17.2	7.056	40.8
Küçük Sanat	1.233	52.4	1.814	50.6
Tarım	3.275	84.6	9.313	130.3
İhracat	4.837	110.1	1.125	12.2
Diğer	4.234	42.0	4.323	30.2
ÖZEL KESİM	16.110	45.4	23.631	45.8
Mevduat Munzam Karşılıklarından	3.591	56.1	4.500	45.0
TOPLAM KREDİLER	52.187	27.5	129.284	53.4

¹Yıllık

²Yılbaşından 28 Aralık 1979 tarihine kadar.

Mevduat

Ticari bankalardaki toplam mevduat 1970 yılından buyana şöyle gelişmiştir:

TABLO 81
BANKALARDAKİ MEVDUAT

	Mevduat (Milyon TL.)	Yıllık Artışlar (Milyon TL.)	%
1970	36.246	5.487	17.8
1971	48.476	12.230	33.7
1972	62.994	14.518	29.9
1973	80.392	17.398	27.6
1974	99.068	18.676	23.2
1975	132.374	33.306	33.6
1976	162.845	30.471	23.0
1977	213.261	50.416	30.9
1978	283.371	70.110	32.8
1979 ^{1/}	396.493	113.122	39.9

^{1/} 30 Kasım 1979 itibariyle.

1979 Yılı'nın 11 ayındaki mevduat artışı 1978 yılındaki 12 aylık artışın üzerindedir. 1978 Yılı'nın Ocak - Kasım döneminde mevduat artışı %18.4, 1979 yılı'nın aynı döneminde de %39.9'dur.

Bankalardaki mevduatın türler itibariyle dağılımı da şöyledir:

TABLO 82
MEVDUATIN DAĞILIMI

	Vadesiz Ticari Mevduat	Vadesiz Tasarruf Mevduatı	Toplam Tasarruf Mevduatı	(Milyon TL.) Toplam Mevduat
1970	6.591	16.819	25.043	36.246
1971	8.704	20.916	33.229	48.476
1972	11.901	24.929	42.103	62.994
1973	16.030	33.056	53.678	80.392
1974	22.631	39.831	64.604	99.068
1975	32.095	52.770	82.866	132.374
1976	44.977	63.595	97.409	162.845
1977	63.027	83.873	123.251	213.261
1978	86.072	105.347	160.748	283.371
1979 ^{1/}	132.881	134.068	216.016	396.493

^{1/} 30 Kasım 1979 itibariyle 11 aylık geçici rakamlar.

TABLO 83

MEVDUAT TÖRLERİNDEKİ ARTIŞLAR

	Vadesiz Ticari Mevduat	Vadesiz Tasarruf Mevduatı	Vadeli Tasarruf Mevduatı	Toplam Tasarruf Mevduatı	(%) Toplam Mevduat
1975	41.8	32.5	21.5	28.3	33.6
1976	40.1	20.5	12.3	17.5	23.0
1977	40.1	31.9	16.4	26.5	30.9
1978	36.6	25.6	40.7	30.4	32.9
1977(Ocak/Kasım)	16.9	20.0	8.8	16.2	19.4
1978(Ocak/Kasım)	18.2	15.8	30.8	20.6	19.7
1979(Ocak/Kasım)	54.4	27.3	47.9	34.4	39.9

1978 Yılıının 11 ayında %30.8 artış gösteren vadeli tasarruf mevduatı 1979 yılının aynı döneminde %47.9 artmıştır. Bu gelişmenin, banknot arzındaki anormal genişlemeden etkilendiği açıktır.

Fiyat artışlarının, mevduatdaki sun'i artışların kaynağı olabileceği düşünüldüğünde bankalardaki tasarruf mevduatından fiyat artışlarını bertaraf ederek sabit fiyatlarla değerlendirilmesi ilginç sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Örneğin 1978 yılı tasarruf mevduatı 1977 fiyatlarıyla değerlendirildiğinde %35.1 nominal artışın, fiyat artışlarına dayandığı, gerçekte tasarruf mevduatının -%15.3 oranında düştüğü görülür. Aynı durum 1979 yılının ilk 11 ayı için de sözkonusudur. Toplam tasarruf mevduatı 1979 yılının Ocak-Kasım döneminde sabit fiyatlarla %22.6 gerilemiştir.

TABLO 84

TASARRUF MEVDUATININ REEL GELİŞMESİ

	(Milyon TL) Toplam Tasarruf Mevduatı	Nominal Mevduat Artışı %	Fiyat Artışları (%) ^{1/}	TL.İç Değer Kayıpları	Yıllık Reel Mevduat Artışı %
1970	25.043	20.0	9.3	8.5	9.8
1971	33.229	32.7	23.4	19.0	7.5
1972	42.103	26.7	11.0	8.9	14.1
1973	53.678	27.5	19.9	16.6	6.3
1974	64.604	20.4	24.4	19.6	-3.2
1975	82.866	28.3	16.3	14.0	10.3
1976	97.409	17.6	19.3	16.2	-1.4
1977	123.251	26.5	46.8	31.9	-13.8
1978 ^{2/}	160.743	30.4	54.0	35.1	-15.3
1979 ^{2/}	216.016	34.4	73.7	42.2	-22.6

^{1/} Ticaret Bakanlığı İstanbul Geçinme Endeksi, Ocak-Aralık 12 aylık artışlar

^{2/} 1979 yılı mevduat ve fiyat endeksi rakamları Kasım sonu itibariy-
ledir.

Banka Kredileri

1979 Yılında banka kredilerinde de, mevduat artışına dayalı olarak, önemli artışlar ortaya çıkmıştır.

1970 Yılından buyana banka kredileri şöyle gelişmiştir:

TABLO 85
BANKA KREDİLERİ
(Milyon TL.)

	Toplam Krediler (Milyon TL)	Yıllık Artışlar Milyon TL.	%
1970	37.005	3.823	11.5
1971	42.834	5.829	15.8
1972	55.993	13.159	30.7
1973	75.068	19.075	34.1
1974	95.749	20.681	27.5
1975	138.953	43.204	45.1
1976	183.762	44.809	32.2
1977	231.476	47.714	25.9
1978	294.365	62.889	27.2
1979 ¹	394.380	100.015	34.0

¹30 Kasım 1979 itibariyle

1979 Yılıının ilk onbir ayında emisyon artışı ve para arzındaki genişleme, şimdiye kadar görülmemiş bir biçimde hızlanarak devam edince buna bağlı olarak mevduat da 113 milyar lira artış ortaya çıkmış, bu mevduat artışı da kredi artışına yol açmıştır.

TABLO 86
OCAK - KASIM DÖNEMİ
MEVDUAT VE KREDİ ARTIŞLARI
(Milyon TL.)

	1977	1978	1979.
Mevduat	31.6	41.9	113.1
Kredi	35.2	48.8	100.0

Mevduatta olduğu gibi, banka kredilerinde de Kasım ayı sonu rakamları ile yıl sonu rakamları arasında büyük farklılıklar vardır. Her yılın Ocak - Kasım dönemindeki artış yüzdeleri ile yıl sonu artış yüzdeleri aşağıda gösterilmiştir.

TABLO 87

BANKA KREDİLERİNDEKİ YÜZDE ARTIŞLAR

	Ocak/Kasım	Ocak/Aralık
1972	20.7	30.7
1973	28.7	34.1
1974	18.6	27.5
1975	34.6	45.1
1976	24.3	32.2
1977	19.2	25.9
1978	19.7	27.2
1979	34.0	

Bu tabloya dayanılarak ve 1979 yılının ilk 11 ayındaki artışın %34.0 olduğu gözönüne alınarak 1979 yılı sonunda toplam banka kredilerindeki artışın %40-45 dolaylarında gerçekleşebileceği tahmin edilmektedir.

Banka kredilerinin, bu kredileri kullandıran bankalar itibariyle dağılımı şöyledir:

TABLO 88

BANKA KREDİLERİ

(Milyon TL.)

	1975	1976	1977	1978	1979*
Tarım(Ziraat B.)	33.249	37.423	46.623	49.372	72.854
Sanayi(2 Banka)	5.232	6.385	8.499	13.197	22.942
Esnaf (Halk B.)	3.940	6.293	9.516	13.707	22.143
İpotek(5 Banka)	4.532	5.401	6.476	8.124	9.051
Muhtelit	92.000	128.260	160.362	209.965	267.390
Toplam Krediler	138.953	183.762	231.476	294.365	394.380

* 30 Kasım 1979 itibariyle geçici rakamlar.

Toplam kredilerdeki artışı etkileyen en önemli kalem, ayrıntılı dökümü verilmeyen ve 267 milyara ulaşan muhtelit kredilerdir.

TABLO 89

BANKA KREDİLERİNDEKİ ARTIŞLAR

(Milyon TL,)

	1977 Yıllık	1978 Yıllık	1979 11 Aylık
Tarım (Ziraat B.)	9.200	2.749	23.482
Sanayi (Ziraat B.)	2.114	4.698	9.745
Küçük Sanat (Halk B.)	3.223	4.191	8.436
İpotek (5 Banka)	1.075	1.648	927
Muhtelit	32.102	49.603	57.425
Toplam	47.714	62.889	100.015

Önemli bir gelişme 1979 yılı içinde ortaya çıkan 100 milyar dolarlık kredi artışının ekonomiye yönlendiriliş biçimidir.

Ekonomide sanayi kesimine projeye dayalı, orta vadeli yatırım ve işletme kredisi veren 2 banka toplam artıştan %9.7 oranında pay almıştır. Bu pay küçük sanatkar ve esnafın aldığı paya eşittir.

Tarım kesimi ise kredi artışından şimdiye kadar rastlanmamış büyüklükte, %23 oranında yararlanmıştır.

Ve her halde kredi artışının %57.5'i muhtelit krediler adı altında ticaret ve hizmet kesimine gitmiştir.

Acaba bu kredi dağılımı ekonominin gereği bir dağılım mıdır?

Acaba bu kredi dağılımı ülke ekonomisine yön verenlerin tercihi uygun bir dağılım mıdır?

Türkiye bu kredi dağılım tablosuna uygun bir ekonomi modelinin özlemi de midir?

Türk ekonomisinde 11 ayda 100 milyar net ve ek imkanın dağılım biçimi çok önemlidir. Daha önce verilmiş kredilerden geri dönenlerin de 100 milyar lira dolayında olacağı varsayılrsa bir yılda banka kesimi 200 milyar lira taze parayı ekonominin istediği kesimine akıtma gücünü elinde bulunduruyor demektir.

İşte bu güç nedeniyle ki Türkiye'de banka sisteminde devletçilik tartışmaları sık sık gündeme gelmektedir.

Devlet'in banka sistemine hakim olamadığı şeklinde yanlış tartışmalar yapılmaktadır.

TABLO 90
BANKA KREDİLERİNİN DAĞILIMI

	1977 Yılı sonu		Ekim 1978	
	Milyon TL.	%	Milyon TL.	%
ÜRETİM SEKTÖRÜ	93.370	40.4	113.800	41.6
Sanayi	60.802	26.3	73.822	27.0
Sanayi Bankaları	8.499	3.7	13.061	4.8
Diğer Bankalar	52.303	22.6	60.761	22.2
Madencilik-Diğer Bankalar	1.812	0.8	2.458	0.9
Tarım	21.240	9.2	25.141	9.2
Tarım Kredi Kooperatifleri	5.203	2.3	6.024	2.2
Diğer Üreticiler	16.037	6.9	19.117	7.0
Küçük Sanat, Esnaf	9.516	4.1	12.379	4.5
KONUT-BAYINDIRLIK SEKTÖRÜ	18.981	8.2	21.452	7.8
Konut-İnşaat	3.140	1.3	3.372	1.2
Mahalli İdareler	6.500	2.8	7.251	2.7
Afetler için	1.561	0.7	2.015	0.7
Diğer İnşaat	7.780	3.4	8.814	3.2
KAMU MALİ SEKTÖRÜ	-	-	10	-
DAĞITIM SEKTÖRÜ	68.142	29.4	79.245	29.0
İhracat	34.653	15.0	38.681	14.2
Tarım Satış Kooperatifleri	27.895	12.1	27.578	10.1
Diğer İhracat Kredileri	6.758	2.9	11.103	4.1
Turizm	977	0.4	1.208	0.4
İthalat	9.215	3.9	8.762	3.2
İç Ticaret	23.387	10.1	30.594	11.2
SEKTÖRE DAĞITILAMAYAN	50.983	22.0	58.994	21.6
25 Binden Az Krediler	12.898	1.3	-	-
İpotekli Ticari Krediler	1.030	0.4	1.067	0.4
Diğerleri	47.055	20.3	57.927	21.2
KREDİLER GENEL TOPLAMI	231.476	100.0	273.501	100.0

Kaynak: TC Merkez Bankası, 1978 Faaliyet Raporu

(Tablo 91)de görüleceği gibi Türkiye'de toplam banka kredilerinin %80'ni devletin yönetimine hakim olduğu bankalarca verilmektedir.

Ayrıca Merkez Bankası Kanunu, bu bankaya Türkiye'de tüm banka kredilerini miktar, sektör ve konu olarak yönlendirme yetki ve sorumluluğunu vermiştir.

- Maliye Bakanlığı, yönetiminde söz sahibi olunan bankalara sadece yönetim kurulu üyesi ve hatta yönetici atamakla yetinmekte, kredi politikaları ile hiçbir şekilde ilgilenmemektedir.
- Merkez Bankası son yıllarda sadece döviz bulma ve para basma gibi iki konuda faaliyetini yoğunlaştırdığından kredi dağılımına hiçbir ilgi duymamaktadır.

Bu durumda Türkiye'de toplam banka kredileri ekonominin gereğine göre değil, banka Genel Müdürlüklerinin tercihlerine göre dağıtılmakta ve bu sahsi tercihler her zaman ekonominin yararıyla aynı doğrultuda olmayabilmektedir.

TABLO 91

DEVLETİN YÖNETİMİNDE
ETKİLİ OLDUĞU BANKALAR

	1970		1978	
	Mevduat	Krediler	Mevduat	Krediler
Anadolu Bankası	323.425	246.990	3.617.978	2.220.659
Denizcilik Bankası	211.562	155.635	1.410.430	3.139.742
Devlet Yatırım Bankası	-	12.445.590	-	64.890.813
D.Sınai ve İşçi Yatırım B.*	-	-	-	530.909
Etibank	607.784	668.043	4.164.395	6.382.118
İller Bankası	44.654	1.804.302	97.056	8.165.435
İstanbul Emniyet Sandığı	399.749	253.920	1.454.978	786.066
Sınai Yatırım ve Kredi B.*	-	513.328	-	1.924.286
Sümerbank	202.616	1.208.930	1.587.146	8.024.251
Şekerbank	401.103	318.978	3.981.740	3.704.931
T.Dış Ticaret Bankası*	254.784	216.177	986.199	885.083
Türk Ticaret Bankası	1.792.976	1.304.695	16.231.575	10.727.379
TC Turizm Bankası	-	93.665	-	962.969
TC Ziraat Bankası	10.200.064	11.692.743	65.322.485	75.067.737
T.Emlak Kredi Bankası	1.410.296	2.699.578	10.290.671	10.324.608
T.Halk Bankası	823.691	1.496.880	12.343.143	18.077.584
T.İş Bankası*	8.915.198	5.956.941	71.529.916	57.603.008
T.Sınai Kalkınma Bankası*	-	1.674.005	-	11.490.859
T.Vakıflar Bankası	1.113.330	918.358	11.348.547	8.463.346
Toplam	26.701.237	43.641.758	204.366.759	293.371.783
Devletin Yönetiminde Etkili Olduğu Bankaların	%73.8	%84.6	%63.4	%79.0
Toplam İçindeki Payı				

*İş Bankasındaki kamu ve CHP hisseleri nedeniyle CHP'nin Hükümet'de olduğu dönemlerde İş Bankası Yönetiminde Hükümet etkili olma durumundadır. Bu liste İş Bankası ve İş Bankasının yönetimine etkili olduğu bankalar dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Sermaye Piyasası

Sermaye piyasası ve özellikle ikincil piyasa (ilk ihracdan sonraki alım satımlarda) hisse senetleri üzerindeki işlemler 1978 yılında "Vergi Değişiklik Tasarıları" ile getirilmek istenen ek yük tartışmalarından büyük ölçüde etkilenmiştir.

Vergileme tartışmaları küçük miktarda da olsa canlılık gösteren hisse senedi üzerindeki gelişmeyi durdurmuş ve hatta 1979 yılında yığıntıya neden olmuştur.

Vergi Tasarılarının açıklanmasından sonra fiyatlarda ortaya çıkan gerilemelerin endekslere yansıdığı söylenemez. Çünkü, endeksler bir yanda aracı kuruluşların "afişe fiyatlarını" yansıtmakta, öte yanda bir kuruluş "firma itibarı nedeniyle" kendi senetlerinin ikincil piyasadaki fiyatlarını değişik biçimlerde destekleme zorunluluğunu duymaktadır.

Bu genel çerçeve içinde 1979 yılında da 1978 yılı gibi "her zaman paraya çevrilebilme" ve "faiz fiyatına ek gelir olanakları" sağlama koşulu ile özel sektör tahvil satabilmiştir. Özel sektörün 1979 yılı içindeki tahvil ihracı 4.7 milyar liradır. Bu rakam 1977 yılında 1.3, 1978 yılında 1.9 milyar lira idi. (Tablo 92)

TABLO 92

ÖZEL SEKTÖR TAHVİL İHRAÇLARI

	(Milyon TL.)			
	1976	1977	1978	1979
Ocak	64.0	43.0	61.5	130.0
Şubat	146.5	21.0	87.0	95.7
Mart	50.0	18.0	48.5	65.0
Nisan	125.0	35.0	25.0	197.0
Mayıs	89.5	40.0	13.5	22.0
Haziran	80.0	79.5	278.0	308.0
Temmuz	161.0	87.0	217.0	507.9
Ağustos	264.0	240.5	30.0	651.6
Eylül	379.0	202.5	438.0	680.2
Ekim	45.0	240.8	248.7	760.2
Kasım	5.0	97.0	250.0	289.4
Aralık	147.5	278.5	278.0	884.6
T O P L A M	1.556.5	1.382.8	1.975.2	4.691.5

Kaynak: Meban A.Ş.

Buna karşın, özel sektörün hisse senedi ihracı 1973 yılından buyana en düşük düzeyde, 252 milyon lira olarak gerçekleşmiştir. (Tablo 93)

(00) TABLO 93

ÖZEL SEKTÖR TAHVİL VE HİSSE SENEDİ İHRAÇLARI

		(Milyon TL.)	
		Hisse Senedi	Tahvil
1970		132	387
1971		85	130
1972		180	350
1973		800	630
1974		1.900	470
1975		700	1.232
1976		685	1.556
1977		450	1.383
1978		372	1.975
1979		252	4.691

Kaynak: Meban A.Ş.

İkincil piyasada hisse senetleri üzerindeki işlemlerdeki durgunluk 1979 yılında 252 milyon liralık yeni ihracın tamamının satılabilirdiği konusunda iyimser tahminde bulunmaya imkan vermemektedir. Hisse senetlerinden halka arzedilen kısmın satışıyla ilgili olarak Merkez Bankasının bilgi derleme sorumluluğu vardır. Bu sorumluluğa dayalı olarak Merkez Bankasıncı herhangi bir bilgi yayınlanmadığından satış sonuçlarını değerlendirmek mümkün olamamaktadır.

1979 Yılında da sermaye piyasası yoluyla ekonomiden kaynak toplamada kamunun önemli pay aldığı görülmektedir. (Tablo 94)

Kamu kesimi tahvil ihracı yoluyla 1979 yılında 45 milyar lira fon toplamıştır. Bu rakamın yanında özel sektörün tahvil ihracı yoluyla topladığı 4.7 milyar liralık fon çok küçük kalmaktadır.¹

TABLO 94

KAMU VE ÖZEL KESİM
TAHVİL İHRAÇLARI

(Milyon TL.)

	Kamu	Özel	Toplam	Genel Toplam İçinde Kamu Payı %
1971	1.450	136.5	1.586.5	91.4
1972	4.950	275.5	5.225.5	94.7
1973	6.900	648.9	7.548.9	91.4
1974	9.697	619.0	10.316.0	94.0
1975	13.000	1.430.3	14.430.3	90.1
1976	20.500	1.726.0	22.226.0	92.3
1977	28.900	1.631.8	30.532.0	94.6
1978 (T)	24.700	1.975.0	26.675.0	92.6
1979 (T)	45.000	4.691.0	49.691.0	90.5

Kaynak: DPT, Maliye Bakanlığı, TÜSİAD

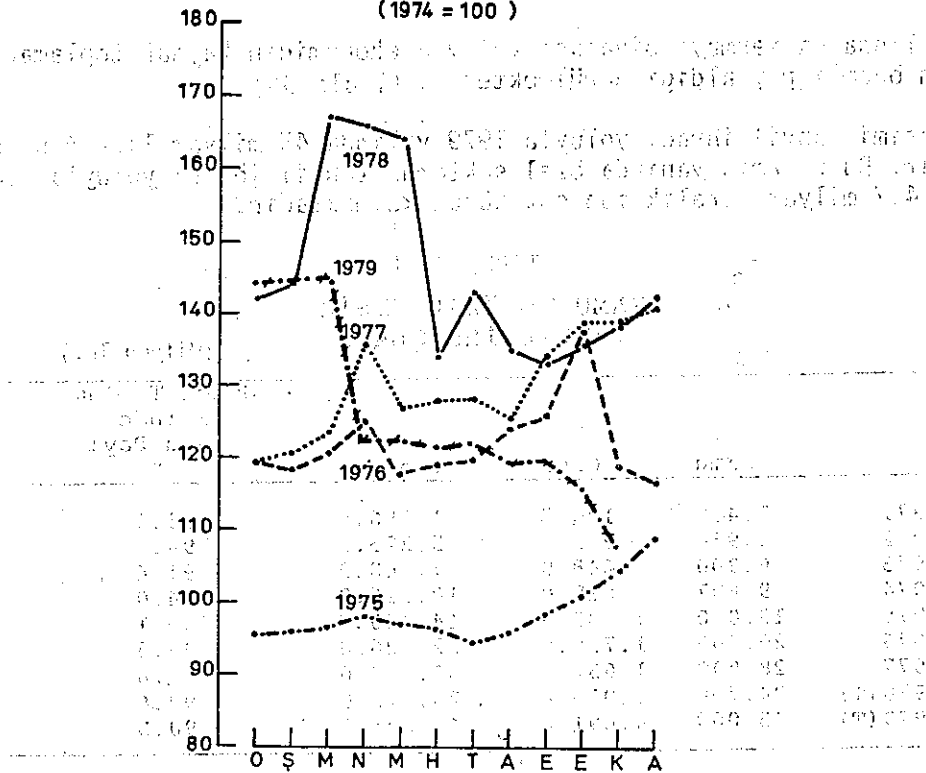
¹Özel kesim tahvil ihraçları konusunda derleme yapan özel kuruluşlar ile DPT'nin rakamları arasında farklılıklar vardır.

HİSSE SENETLERİ FİYAT ENDEKSİ
(Ocak 1974 = 100)

	1975	1976	1977	1978	1979
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23
Şubat	96.11	118.57	120.82	144.09	144.24
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.66

Kaynak: Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi

HİSSE SENETLERİ FİYAT ENDEKSİ
(1974 = 100)

BÖLÜM VII

DIŞ TİCARET

1970 Yılından buyana Türkiye'nin dış ticaret rakamları aşağıdaki gelişmeyi göstermiştir:

TABLO 96
DIŞ TİCARET

(Milyon \$)

	İthalat	İhracat	Dış Tica- ret Açığı
1970	947	588	- 359
1971	1.171	677	- 494
1972	1.562	885	- 677
1973	2.086	1.317	- 769
1974	3.777	1.532	- 2.245
1975	4.738	1.401	- 3.337
1976	5.128	1.960	- 3.168
1977	5.796	1.753	- 4.043
1978	4.599	2.288	- 2.310
1979 ¹	4.427	2.042	- 2.384

¹11 Aylık

1979 Yılı sonunda ithalatın 4.900 milyon dolar, ihracatın da 2.400 milyon dolar, dış ticaret açığının ise 2.500 milyon dolar olacağı tahmin edilmektedir.

TABLO 97
DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER
(Ocak-Kasım)

(Milyon \$)

	Yıllık 1978	1977	(Ocak - Kasım) 1978	1979
I. DIŞ TİCARET İLİŞKİLERİ				
A) İthalat	4.599	5.218	3.988	4.427
- Esas İthalat	4.479	5.130	3.882	4.311
- Bedelsiz İthalat	120	88	106	4.312
B) İhracat				
Toplam İhracat	2.288	1.487	1.907	2.043
- Tarım - Hayvancılık	1.543	865	1.289	1.210
- Madencilik	124	95	113	125
- Sanayi	621	526	505	708
C) Dış Ticaret Açığı	2.311	3.731	2.081	2.384
II. İŞÇİ HAREKETLERİ				
1) İşçi Gelirleri	983	906 ¹	884 ²	1.601 ³
2) Yurt Dışına Gidenler (kişi)	17.372	17.088	15.613	19.540 ⁴
III. TURİZM VE DIŞ SEYAHAT				
1) Gelirler	230	162	180 ⁵	223 ⁵
2) Giderler	102	201	62	63
3) Gelir - Gider Farkı	128	- 39	118	160

¹530.301.981 dolar, Merkez Bankası dışındaki bankalara gelmiştir.

²425.376.133 dolar, Merkez Bankası dışındaki bankalara gelmiştir.

³963.591.530 dolar, Merkez Bankası dışındaki bankalara gelmiştir.

⁴Ocak - Ekim dönemini kapsar.

⁵1977, 1978, 1979 yıllarının Ocak - Eylül dönemini kapsamaktadır.

İhracat

Yıllık ihracat 1979 yılı programında 2.550 milyon \$ olarak tahmin edilmiştir. 11 Aylık ihracat gerçekleşmesi 2.043 milyon \$'dır. Bu miktar geçen yılın aynı dönemine göre 136 milyon \$ yüksektir. İhracat geliri artışının büyük kısmı sanayi ürünleri ile tarım ve hayvancılık kesimindeki artışa dayalıdır.

Dokuma Sanayii Ürünlerinde	83.3 milyon \$
Gıda Sanayii Ürünlerinde	47.2 milyon \$
Cam-Seramik San.Ürünlerinde	7.5 milyon \$
Fındıkta	25.4 milyon \$
Sebzede	22.8 milyon \$
Meyvada	16.5 milyon \$
Canlı Hayvanda	11.1 milyon \$

daha fazla satış gerçekleştirilince, diğer ürün satışlarında ufak gerilemelere rağmen ihracat artmış görülmektedir.

TABLO 98

OCAK - KASIM DÖNEMİNDE ÖNEMLİ İHRACAT GELİRLERİNDE FARKLILAŞMALAR

	İhracat Değeri		Fark	Yüzde Değişme	
	1978	1979		1978/77	1979/78
	Milyon \$	Milyon \$	Milyon \$		
Azalan İhracat					
Buğday	183.3	84.3	- 99.0	45.4	- 54.0
Pamuk	308.4	201.8	-106.6	80.6	- 34.6
Narenciye	41.8	40.0	- 1.8	20.1	- 4.4
Yün, Kıl	26.9	17.6	- 9.3	109.1	- 34.4
Artan İhracat					
Tütün	161.8	172.5	10.7	15.3	6.6
Kuru Özüm	87.6	100.0	12.4	44.3	14.1
Fındık	282.5	307.9	25.4	26.3	9.0
Diğer Taze Meyv.	6.0	22.5	16.5	-28.3	270.1
Sebzeler	7.2	30.0	22.8	15.7	316.6
Canlı Hayvan	26.9	38.0	11.1	47.0	41.3
Maden Cevherleri	23.2	26.5	3.3	-21.6	14.2
Gıda San.Ürünleri	75.4	122.6	47.2	-26.3	62.6
Dokumacılık San.	256.1	339.4	83.3	8.6	32.5
(Pamuk İpliği)	(148.7)	(196.6)	(47.9)	(11.9)	(32.2)
(Giyim Eşyası)	(42.0)	(59.4)	(17.4)	(-1.6)	(41.4)
Cam Seramik San.Or.	26.2	33.7	7.5	7.8	28.6

TABLO 99

BAŞLICA MADDELER İTİBARIYLA İHRACAT

	Yıllık 1 9 7 8		Ocak - Kasım 1 9 7 9	
	(Ton)	(000 \$)	(Ton)	(000 \$)
I. TARIM VE HAYVANCILIK KESİMİ		1.542.763		1.209.949
A) Bitkisel Ürünler		1.435.281		1.127.802
a) Hububat		217.043		87.382
b) Baklagiller		45.107		69.176
c) Sanayi Bitkileri		598.879		391.937
- Tütün	77.335	225.255	66.807	172.585
- Pamuk (Ham)	277.885	348.398	134.921	201.897
- Linterler	31.627	4.484	23.564	3.945
- Diğerleri		20.742		13.418
d) Meyvalar ve Sebzeler		560.540		564.252
- İncir (kuru)	31.547	30.895	32.077	38.252
- Özüm (kuru)	93.050	99.680	67.348	100.039
- Fındık	161.570	330.901	120.566	307.899
- Antep fıstığı	1.825	7.846	762	3.908
- Sert Kabuklu Diğer Mey.	3.135	6.298	2.921	4.790
- Portakal, mandalina	44.151	14.121	35.629	13.197
- Limon	86.680	27.896	60.125	25.598
- Diğer Turuncgiller	9.131	1.805	5.484	1.251
- Diğer Taze Meyvalar	23.231	9.291	60.339	22.580
- Diğerleri	8.924	17.068	7.716	16.688
- Sebzeler	49.444	17.739	130.555	30.050
e) Tohumlar, Yağlı Tohumlar		12.914		13.885
f) Diğer Bitkiler		798		1.170
B) Hayvan ve Hayvan Ürünleri		77.751		56.134
a) Canlı Hayvanlar		48.073		38.048
b) Yün, Kıl		28.265		17.681
c) Ham Deriler, Postlar		1.014		58
d) Diğer Hayvansal Ürünler		399		347
C) Su Ürünleri		24.433		19.421
D) Orman Ürünleri		5.298		6.592
II. MADENCİLİK VE TAŞOCAKÇILIĞI KESİMİ		124.136		124.874
a) Metalik Olmayan Taşocakçılığı Ürünleri		95.154		96.296
b) Maden Cevherleri		25.435		26.593
c) Yakıt Maddeleri		3.547		1.985
III. SANAYİ KESİMİ		621.264		708.130
A) Tarıma Dayalı İşlenmiş Ürünler		110.203		137.810
a) Gıda Sanayi Ürünleri		89.445		122.684
b) Gıda Sanayi Yan Ürünleri		5.562		278
c) İşlenmiş Tütün Mamulleri		6		-
d) İşlenmiş Orman Ürünleri		2.712		2.773
e) Dokumaya Elverişli İşlem Görmüş Elyaf		12.478		12.075
B) İşlenmiş Petrol Ürünleri		7		-
C) Sanayi Ürünleri		511.054		570.320
a) Çimento Sanayi Ürünleri		40.474		43.223
b) Kimya Sanayi Ürünleri		23.683		18.589
c) Lastik-Plastik San.Ür.		2.363		3.055
d) Deri-Kösele İşleme San.Ür.		40.127		38.821
e) Orman Ürünleri Sanayi		580		1.562
f) Dokumacılık San.Ür.		309.112		339.432
- Sentetik, Suni İplikler	3.155	9.556	2.961	10.891
- Pamuk İplikleri	80.857	179.656	75.779	196.691
- Ham Bez	910	3.053	754	2.780
- Pamuklu Dokuma	1.741	9.252	1.043	6.471
- Halı, Kilim	470	35.593	561	37.202
- Giyim Eşyası	4.957	50.632	5.735	59.447
- Diğerleri		21.370		753
g) Cam Seramik San.Ür.		30.121		33.727
h) Demir Çelik San.Ür.		21.159		29.138
i) Demirdışı Metaller Sanayi		11.549		13.192
j) Madeni Eşya San.Ür.		5.631		4.934
k) Makine Sanayi Ürünleri		12.331		11.241
l) Elektrikli Cihazlar Sanayi		3.689		3.763
m) Taşıt Araçları Sanayi Ür.		6.075		24.067
n) Diğer Sanayi Ürünleri		4.160		5.576
T O P L A M		2.288.163		2.042.953

İhrac ürünleri fiyatlarında genellikle artış olmuştur. Ancak, tütün ve halı-kilim'de fiyat azalışları görülmektedir.

TABLO 100

OCAK - KASIM DÖNEMİNDE İHRACATTA
FİYATLARIN GELİŞMESİ

(000 ₺)

	1978 Fiyatı ile 1979 Yılı İhracatı	1979 Fiyatı ile 1979 Yılı İhracatı	%
Buğday	72.189	84.356	16.8
Tütün	186.320	172.585	-7.4
Ham Pamuk	165.832	201.897	21.7
Linterler	3.307	3.945	19.3
Kuru İncir	31.192	38.252	22.6
Kuru Özüm	69.835	100.039	43.2
Fındık	242.898	307.899	26.7
Turuncgiller	31.742	40.046	26.2
Pamuk İpliği	167.473	196.691	17.4
Halı, Kilim	41.913	37.202	-11.3
Giyim Eşyası	59.496	59.447	0.1

İthalat

1979 Yılı'nın 11 aylık döneminde geçen yılın aynı dönemine göre %11.0 oranında artış görülmektedir. Maddelere göre ithalatta bazı kalemlerde düşme olmuş, toplam ithalatın %15'ini oluşturan petrol ürünlerinde özellikle fuel-oil'de önemli oranda artış hızı kaydedilmiştir.

TABLO 101

OCAK - KASIM DÖNEMİNDE ÖNEMLİ İTHALAT GİDERLERİNDE FARKLILAŞMALAR

	İthalat Değeri		Fark 1979/78 Milyon \$	% Değişim	
	1978 Milyon \$	1979 Milyon \$		1978/77	1979/78
Azalan İthalat					
Ham Petrol	933	775	-158	-12.6	-16.9
Petrol Gazları	56	44	- 12	+85.6	-21.5
Lastik-Plastik San.	137	128	- 9	-36.0	- 6.6
Dokumacılık San.	45	42	- 3	-	- 6.7
Demir-Çelik San.	350	301	- 49	-42.5	-14.3
Taşıt Araçları San.	302	199	-103	-34.0	-34.2
(Traktörler)	(83)	(9)	(-74)	-	(-89.0)
Kara Taşıt Araç- ları Parçaları	(130)	(118)	(-12)	(-19.0)	(-9.3)
Artan İthalat					
Fuel Oil	47	196	+149	-46.5	317.0
Gübreler	229	321	+ 92	+15.9	40.2
Soya Yağı	15	50	35	123.2	233.3
Makine Sanayii	663	809	146	-31.1	22.0
Elektrikli Cihazlar	186	225	39	-30.0	21.0

1979 Yılı'nın 11 aylık döneminde ithalat kalemlerindeki başlıca değişimler ham petrolde %17 (158 milyon \$), petrol gazlarında %21.5 (12 milyon \$), taşıt araçları sanayiinde %34.2 (103 milyon \$) azalmaya karşılık Fuel-Oil'de %317.0 (150 milyon \$), gübre'de %40.2 (92 milyon \$), soya yağında %233.3 artışın görülmesiştir.

TABLO 102

DIŞ TİCARETİN
1979 YILI OCAK - EKİM DÖNEMİ DAĞILIMI

	(000 ₺)					
	İ T H A L A T			İ H R A C A T		
	1978	1979	%	1978	1979	%
I.OECD ÜLKELERİ	2.193.660	2.492.392	13.6	1.083.057	1.163.737	7.4
A)AET Ülkeleri	1.486.771	1.484.984	-0.2	810.974	873.866	7.7
Altılar	1.312.469	1.301.191	-0.9	705.312	784.551	11.2
- B.Almanya	639.497	528.004	-17.4	386.557	384.299	-0.6
- Belçika-Lüksemburg	80.935	68.153	-15.8	53.277	49.039	-8.0
- Fransa	289.292	258.607	-10.6	87.918	109.717	24.8
- Hollanda	76.610	72.505	-5.4	59.289	61.140	3.1
- İtalya	226.135	373.922	+65.4	118.271	180.356	52.5
Öçler	174.302	183.793	+ 5.4	105.662	89.315	-15.5
- Danimarka	7.049	6.232	-11.6	4.322	5.148	19.1
- İngiltere	166.309	177.055	+ 6.5	96.401	78.749	-18.3
- İrlanda	944	506	-	4.939	5.418	+ 9.7
B)Diğer OECD Ülkeleri	706.889	1.007.408	42.5	272.083	289.871	6.5
- A.B.D.	201.235	306.531	52.3	80.927	93.402	15.4
- Japonya	94.854	175.312	84.8	21.766	19.654	- 9.7
- İsviçre	203.371	205.968	1.3	85.865	93.952	9.4
- Diğerleri	207.429	319.597	54.1	83.525	82.863	- 0.8
II.İKİLİ ANLAŞMALI ÜLKELER	49.438	81.929	65.7	93.075	93.982	1.0
A)S.S.C.B.	49.215	79.753	62.0	91.677	93.852	2.4
B)Arnavutluk	223	2.176	-	1.398	130	-90.8
III.SERBEST DÖVİZLİ ANLAŞMALILAR	1.189.946	1.302.583	9.5	411.850	496.596	20.6
A)Doğu Avrupa Ülkeleri	218.492	388.728	77.9	170.846	138.779	-18.8
B)RCD Ülkeleri	407.448	116.363	-71.5	41.774	11.578	-72.3
C)Diğerleri	564.006	797.492	41.4	199.230	346.239	73.7
IV.DİĞER ÜLKELER	137.478	191.776	39.5	60.176	75.860	26.1
TOPLAM	3.570.522	4.066.680	14.0	1.648.158	1.830.175	11.0

TABLO 103

OCAK - KASIM DÖNEMİNDE İTHALATTA
FİYAT GELİŞMELERİ

	1978 Fiyatı ile 1979 Yılı İthalatı	1979 Fiyatı ile 1979 Yılı İthalatı	(000 ₺) %
Ham Petrol	593.537	774.974	30.6
Fuel-Öil	158.267	196.330	24.0
Petrol Gazı.	43.632	43.845	0.5
Hayvansal ve Bit- kisel Yağlar	12.569	13.031	3.7
Soya Yağı	49.532	49.790	0.5
Gübreler	296.318	320.879	8.3
İç ve Dış Lastik- ler	9.153	11.415	24.7
Sentetik ve Suni İplikler	17.492	21.239	21.4
Blum, Kütük	25.125	29.519	17.5
Yuvarlak Demir	16.078	17.722	10.2
Tulumba ve Komp- resör	17.780	30.091	69.2
Traktör	7.578	9.348	23.3
Kara Taşıt Araçla- rı Parçaları	101.169	118.649	17.3
Demir-Çelik San.	224.212	300.603	34.1
Elektrikli Cihaz- lar Sanayii	217.138	225.150	3.7

İthal ürünlerinden ham petrolde, fuel-oil'de ve demir çelik sanayi ürün-
lerinde fiyat artışları olduğu görülmektedir. Önemli maddeler arasında
fiyat artışı görülen mallar iç ve dış lastikler, tulumba ve kompresör,
traktör, suni ve sentetik iplik gibi ürünlerdir.

TABLO 104
İTHALATIN ANA MAL GRUPLARINA GÖRE DAĞILIMI

	(Bin ₺)				
	Y ı l l ı k		(Ocak-Kasım)		%
	1977	1978	1978	1979	Değişme 79/78
Yatırım Maddeleri	2.367.109	1.624.225	1.340.678	1.443.594	7.7
- İnşaat Malzemesi	196.484	136.737	100.126	138.219	38.0
- Makina ve Teçizat	2.170.625	1.487.488	1.240.452	1.305.375	5.2
Tüketim Maddeleri	178.018	132.770	120.454	83.502	-30.7
Ham Maddeler	3.251.149	2.842.030	2.527.493	2.899.981	14.7
T O P L A M	5.796.276	4.599.025	3.988.625	4.427.078	11.0

TABLO 105

FİNANSMAN KAYNAKLARINA GÖRE
OCAK - KASIM DÖNEMİ İTHALATI

	1977 (000 ₺)	1978 (000 ₺)	1979 (000 ₺)	% Dağılım	% Artış
Liberasyon	3.657.945	2.814.099	2.957.047	66.7	+ 5.1
Tahsisli İthal Malları	1.061.970	639.005	888.752	20.0	+39.1
Anlaşmalı Ülkeler	48.346	49.908	100.440	2.3	+101.1
Program İthalatı	4.768.261	3.503.012	3.946.239	89.1	+12.6
NATO Enfrastrüktür	38.514	10.861	10.059	0.2	- 7.4
Özel Yabancı Sermaye	39.243	19.822	33.111	0.7	+67.0
Proje Kredileri	269.919	345.850	295.899	6.7	-14.5
Surplus İthalatı	-	-	-	-	-
Bedelsiz İthalat	88.585	105.933	115.315	2.6	+ 8.8
a) Bedelsiz	(81.733)	(95.583)	(102.173)	2.3	+ 6.9
b) Bağış	(6.852)	(10.350)	(13.142)	0.3	+26.9
Diğerleri	14.043	3.147	26.455	0.6	+740.6
TOPLAM	5.128.565	3.988.625	4.427.078	100.0	+10.9

TABLO 106

BAŞLICA MADDELER İTİBARIYLA İTHALAT

	Yıllık 1 9 7 8 (Ton)	(000 \$)	Ocak - Kasım 1 9 7 9 (Ton)	(000 \$)
I. TARIM VE HAYVANCILIK KESİMİ		50.686		30.980
- Pirinç	37.321	13.087	12.671	4.620
- Merinos	5.128	16.656	5.479	16.569
- Deriler	2.127	3.857	805	1.515
- Kahve	1.019	3.337	-	-
- Kakao	1.281	4.223	429	1.551
- Diğerleri		9.526	-	6.725
II. MADENCİLİK VE TAŞOCAKCILIĞI KESİMİ		1.133.817		853.962
- Ham Petrol	10.762.138	1.043.515	6.139.330	774.974
- Kok Kömürü	7.853	891	39.074	2.397
- Diğerleri		89.411	-	76.591
III. SANAYİ KESİMİ		3.294.761		3.426.821
A) Tarıma Dayalı İşlenmiş Ürünler		50.032	-	98.466
- Tereyağı	10	9	-	-
- Hayvansal ve Bitkisel Diğer Yağlar	12.482	10.419	15.280	13.031
- Dokumaya Elverişli Lifler	1.855	2.747	10.625	14.344
- İç Yağı	3.605	1.540	639	296
- Soya Yağı	28.904	21.651	68.596	49.790
- Diğerleri		13.666	-	21.005
B) Petrol Ürünleri		351.669	-	657.614
- Fuel Oil	699.429	55.172	2.019.124	196.330
- Makine Yağları	25.318	8.471	56.744	16.607
- Petrol Gazları	358.228	55.759	280.317	43.845
- Diğerleri		232.267	-	400.832
C) Sanayi Ürünleri		2.893.060	-	2.670.471
a) Çimento Sanayii		86	-	75
b) Kimya Sanayii		759.095	3.014.910	803.569
- Gübreler	1.755.763	283.267	1.890.551	320.879
c) Lastik ve Plastik San.		154.209	118.687	127.921
d) Deri ve Kösele San.		194	20	324
e) Orman Ürünleri San.		1.689	673	1.151
f) Dokumacılık Sanayii		50.049	22.919	42.484
g) Cam ve Seramik Sanayii		17.648	22.990	25.140
h) Demir-Çelik Sanayii	1.475.592	408.429	869.620	300.603
i) Demir dışı Metaller San.		42.535	26.557	47.247
j) Madeni Eşya Sanayii		20.286	1.345	12.821
k) Makine Sanayii		761.411	116.506	809.090
l) Elektrikli Cihazlar San.		217.206	35.220	225.150
m) Taşıt Araçları Sanayii		377.728	29.308	198.842
n) Diğer Sanayi Dalları		82.495	-	76.324
Toplam		4.479.264		4.311.763
IV. BEDELSİZ İTHALAT		119.760		115.315
GENEL TOPLAM		4.599.024		4.427.078

İşçi Gelirleri

Önemli döviz kaynaklarımızdan biri olan işçi dövizleri 1979 yılının Ocak-Kasım döneminde önemli oranda artış göstermiştir.

Ocak-Kasım döneminde işçi gelirleri 1.6 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Yıl sonunda bu rakamın 1.7 milyar \$'a ulaşması beklenmektedir.

1970 Yılından buyana işçi geliri girişleri şu şekildedir:

1970	273	milyon \$
1971	471	
1972	740	
1973	1.183	
1974	1.462	
1975	1.312	
1976	983	
1977	982	
1978	981	
1979	1.601	(11 aylık)

TABLO 107

İŞÇİ GELİRLERİ

(Milyon \$)

	1977	1978	1979
Ocak	75.4	42.4	83.1
Şubat	69.4	43.4	75.4
Mart	70.6	73.5	55.6
Nisan	67.7	55.5	128.6
Mayıs	76.4	61.6	639.3
Haziran	94.3	66.0	106.2
Temmuz	106.2	87.2	100.8
Ağustos	109.1	109.3	111.4
Eylül	92.1	119.3	110.7
Ekim	81.3	129.9	90.5
Kasım	63.8	95.8	99.5
Aralık	75.4	99.1	-
Ocak/Kasım	906.3	883.9	1601.1
Ocak/Aralık	981.7	983.1	-

Turizm

1979 Yılında turizm gelirleri dokuz aylık dönemde %23.8 oranında bir artış göstermiştir. Giderler ise %1.1 oranında bir artış kaydetmiştir. Bu itibarla turizm gelirlerinin 1978 yılında olduğu gibi 1979 yılında da lehte fark göstereceği tahmin edilmektedir.

1970 Yılından buyana net turizm gelirleri şöyle seyretmiştir:

1970	3
1972	21
1972	44.4
1973	78
1974	42
1975	45
1976	-27
1977	-64
1978	127.7
1979	160.0 (9 aylık)

TABLO 108

TURİZM VE DIŞ SEYAHAT GELİR GİDERLERİ

(Milyon \$)						
	1 9 7 8			1 9 7 9		
	Gelir	Gider	Net	Gelir	Gider	Net
Ocak	5.8	6.9	-1.1	12.4	6.9	5.5
Şubat	6.8	5.9	1.0	7.9	4.8	3.1
Mart	15.7	5.4	10.2	10.3	6.3	4.0
Nisan	10.4	6.2	4.2	18.1	7.0	11.0
Mayıs	13.4	5.8	7.6	73.0	8.4	64.5
Haziran	22.3	8.5	13.8	22.8	7.4	15.5
Temmuz	37.4	9.3	28.1	29.6	6.8	22.0
Ağustos	38.7	6.6	32.1	26.7	8.5	18.2
Eylül	30.0	8.2	21.8	22.6	7.4	15.2
Ekim	19.6	18.5	1.1	-	-	-
Kasım	15.4	10.6	4.8	-	-	-
Aralık	14.9	10.6	4.3	-	-	-
Ocak/Aralık	230.2	102.5	+127.7			
Ocak/Eylül	180.5	62.8	117.7	223.5	63.6	159.8

1. The first part of the report is a general description of the project and its objectives. This includes a brief history of the project and a statement of the problem being addressed. The second part of the report is a detailed description of the methodology used in the study. This includes a description of the data collection methods, the statistical methods used to analyze the data, and the results of the analysis. The third part of the report is a discussion of the results of the study and their implications. This includes a comparison of the results to previous studies and a discussion of the limitations of the study. The final part of the report is a conclusion and a list of references.

2. The second part of the report is a detailed description of the methodology used in the study.

This includes a description of the data collection methods, the statistical methods used to analyze the data, and the results of the analysis. The data collection methods used in this study were a combination of surveys and interviews. The surveys were administered to a random sample of the population, and the interviews were conducted with a smaller, more targeted sample. The statistical methods used to analyze the data included descriptive statistics, inferential statistics, and regression analysis. The results of the analysis showed that there was a significant relationship between the variables being studied, and that the results were consistent with previous studies. The limitations of the study were identified, and the implications of the results were discussed.

3. The third part of the report is a discussion of the results of the study and their implications.

This includes a comparison of the results to previous studies and a discussion of the limitations of the study.

The results of the study showed that there was a significant relationship between the variables being studied, and that the results were consistent with previous studies. The limitations of the study were identified, and the implications of the results were discussed. The study was limited by the sample size and the methods used, but the results were still significant. The implications of the results are that there is a need for further research in this area, and that the findings can be used to inform policy and practice. The study was conducted in a rigorous and systematic manner, and the results are reliable and valid. The study was a valuable contribution to the field, and the findings are important for understanding the relationship between the variables being studied.

4. The final part of the report is a conclusion and a list of references. The conclusion summarizes the findings of the study and the implications of the results. The list of references includes all the sources used in the study.

BÖLÜM VIII

1980'E DOĞRU

EKONOMİK DENGELER - HEDEFLER - BÜTÇE

1980 Programında kalkınma hızının %6.5 oranında gerçekleşmesi, sınai üretimde hızlanma ve toplam yatırımlarda 1979'a kıyasla %15.4 oranında artış öngörülmektedir. Programın iddialı bir hedefi de 1979 yılında %70'i aşan enflasyon oranının %33'e indirilmesidir. Üretim hedeflerinin gerçekleşmesini sağlamak için toplam ithalat, toplam ihracatın iki katına yükseltilerek 7 milyar dolar olarak tespit edilmiştir. Bu suretle ticaret bilançosu açığının 3.5 milyar dolar, cari işlemler açığının 2.3 milyar dolar ve ödemeler bilançosunun 1335 milyon dolar açık vermesi beklenmektedir.

Kalkınma hızının %6.5'e yükselmesi için, geçmişte olduğu gibi ağırlık sanayi kesimine verilmiştir. 1979 Yılında Devlet İstatistik Enstitüsü tahminlerine göre %4 oranında gerileme, Devlet Planlama Teşkilatına göre %2.5 oranında gelişme göstermiş olan sanayi kesiminin 1980 yılında %9.4 oranında gelişmesi beklenmektedir. Aslında sanayi kesimi 1963 - 1977 döneminde yılda ortalama %9.5 oranında gelişmiştir. Bu bakımdan sanayi için %9.4 gelişme hızı gerçekleşmesi olanaksız bir hedef değildir. Ancak 1978'de sanayi kesiminin gelişme hızı %3.7 ve 1979'da gelişme hızı (-%4) negatif olmuştur. 1980 Yılında nisbi bir düzelme ile gelişmenin %1.3 negatif olması muhtemeldir.

Tarım kesiminde beklenen %5.5 oranındaki gelişme 1963 - 1977 arasındaki 15 yıllık eğilimin yıllık ortalaması olan %3.3'ün çok üstünde ise de gerçekleşme olasılığı vardır. Çünkü tarım kesimi üç yıllık çok olumlu gelişmeden sonra (1974-1976), üç yıllık olumsuz gelişme dönemini (1977-1979) tamamlamış bulunmaktadır. Hava şartları bakımından 1980'nin olumlu bir yıl olması beklenmektedir. Ancak tarım kesiminde de ekonomideki çeşitli darboğazların olumsuz etkilerini 1980 yılında da sürdürmeleri beklendiği için tarımdaki gelişme hızının %3.5 olması mümkündür. Hizmet kesimlerinin 1980 yılında ortalama olarak %7.6 oranında gelişeceği tahmin edilmiştir. On beş yıllık eğilim, yıllık ortalama artışının %7.7 olduğunu göstermektedir. Ancak hizmet kesimlerinin sanayideki ve tarımdaki olumsuz gelişmelerden etkileneceği düşünülürse ve hizmetler kesiminin son üç yıldaki olumsuz gelişme hızları da hesaba katılırsa 1980'de gelişme hızının %2.7'yi aşmaması muhtemeldir.

Bu suretle GSYİH artışının program hedefi olan %7.5'in çok altında %2 olarak gerçekleşmesi, GSMH'nin ise program hedefi olan %6.5, yerine %1.5 olarak gerçekleşmesi beklenmelidir.

TABLO 109

ANA ÜRETİM KESİMLERİNE GÖRE
GSYİH VE GSMH*

(1979 Fiyatlarıyla)
(Milyar TL.)

	1979	% Değişme	1980	% Değişme
Tarım	450.2	1.8	466.0	3.5
Sanayi	518.0	-4.0	511.2	-1.3
Hizmetler	1.025.1	2.6	1.052.8	2.7
Toplam	1.993.3	0.6	2.030.0	1.8
GSYİH(Alıcı fi.)	2.055.4	1.0	2.097.0	2.0
Dış Alem Geliri	48.2		38.0	
GSMH(Alıcı fi.)	2.103.6	1.7	2.135.0	1.5

*TOSİAD tahmini

Ekonominin genel kalkınma hızı bakımından Türkiye içinde bulunduğu dar boğazdan kurtulmuş değildir. Nitekim son üç yılın gelişme hızları Planlardaki ve Programlardaki ümit ve beklentilerin aksine gerileme içindedir.

TABLO 110

SEKTÖRLERDEKİ GELİŞME HIZLARI
(Sabit Faktör Fiyatlarıyla)

	1977	1978*	1979*
Tarım	- 1.2	2.9	1.8
Sanayi	12.9	3.7	- 3.0
Hizmetler	5.9	4.1	2.3
GSYİH	5.7	3.7	1.0
GSMH	4.0	3.1	1.7

* Kasım 1977 tahminine göre

Kaynak: DİE

Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından dokuz aylık bilgilere dayanılarak hazırlanan Kasım 1979 milli gelir tahminlerine göre, 1979 yılında GSMH artış hızının sabit fiyatlarla %1.7, cari fiyatlarla %63.1 olacağı hesaplanmıştır. Tablodan da anlaşıldığı gibi GSMH artış hızında son üç yıl içinde sürekli bir gerileme görülmektedir. Bu bilgilere göre sabit fiyatlarla 1977 yılında %4, 1978'de %3.1 oranlarında gelişen GSMH'nın 1979 yılında %1.7 oranında büyüyeceği hesaplanmıştır. Sektörlerde önemli gerilemeler görülmektedir. 1978 Yılında döviz ve enerji darboğazları nedeniyle sanayi kesimi artış hızındaki gerilemenin, 1979 yılında devam ettiği ve negatif bir değer aldığı görülmektedir. Nitekim sanayi kesiminin GSYİH içindeki payı 0.9 puan gerileyerek %23.2'ye inmiştir. Bu suretle 1979 yılında Tarım ve Sanayi kesimleri eş paylara sahip bulunmaktadır. Planların ve programların iyimser tahminlerine rağmen bu iki kesimin önümüzdeki iki üç yılda birbirine yakın düşük hızlarla gelişmesi nisbi paylarının eşit olmasına yol açacaktır.

Tablodan da anlaşılabileceği gibi planlı dönemin başlangıç yılı 1963'de tarım kesiminin GSYİH'daki payı sabit fiyatlarla %38.1 iken 1979 yılında %23'e düşmüş ve sanayinin payı ise aynı dönemde %15.6'dan %23.2'ye yükselmiştir. Hizmetler kesimi ise aynı dönem zarfında %43.6'dan %53.8'e yükselmiştir.

TABLO 111

TARIM, SANAYİ, HİZMETLER VE GSYİH

(1968 Yılı Faktör Fiyatları ile)

	P a y l a r ı			
	Tarım	Sanayi	Hizmetler	GSYİH
1963	38.1	15.6	46.3	100.0
1965	34.1	17.8	48.1	100.0
1970 ¹	28.5	20.2	51.3	100.0
1975 ¹	24.8	22.3	52.9	100.0
1976 ¹	24.6	22.6	52.8	100.0
1977 ¹	23.0	24.1	52.9	100.0
1978 ²	22.8	24.1	53.1	100.0
1979 ²	23.0	23.2	53.8	100.0

¹Geçici son bilgilere göre

²Kasım 1979 tahminine göre

Kaynak: DİE

Son üç yılın gelişme hızı bakımından olumsuz sonuçları ve Türkiye'deki hızlı nüfus artışının etkisiyle fert başına GSMH 1978 yılında planlı kalkınma döneminin en düşük artış oranına inmiş ve 1979 yılında bu dönemde ilk defa %0.8 oranında bir gerileme göstermiştir.

TABLO 112

FERT BAŞINA GSMH

(1968 sabit fiyatlarıyla)

	Nüfus (Bin)	GSMH (Milyar TL.)	Fert Başına(TL)	% Değişme
1977	42.078	203.0	4.826	1.4
1978	43.144	209.3	4.850	0.5
1979	44.236	212.8	4.812	-0.8
1962/77	On beş yıllık ortalama			4.2

Genel Denge Durumu

Kalkınma Planları, yıllık programlar hep iyimser bekleyişlere dayandırılınca erişilmesi mümkün olmayan kaynaklarla ilgili rakamlar gerçekçi kabul edilip, özel ve kamu yatırımıyla, özel ve kamu tüketimi arasında dağıtım yapılmaktadır.

Kaynak varmışcasına yapılan dağıtım uygulamada cari harcamalar ve transfer harcamalarıyla tüketilince tasarruflara ve yatırımlara kaynak kalmamaktadır.

Nitekim planlardaki ve programlardaki iç tasarruf hedeflerinin daima gerisinde kalmıştır.

TABLO 113

İÇ TASARRUFLAR

	İç Tasarruf/GSMH Hedef	Gerçek.	İç Tasarruf Artışı/GSMH Artışı Hedef	Gerçekleşme
I Plan	14.8	14.2	27.7	32.0
II Plan	19.4	18.0	34.0	19.0
III Plan	21.1	16.0	38.0	12.0
IV Plan	22.3	-	35.1	-
1979	20.3	16.4	53.8	-42.4
1980	17.4	-	28.9	-

TABLO 114/
EKONOMİNİN GENEL DENGESİ

	(1979 Fiyatlarıyla) (Milyar TL.)						
				TOSİAD I		TOSİAD II	
	1979	1980	% Değişme	1980	% Değişme	1980	% Değişme
1) GAYRİSAFİ MİLLİ HASILA	2.359.9*	2.513.0	6.5	2.395.3	1.5	2.395.3	1.5
2) Dış Açık	46.8	61.0	30.3	75.0		65.2	
3) Toplam Kaynaklar(1+2)	2.406.7	2.574.0	7.0	2.470.3	2.6	2.460.5	2.2
4) Toplam Yatırımlar(5+6)	430.4	496.8	15.4	452.6	5.2	452.6	5.2
5) Sabit Sermaye Yatırımı	380.3	428.8	12.8	399.3	5.0	399.3	5.0
1- Özel	176.5	194.0	9.9	184.5	4.5	184.5	4.5
2- Kamu	203.8	234.8	15.2	214.8	5.4	214.8	5.4
6) Stok Değişmeleri	50.1	68.0	35.7	53.3	6.4	53.3	6.4
1- Özel	33.8	46.7	38.2	35.1	3.8	35.1	3.8
2- Kamu	16.3	21.3	30.7	18.2	11.7	18.2	11.7
7) Tüketim	1.976.3	2.077.2	5.1	2.017.7	2.1	2.007.9	1.6
8) KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	382.2	435.0	13.8	388.0	1.5	388.0	1.5
9) Kamu Tüketimi	258.0	280.1	8.6	265.7	3.0	261.4	1.3
10) Kamu Tasarrufu(8-9)	124.2	154.9	24.7	122.3	-1.6	126.6	1.9
11) Kamu Yatırımı	220.1	256.1	16.4	233.0	5.9	233.0	5.9
12) Kamu(Tasarruf-Yatırım) Farkı(10-11)	-95.9	-101.2		-110.7		-106.4	
13) ÜZEL HARCANABİLİR GELİR	1.977.7	2.078.0	5.1	2.007.3	1.5	2.007.3	1.5
14) Özel Tüketim	1.718.3	1.797.1	4.6	1.752.0	2.0	1.746.5	1.7
15) Özel Tasarruf	259.4	280.9	8.3	255.3	-1.6	260.8	0.5
16) Özel Yatırım	210.3	240.7	14.5	219.6	4.4	219.6	4.4
17) Özel-Tasarruf Yatırım Farkı(15-16)	49.1	40.2		35.7		41.2	
18) Özel Tasarruf Oranı	13.1	13.5		12.7		13.0	
19) Marjinal Özel Tasarruf Oranı	-6.2	21.4		-13.9		4.7	
20) Toplam Yurtiçi Tasarruf- lar(10+19)	383.6	435.8	13.6	377.6	-1.6	387.4	1.0
21) Toplam Marjinal Tasarruf Oranı	-42.4	34.1		-25.4		2.2	
22) Yatırımlar / GSMH	18.2	19.8		18.8		18.8	
23) Tasarruflar / GSMH	16.3	17.4		15.8		16.2	

*DPT tarafından hazırlanan 1980 yılı programının dengeleri cari fiyatlarla 2.359 milyar lira-
lık GSMH tahminine dayandırılmaktadır. Halbuki 1979 yılı için DİE tarafından hesaplanan GSMH
cari fiyatlarla 2.103 milyar liradır. DPT bu tahmine göre 1980 yılında %6.5'lik büyüme hızı-
nı hedef almaktadır. Genel dengedeki temel büyüklükler bu kaynak tahmini esas aldıkların-
da ve dağıtım buna göre yapıldığından TOSİAD tarafından yapılan 1980 tahminleri de bu GSMH
büyüklüğü esas alınarak hazırlanmıştır.

TABLO 115

TEMEL EKONOMİK BOYUTLARI

	GSMH'nın yüzdesi olarak		1980		Yüzde Artış (1980)			
	1978	1979	TÜSIAD I	TÜSIAD II	Plan	Program	TÜSIAD I	TÜSIAD II
I. KAYNAKLAR								
GSYİH(P.F.)	98.9	98.4	98.4	98.4	7.5	7.5	2.0	2.0
Net Dış Alem Fak.Gel.	1.1	1.6	1.6	1.6	-93.6	-54.3	-21.2	-21.2
GSMH (P.F.)	100.0	100.0	100.0	100.0	7.1	6.5	1.5	1.5
Dış Tasarruflar	2.5	2.0	3.0	2.7	8.3	30.3	60.3	39.3
Toplam Yurtiçi Tas.	18.3	16.3	15.3	15.7	14.9	13.6	-1.6	1.0
Toplam Kaynaklar	102.5	102.0	103.0	102.7	7.2	7.0	2.6	2.2
II. HARCAMALAR								
Yatırımlar	20.8	18.2	18.3	18.4	13.9	15.4	5.2	5.2
- Sabit Sermaye	18.7	16.1	16.2	16.2	11.0	12.8	5.0	5.0
- Stok Değişmesi	2.1	2.1	2.2	2.2	352.4	35.7	6.4	6.4
Tüketim	81.7	83.7	81.7	81.6	5.5	5.1	2.1	1.6
- Kamu Tüketimi	11.6	10.9	10.8	10.6	9.0	8.6	3.0	1.3
- Özel Tüketim	70.1	72.8	70.9	71.0	4.7	4.6	2.0	1.7
III. KAMU HARCANABİLİR GELİRİ								
Kamu Harcanabilir Geliri	17.8	16.2	15.7	15.8	13.4	13.8	1.5	1.5
Kamu Tasarrufu	6.2	5.3	5.0	5.1	22.1	24.7	-1.6	1.9
Kamu Tüketimi	11.6	10.9	10.8	10.6	9.0	8.6	3.0	1.3
IV. ÖZEL HARCANABİLİR GELİR								
Özel Harcanabilir Gelir	82.2	83.8	81.3	81.6	5.3	5.1	1.5	1.5
Özel Tasarruflar	12.1	11.0	10.3	10.6	9.4	8.3	-1.6	0.5
Özel Tüketim	70.1	72.8	70.9	71.0	4.7	4.6	2.0	1.7

* 1979 Fiyatlarıyla

Bu nedenlerle Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan (kaynaklar - harcamalar) dengelerinin gerçekçiliği çok büyük önem taşımaktadır.

1980 Genel denge durumu bu tür hatalı-gerçek dışı bir yaklaşımla hazırlanmıştır.

Dünyanın ve Türkiye'nin içinde bulunduğu olumsuz koşulların bilinmesine rağmen 1980 yılında kalkınma hızının %6.5 oranında gerçekleşeceği, dış kaynaklardan daha büyük ölçüde yararlanılacağı, toplam marjinal tasarruf oranının %34.1'e yükseleceği yatırımların GSMH içindeki paylarının %19.8'e yükseleceği tasarrufların GSMH'ya oranlarının %17.4'e yükseleceği varsayımlarıyla çok iyimser bir kaynak rakamına ve kaynak dağılımına ulaşılmıştır.

TÜSİAD Araştırma Grubu gerçekleşmesine olanak görülmeyen bazı konularda tahminler geliştirmiştir. Tahminlerin temel dayanakları şu şekilde özetlenebilir:

- 1) Gayri Safi Milli Hasılanın 1980 yılında %6.5 oranında artmasına olanak yoktur. Bunun sonucu olarak toplam kaynaklarda %7 oranında artmayacaktır.
- 2) Çeşitli kıtlıkların devam edeceği varsayımıyla toplam yatırımların %15.4 artmasına ihtimal verilmemiştir. 1978'de %10.3, 1979'da %9.4 oranında gerilemiş olan sabit yatırımların 1980'de azami %5.2 artması beklenir.
- 3) Kaynaklar üzerinde bu kadar baskının bulunması karşısında stokların özel kesimde %38.2, kamu kesiminde %30.7 artması olağan görülmemiştir. Stokların üretimin fiziki artışına paralel olarak artması ve azalan stokların bir miktar artması daha anlamlı bir varsayım sayılmalıdır. Stok artışı %6.4 olarak tahmin edilmiştir.
- 4) Kamu kesiminin 1980'de vergilerde bazı reformlar yapmak suretiyle hem tasarrufunu hem de harcamalarını artırması kuvvetle muhtemeldir. Ancak bu şartlar altında özel kesimin bundan etkilenmesi ve tüketimini ve tasarrufunu sınırlı bir şekilde artırması beklenmelidir.

TABLO 116

KAYNAKLAR VE HARCAMALAR DENGESİ

(1979 Fiyatlarıyla)
(Milyar TL.)

	D	P	T		TOSIAD	I		TOSIAD	II
	1979	1980	%	Değişme	1980	%	Değişme	1980	%
GSMH	2.359.9	2.513.0	6.5		2.395.3	1.5		2.395.3	1.5
Dış Kaynak	46.8	61.0	30.3		75.0			65.2	
Toplam Kaynaklar	2.406.7	2.574.0	7.0		2.470.3	2.6		2.460.5	2.2
Sabit Sermaye Yat.	380.3	428.8	12.8		399.3	5.0		399.3	5.0
- Kamu	203.8	234.8	15.2		214.8	5.4		214.8	5.4
- Özel	176.5	194.0	9.9		184.5	4.5		184.5	4.5
Stok Değişmesi	50.1	68.0	35.7		53.3	6.4		53.3	6.4
- Kamu	16.3	21.3	30.7		18.2	11.7		18.2	11.7
- Özel	33.8	46.7	38.2		35.1	3.8		35.1	3.8
Toplam Yatırımlar	430.4	496.8	15.4		452.6	5.2		452.6	5.2
- Kamu	220.1	256.1	16.4		233.0	5.9		233.0	5.9
- Özel	210.3	240.7	14.5		219.6	4.4		219.6	4.4
Toplam Tüketim	1.976.3	2.077.2	5.1		2.017.7	2.1		2.007.9	1.6
- Kamu	258.0	280.1	8.6		265.7	3.0		261.4	1.3
- Özel	1.718.3	1.797.1	4.6		1.752.0	2.0		1.746.5	1.7

TABLO 117

YATIRIM - TASARRUF DENGESİ

(1979 Fiyatlarıyla)
(Milyar TL.)

	1979	1980	Yüzde	TOSIAD I	TOSIAD II	Yüzde	Yüzde
			Değişme	1980	Yüzde	Değişme	Değişme
Toplam Yatırımlar	430.4	496.8	15.4	452.6	5.2	452.6	5.2
A.Sabit Sermaye Yat.	380.3	428.8	12.8	399.3	5.0	399.3	5.0
a)Kamu	203.8	234.8	15.2	214.8	5.4	214.8	5.4
b)Özel	176.5	194.0	9.9	184.5	4.5	184.5	4.5
B.Stok Değişmeleri	50.1	68.0	35.7	53.3	6.4	53.3	6.4
Toplam Tasarruflar	430.4	496.8	15.4	452.6	5.2	452.6	5.2
A.Toplam İç Tas.	383.6	435.8	13.6	377.6	-1.6	387.4	1.0
a)Kamu	124.2	154.9	24.7	122.3	-1.6	126.6	1.9
b)Özel	259.4	280.9	8.3	255.3	-1.6	260.8	0.5
B.Dış Tasarruflar	46.8	61.0	30.3	75.0	60.3	65.2	39.3
- Özel Tasarruf Oranı	13.1	13.5		12.7		13.0	
- Marjinal Özel Tas. Eğilimi	- 6.2	21.4		-13.9		4.7	
- Toplam Marjinal Tas. Eğilimi	-42.4	34.1		-25.4		2.2	

BÜTÇE

Konsolide bütçe ödenekleri 1971 yılından buyana giderek büyümüş, 1980 bütçe döneminde 739 milyar liraya ulaşmıştır.

1980 Mali Yılı Bütçe Tasarısı Maliye Bakanlığınca:

- Genel Bütçe 725.7 milyar TL.¹
- Katma Bütçeler 119.3 milyar TL.²

olmak üzere toplam 845.1 milyar TL. olarak TBMM'ne getirilmiştir.

Bu rakamdan, Genel Bütçeden Katma Bütçeye transfer olunan 105.9 milyar liralık Hazine Yardımı³ düşünüldüğünde Konsolide Bütçe toplam ödenek tutarı 739.1 milyar lira olmaktadır.

1980 Bütçesinin 680.7 milyar lirasını Genel Bütçe Gelirleri, 45 milyar lirasını iç istikraz, 13.3 milyar lirasını Katma Bütçe Gelirleri teşkil etmektedir.

Kalkınma Planının bütünlüğü hakkındaki kanuna göre Bütçe'lerin Yıllık Programlarla uygunluğu esastır.

Zamanlama uygulama tersine dönmüş, önce bütçeler hazırlanmaya sonra yıllık programların bütçe tekliflerine uydurulmasına başlanmıştır. Aynı şey 1980 bütçe teklifi için de sözkonusudur.

TABLO 118

KONSOLİDE BÜTÇE ÖDENEKLERİ

(Milyar TL.)

	Cari Hizmet Ödenekleri	Yatırım Ödenekleri	Transfer Ödenekleri	Konsolide Bütçe
1971	20.0	7.9	10.5	38.5
1972	26.4	9.4	16.1	52.0
1973	28.6	15.6	18.5	62.7
1974	38.2	22.3	23.3	83.8
1975	48.2	30.6	30.5	109.2
1976	78.6	42.4	35.2	156.2
1977	94.8	69.2	68.7	232.7
1978	114.4	70.8	94.7	279.9
1979	169.8	116.9	120.2	406.9
1980	314.1	177.5	247.5	739.1

¹Cumhurbaşkanlığı, TBMM, Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Yargıtay ve Sayıştay ile tüm bakanlıklar ve bakanlıklara bağlı daireler ve genel müdürlükler

²Karayolları, Devlet Su İşleri ve Tekel Genel Müdürlükleri ile tüm Üniversiteler, ayrıca Vakıflar, Beden Terbiyesi, Orman, Devlet Üretim Çiftlikleri ve Petrol İşleri Genel Müdürlükleri

³Genel Bütçeye dahil dairelerden, kendilerine bağlı olan Katma Bütçeli dairelere yapılan ödenek aktarmaları "Hazine Yardımı" adıyla anılmaktadır.

Ancak bütçelerin başlangıç rakamları bir şey ifade etmemektedir.

- Yıllık programda bütçe için verilen rakam,
- Bütçe Kanunu teklifindeki rakam
- Bütçe ve Plan Karma Komisyonunda bağlanan teklif
- Kanunlaşan Bütçe
- Yıl içinde bütçe ödeneklerine yapılan eklemelerle yıl sonunda ulaşılan ödenek rakamı ve nihayet
- Hazine nakit durumu zorlukları nedeniyle fiilen ödenek tahsis edilip yapılan harcamalardan oluşan bütçe rakamı birbirinden çok farklı olmaktadır.

1979 Yılı bütçesinin:

- Yıllık Programda 395 milyar lira olan ödenekleri
- TBMM'de 406 milyar lira olarak kanunlaşmış,
- Yıl içinde yapılan yaklaşık % 50 oranında 200 milyon liralık ek ödeneklerle tavan 604 milyar liraya yükselmiş,
- Fakat kaynak yetersizliğinden yaklaşık 530 milyar lira harcanabilmiştir.

Dikkat edilirse bu farklar geçmiş yıllarda daha makul sınırlar içinde seyrederken, son yıllarda ciddi büyüklüklere ulaşmıştır.

TABLO 119

KONSOLİDE BÜTÇE (Milyar TL.)					
	1978	1979	1979	1980	
	Gerçekleşme	Başlangıç	7 Ay	Tahmin	Başlangıç
Gelir	293.4	382.0	235.1	471.0	694.1
Harcamalar	346.0	407.0	274.0	536.0	739.1
- Personel	108.0	121.0	..	180.0	236.5
- Diğer Cari	41.2	66.0	..	61.0	107.7
- Yatırım	71.2	102.0	..	92.0	141.3
- Transfer	125.6	118.0	..	203.0	253.6
BÜTÇE AÇIĞI	- 52.6	- 25.0	- 38.9	- 65.0	- 45.0
- Avans Öd.	- 15.0	-	- 7.0	- 9.0	-
- Avans Öd.	6.5	-	-	-	-
NAKİT AÇIĞININ					
FINANSMANI	- 61.1	- 25.0	- 45.9	- 74.0	- 45.0
- Kalkınma Tahv.	16.9	25.0	16.9	30.0	45.0
- Merkez Bankası	44.2	-	29.0	44.0	-
- Dış Borçlanma	- 2.7	-	-	-	-

Bütçe rakamlarını bazı gerçekleri dikkate almadan değerlemek yanlış sonuçlar verir:

- 1980 Bütçesi 1979 Bütçesinin başlangıç ödenegine göre %81 büyüktür. Fakat 1979 Bütçesinin 406 milyar TL. başlangıç ödenegi, yıl içinde 604 milyar TL.ya artırılmıştır. Bundan en az 536 milyar TL. harcama yapılması beklenmektedir. Bu durumda 604 milyarlık 1979 yılı ödenegine göre 1980 Bütçesi % 22 oranında büyüktür.

- Fiyat artışları dikkate alındığında 1980 Bütçesi, 1979 Bütçesinden farklı değildir.

Fiyat artışlarından arıtılınca 1980 Mali Yılı Bütçesi'nin 1979 yılına göre %3.6 oranında gerçek büyüme gösterdiği anlaşılar. 1980 Mali Yılı Konsolide Bütçesi için 739.1 milyar liralık başlangıç ödeneği istenirken, fiyat artışlarının %33 düzeyine indirileceği hesaplanmıştır. Buna göre, 1980 Mali Yılı Konsolide Bütçesi'nin başlangıç ödenekleri 1979 yılı fiyatlarıyla 555.7 milyar lira olmaktadır. Bu tutar ise, 536 milyar liralık 1979 yılı gerçekleşme tahmininden yalnızca 20 milyar lira daha fazladır.

1980 Mali Yılı Bütçesi ödeneklerinin 1979 yılı gerçekleşme tahminiyle, fiyat artışlarının etkisi arındırılarak karşılaştırılması, cari harcamalarda 17.8 milyar liralık bir artış öngörüldüğünü ortaya koymaktadır.

Yatırım harcamalarında ise, fiyat artışlarının etkisi arındırıldığında 1980 yılı ödeneklerinin 1979 yılı ödenekleri düzeyinde kaldığı anlaşılmaktadır.

TABLO 120
BÜTÇE ÖDENEKLERİ

(Milyar TL.)

	1979 Yılı Başlangıç Ödeneği	1979 Yılı Gerçekleşme Tahmini	1980 Yılı Önerisi	
			Cari	Sabit
Genel Bütçe	397.3	..	725.7	545.6
Katma Bütçeler	78.9	..	119.3	89.7
Hazine Yardımı	- 69.3	..	-106.0	- 79.6
Konsolide Bütçe	406.9	536.0	739.1	555.7
- Cariler	182.6	241.0	344.2	258.8
. Personel	117.1	..	236.5	177.8
. Ütekiler	65.5	..	107.7	81.0
- Yatırım	104.1	92.0	141.3	106.2
- Transfer	189.6	203.0	253.6	190.7

Aşağıdaki tabloda Konsolide Bütçe Teklif ve Gerçekleşmelerinde yıllardan buyana ciddiye kazanılan olumsuz gelişmenin 1979 yılına ne şekilde yansıtılabileceği tahmini verilmektedir.

TABLO 121
KONSOLİDE BÜTÇE TEKLİF
VE GERÇEKLEŞMELERİ

(Milyon TL.)

	Program (1)	Başlangıç Ödeneği (2)	Yıl Sonu Ödeneği (3)	Harcama Gerçekleşmesi (4)	Yıl İçi Ödenek Artışı % (3/2)
1975	107.3	108.4	149.1	116.0	37.5
1976	153.2	154.0	216.4	157.0	40.5
1977	220.0	225.7	334.2	240.3	48.0
1978	266.4	266.3	455.9	346.0	71.2
1979	395.9	406.9	604.4 ¹	536.0 ²	48.5

¹Eylül 1979 sonu durumu

²TÜSİAD tahmini

TABLO 122

GENEL BÖTÇEYE DAHİL DAİRELERİN
1980 MALİ YILI ÖDENEKLERİ

Daireler	Ödenekler (Milyon TL.)	Artış %
Cumhuriyet Senatosu	369	28.2
Millet Meclisi	1.256	45.4
Cumhurbaşkanlığı	172	91.8
Sayıştay Başkanlığı	451	52.8
Anayasa Mahkemesi	40	31.8
Başbakanlık	4.216	90.1
D.P.T.	1.493	555.8
Danıştay Başkanlığı	245	64.6
Yargıtay Başkanlığı	242	98.2
Devlet İstatistik Ens.	757	102.9
Diyanet İşleri Bşk.	6.424	115.4
Tapu ve Kad.Gn.Md.	2.306	94.2
Adalet Bakanlığı	13.498	122.5
Milli Savunma Bakanlığı	113.243	74.9
İçişleri Bakanlığı	4.612	125.2
Emniyet Genel Md.	17.574	84.6
Jandarma Genel Kom.	12.315	105.0
Dışişleri Bakanlığı	3.637	81.6
Maliye Bakanlığı	340.153	93.5
Milli Eğitim Bakanlığı	87.930	98.2
Bayındırlık Bakanlığı	11.738	63.5
Ticaret Bakanlığı	672	45.7
Sağlık ve S.Y.Bakanlığı	31.817	89.5
Gümrük ve Tekel Bakanlığı	1.135	35.8
Gıda Tar.ve Hay.Bakanlığı	11.348	60.1
Devlet Met.İşl.Gn.Md.İüğü	828	90.3
Ulaştırma Bakanlığı	5.713	35.5
Çalışma Bakanlığı	1.162	71.9
Sanayi ve Tek.Bakanlığı	4.774	39.0
Turizm ve Tanıtma Bak.	2.765	7.6
İmar ve İskan Bakanlığı	6.590	49.0
Köy İşleri ve Koop.Bak.	21.118	27.1
Toprak ve İsk.İş.Gn.Md.	1.108	4.4
Enerji ve T.K.Bakanlığı	6.734	21.7
Orman Bakanlığı	2.439	108.4
Gençlik ve Spor Bakanlığı	531	29.8
Kültür Bakanlığı	4.210	74.5
Sosyal Güvenlik Bakanlığı	109	23.9
İşletmeler Bakanlığı	-	-
Yerel Yönetim Bakanlığı	-	-
T O P L A M	725.746	82.7

TABLO 123

KATMA BÖTÇELİ İDARELERİN
1980 MALİ YILI ÖDENEKLERİ

	Ödenekler (Milyon TL.)	Artış %
ÜNİVERSİTELER		
Ankara Üniversitesi	4.146	62.8
Hacettepe Üniversitesi	2.706	61.5
İktisadi ve Tic.İlimler Ak.	2.041	214.0
İstanbul Üniversitesi	4.550	43.2
İstanbul Teknik Üniversitesi	1.300	27.2
Ege Üniversitesi	3.402	98.1
Çukurova Üniversitesi	1.508	80.1
Diyarbakır Üniversitesi	931	40.7
Fırat Üniversitesi	404	76.0
19 Mayıs Üniversitesi	798	140.3
Bursa Üniversitesi	1.108	21.3
Anadolu Üniversitesi	496	73.6
Cumhuriyet Üniversitesi	678	64.1
Atatürk Üniversitesi	1.701	69.2
İnönü Üniversitesi	101	132.1
Selçuk Üniversitesi	142	91.4
Karadeniz Teknik Üniversitesi	834	93.0
Kayseri Üniversitesi	517	96.2
Boğaziçi Üniversitesi	751	88.2
DİĞERLERİ		
Toprak ve Tarım Ref.Müst.	613	16.6
Vakıflar Genel Müdürlüğü	1.003	2.0
Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü	2.228	-5.9
Karayollar Genel Müdürlüğü	28.797	31.5
Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü	42.958	59.3
Hudut ve S.Sağ.Gn.Müdürlüğü	90	22.6
Tekel Genel Müdürlüğü	7.638	109.3
Orman Genel Müdürlüğü	6.404	36.1
Devlet Üretim Çift.Gn.Md.lüğü	297	38.3
Devlet Hava Meydanları İş.G.Md.	1.161	41.0
Petrol İşleri Genel Müdürlüğü	36	14.5
T O P L A M	119.352	51.2

Kaynak: Maliye Bakanlığı, 1980 Mali Yılı Bütçe Gerekçesi

TABLO 124

KONSOLİDE BÜTÇE GELİRLERİ TAHSİLATI
(1980)

	Tahsilat Tahmini (Milyon TL.)	Artış %	Dağılım %
KONSOLİDE BÜTÇE GEL.TOP.(1+48+49)	739.100.0	47.5	100.0
1) GENEL BÜTÇE TOP. (2+38+44+47)	680.746.8	47.6	92.1
2) VERGİ GELİR.TOP.(3+8+12+21+29)	620.313.0	52.0	83.9
3) GELİRDEN ALINAN VER.(4-7)	391.400.0	62.7	52.9
4) Gelir Vergisi	329.000.0	65.7	44.5
5) Kurumlar Vergisi	28.500.0	46.1	3.9
6) Gayrimenkul Kıymet Artış Vergisi	3.900.0	56.0	0.5
7) Mali Denge Vergisi	30.000.0	49.2	4.0
8) SERVETTEN ALINAN VER. (9-11)	4.100.0	32.2	0.6
9) Emlak Vergisi	1.400.0	21.7	0.2
10) Motorlu Kara Taşıtları Vergisi	700.0	27.3	0.1
11) Veraset ve Intikal Vergisi	2.000.0	42.8	0.3
12) MALLARDAN ALINAN VER. (13-20)	78.307.0	31.6	10.6
13) Dahilde Alınan İstihsal Vergisi	41.000.0	52.4	5.6
14) Akaryakıttan Dahilde Al.İstihsal Vergisi	1.600.0	16.7	0.2
15) Tekel Mad.Alınan İstihsal Vergisi	20.350.0	4.3	2.8
16) İşletme Vergisi	4.000.0	33.3	0.5
17) Şeker İstihlak Vergisi	900.0	5.5	0.1
18) Taşıt Alım Vergisi	2.100.0	23.5	0.3
19) Emlak Alım Vergisi	8.300.0	38.3	1.1
20) Kaldırılan Vergiler Artıkları	7.0	-	-
21) HİZMETLERDEN ALINAN VERGİLER (22-28)	43.406.0	41.5	6.5
22) Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	24.250.0	45.5	3.2
23) Nakliyat Vergisi	1.300.0	36.8	0.2
24) PTT Hizmetleri Vergisi	1.400.0	44.3	0.2
25) Bina İnşaat Vergisi	450.0	45.2	0.1
26) Spor Toto Vergisi	6.0	-	-
27) Damga Vergisi	18.000.0	38.5	2.4
28) Harçlar	3.000.0	30.4	0.4
29) DİŞ TİCARETTEN ALINAN VER.(30-37)	98.100.0	38.7	13.3
30) Gümrük Vergisi	19.500.0	39.3	2.7
31) Akaryakıt Gümrük Vergisi	1.600.0	31.1	0.2
32) Tek ve Maktu Vergi	100.0	25.0	-
33) İthalde Alınan İstihsal Vergisi	21.500.0	48.3	2.9
34) Akaryakıttan İthalde Al.İstihsal Vergisi	13.700.0	9.6	1.9
35) İthalat Damga Resmi	33.500.0	48.9	4.5
36) Rihtım Resmi	4.700.0	34.3	0.6
37) Dış Seyahat Harcamaları Vergisi	3.500.0	45.8	0.5
38) VERGİ DİŞİ NOR.GELİR.TOP.(39-43)	49.423.4	9.8	6.7
39) KURUMLAR HASILATI ve DEV.PAY.	2.785.9	19.2	0.4
40) DEVLET PATRİMOVANININ GELİR.	6.622.1	39.1	0.9
41) FAİZLER, TAVİZ ve İKRAZ GERİ ALI.	27.000.0	376.2	3.6
42) CEZALAR	3.700.0	19.3	0.5
43) ÇEŞİTLİ GELİRLER	9.315.4	-68.0	1.3
44) ÖZEL GELİRLER VE FON.TOP.(45-46)	11.010.4	37.5	1.5
45) ÖZEL GELİRLER	11.000.1	37.5	1.5
46) FONLAR	10.3	71.7	-
47) DİĞER GELİRLER	-	-	-
48) İÇ İSTİKRAZ	45.000.0	50.0	6.1
49) KATMA BÜTÇE GELİRLERİ	13.353.2	33.5	1.8

Kaynak: Maliye Bakanlığı, 1980 Mali Yılı Bütçe Gerekçesi

1979 YILININ OLAYLARI

- 8 Ocak Dört büyük Batılı Lider Türkiye'ye yardım konusunda görüş birliğine vardı.
- 10 Ocak Carter Türkiye'ye ivedi yardım yapılmasını istedi.
- 11 Ocak A.B.D. Dışişleri Başkan Yardımcısı Christopher 300 milyon dolar ivedi yardım vaadiyle Ankara'ya geldi.
Ecevit: "A.B.D. Türkiye'nin sorunlarına eğilme konusunda A.B.D. öncülük ediyor" dedi.
Türkiye, OECD Yardım Konsorsiyumunun harekete geçirilmesini istedi.
- 13 Ocak Christopher: "İstikbaliniz parlak. Ama IMF'i dinleyin Kıbrıs sorununu çözün" dedi.
Schmit: "Türkiye'ye yardım etme görevini biz üstlendik" dedi.
- 14 Ocak Yabancı bankalar 400 milyon \$ taze para için koşulları Türkiye'ye bildirdi.
Gazete fiyatları 2.5 TL.'sından 3.5 TL.sına çıktı.
- 16 Ocak Dokuz AET Dışişleri Bakanı Brüksel'de Türkiye'ye yardım konusunu görüştü. Fransız Dışişleri Bakanı: "Türkiye'ye yardıma hazırız" dedi.
- 18 Ocak Ecevit: "Dış yardımlarda önemli aşamaya ulaştık"
Ökçün: "Türkiye yalnızlıktan kurtarıldı" dediler.
- 22 Ocak Parlamenter maaşlarına zam yapıldı.
- 24 Ocak Alp: "Bu yıl uçak yapımına başlayacağız" dedi.
Merkez Bankası İngiltere'ye satmak için bir uçak dolusu gümüş yolladı.
- 28 Ocak Libya: "Kredi kolay, petrol zor" dedi.
Ecevit Libya ziyaretinden memnun.
- 30 Ocak İvedi yardım birkaç haftada gelecek.
Kira denetimi için kanun hazırlanıyor.
Libya daha fazla petrol verecek.
- 31 Ocak Yedi yabancı banka Şubat başında 400 milyon \$ verecek.
- 1 Şubat AET 1 milyar \$ önerdi.
- 6 Şubat Anarşiyi önleme tasarıları hazırlandı.
Vance: "ABD Türkiye'ye 1979'da 300 milyon \$ verecek" dedi.
Sovyetler mal karşılığı petrol vermekten vazgeçti.
"Fors major" gerekçesi ile Libya petrol göndermeyeceğini bildirdi.

- 10 Şubat DÇM borç ertelemeesi son aşamaya geldi.
- 13 Şubat CHP vergi teklifini geri aldı.
- 15 Şubat Petrol kıtlığı başladı.
Memur aylıkları bir dereceye yükseltildi.
Bağkur yasası değiştirildi. Emekli yaşı düşürüldü.
Kadınlar sigorta kapsamına alındı.
Döviz karşılığı askerlik, oto, ev ve telefon sorunları
çözülecek.
- 17 Şubat Müezzinoğlu: "Ekonominin kötü gidişi 1978'de kontrol altına
alındı" dedi.
- 18 Şubat Dış yardımın kaderi Mart'da belli olacak.
- 20 Şubat Merkez Bankası ve Maliye, Londra'da yabancı bankalarla görüş-
tü ve anlaştı.
- 21 Şubat Pet-kim ürünlerine % 60-80 zam yapıldı.
Ecevit, olağanüstü durum yasası çıkarılacağını açıkladı.
- 22 Şubat IMF ile anlaşmaya varılma koşulu yumuşatıldı.
7 Banka ile borç ertelemeesi ve acil yardım konusunda görüş
birliğine varıldı.
IMF önkoşul olmaktan çıkarıldı. (M.Ali Birant-Milliyet)
- 24 Şubat Kağıda zam yapıldı.
Bedelsiz ithal için tanınan özel süre nedeniyle 1 DM 25 TL.ya
yükseldi.
Dankert: "IMF koşullarını yumuşatmak zorunda kalacak" dedi.
- 25 Şubat 1978 Yılı başından beri 16.5 milyon \$ kredi vaadi aldık.
Tüm borç ertelemeesi ve kredi olarak sağladığımız imkan
1.5 milyar \$.
Bakanlık binalarından ampuller çalınıyor.
Bakanlar Kurulu ekonomik önlemler paketini ele aldı.
- 26 Şubat Transfersiz geçen yılların üçüncüsüne girdik.
- 28 Şubat Kadın çorabı, ampul ve meşrubata zam yapıldı.
Bütçe 406 milyar TL. olarak 213'e karşı 228 oyla kabul edildi.
- 2 Mart Ecevit: "Vakit geçirmeden önlem gerek" dedi.
Kurtarma Paketi'nin esasları açıklandı.
- 4 Mart İvedi yardım konusunda IMF koşulu olmamasını istedik.
- 5 Mart Bütün umut Almanlarda. Müezzinoğlu Alman Başbakanı ile
görüşecek.
- 6 Mart Zamlar belli oldu.
Akaryakıtta % 84 zam yapıldı.
Elektrik kısıntısı kaldırıldı.
- 7 Mart Ataş TPAO'ya devrediliyor.
- 9 Mart Aydınoğlu, Güçsavaş ABD'ye IMF ile görüşmeye gitti.

- 10 Mart Ecevit: "Devalüasyon koşuluna bağlı yardım haksızlıktır. Buna boyun eğmeyeceğiz" dedi.
- 11 Mart Ecevit: "Ben ekonomik konularda tek başına karar verecek kadar dahi değilim. Beni asıl düşündüren önlem paketinin ne kadar süre içinde sonuç vereceğidir. Halkımız tünelin uçundaki ışığı görmelidir. O zaman daha özveriyle davranacaktır" dedi. Yugoslavya ve Bulgaristan'da yaptırılan Tekel sigaraları geldi.
- 14 Mart Ecevit sanayi odaları temsilcilerine önlemleri anlattı.
- 17 Mart Çimento, şeker, demir-çelik, sigara ve benzine zam yapıldı.
- 20 Mart Yerli otolara, TV, buzdolabı, çamaşır makinesi, sabun ve deterjan'a zam yapıldı. Ecevit: "Ekonomiye gereken ameliyatı yaptık" dedi.
- 22 Mart Ecevit: "Devalüasyon yapılmayacak, yabancı sermaye kuralları bütün dünyaya duyurulacak" dedi.
- 23 Mart Büyükelçi ve valiler ne kadar mal sattıklarına bakılarak terfi ettirilecek.
- 25 Mart Ecevit sınır ticaretini anlattı. Aşağı Saksonya Maliye Bakanı Dr.Kiep, Türkiye için yardım arama çalışmalarına başladı.
- 28 Mart OPEC % 14.5 zam ile varil fiyatını 18.54 \$'a çıkardı.
- 30 Mart Elektrik fiyatlarına zam.
- 3 Nisan Bedelsiz ithal yoluyla 18 bin yabancı otomobil girdi.
- 6 Nisan "Hükümet dış yardım, ivedi yardım, ya da taze para gelmeyecekmiş gibi ekonomik önlemlerini almış, bunların yaratabileceği tepkileri de göze alarak uygulamaya koymuş, bir yetkilinin de-yimiyle son sözünü söylemiş ve topu dışarı atmıştır. Bunlar yapıldıktan sonra dış ülkelerden IMF'den ve OECD'den olumlu havalar eser gibi olmuştur. 15 Aydır süttan ağzı yanan Ankara yoğurdu üfleterek yemektedir."
- 7 Nisan Ecevit: "Krediler gelmeden devalüasyona karar verilmez" dedi.
- 11 Nisan Dolar 47 TL. (primli uygulama başladı.) Faiz oranları yükseltildi.
- 12 Nisan 4 Büyük Batılı ülke 150 milyon \$ ivedi yardım yapıyor. Müezzinoğlu IMF ile anlaşmaya gitti.
- 15 Nisan 6 Bağımsız bakan ortak deklarasyon yayınladı.
- 18 Nisan TPAO'nun 26 sondaj makinesinden 12'si düşük kapasite ile çalışıyor. Romanya'dan alınan sondaj aletleri küflendi. İşlemiyor.
- 21 Nisan Taksitli satış şartları değişti.
- 26 Nisan IMF ile Aralık ayında kesilen görüşmeler tekrar başladı.
- 28 Nisan Ecevit: "Akaryakıt alımındaki güçlükleri aşmak üzereyiz" dedi. Devlet tahvilleri faizi % 18 oldu.
- 29 Nisan Asgari ücret artırıldı. (Kamu'ya faturası 30 milyar TL.)

- 3 Mayıs 220 Banka adına 7 banka ile 3.1 milyar \$ borç ertelemesi ve 400 milyon \$ taze para görüşmeleri sonuçlandı.
- 5 Mayıs IMF Misyon Başkanı: "Bu politika ile Türkiye hiçbir yere varmadı" dedi.
- 9 Mayıs Yılbaşından buyana Sümerbank ürünlerine 4'üncü zam yapıldı.
- 11 Mayıs Kuyumcular pasif direnişe başladı. Avrupa Konseyi'nde konuşan Ecevit: "Batının destek ölçüsü ile kilerimizi etkiler" dedi. "Hayret etmeyi bırakın da yardım edin" dedi.
- 12 Mayıs Strasburg'dan hareketinden önce Ecevit ümitli. Yardımın bir bölümü için IMF garantisi istenmeyecek. Yabancı bankalar Haziran'da 397 milyon \$ kredi açıyor. Londra'da Thatcher ve Schmidt açıkladı: "İvedi yardım birkaç hafta içinde gerçekleşecek".
- 13 Mayıs TUSİAD'ın basın duyuruları "Gerçekçi Çıkış Yolu" mesajı ile başladı. Ecevit TUSİAD'ı tenkit eden konuşma yaptı.
- 14 Mayıs A.B.D. U-2'ler için uçuş izini istedi.
- 17 Mayıs IMF görüşmeleri kesildi. Maliye Bakanlığı "anlaşma" sağlandığını açıkladı. Bu haber daha sonra IMF'ce yalanlandı.
- 19 Mayıs Almanya 100 milyon \$ köprü kredisi veriyor.
- 22 Mayıs Ticaret Bakanı: "O kadar formalite var ki insan dış satım yapma usânır" dedi.
- 29 Mayıs Yunanistan AET'ye girdi. Otomobil, TV, buzdolabı, oto lastiğine zam yapıldı.
- 30 Mayıs THY biletlerine zam yapıldı.
- 31 Mayıs OECD Yardım Konsorsiyumu 906 milyon \$ ülkeden ülkeye yardım vaadinde bulundu.
- 2 Haziran Müezzinoğlu Paris'de köprü yardımı için ısrar ediyor. Merkez Bankası Başkanı İsviçre'de BIS'den köprü yardımı sağlamak için temaslar yapıyor.
- 3 Haziran 6 Hafta sonra toplam 1 milyar \$'lık yardımın Türkiye'ye ulaşması bekleniyor. Ecevit: "1.5 milyar \$'lık yardım ekonominin güçlenmesine yardımcı olacak".
- 4 Haziran Köprülüler: "İş çevrelerinin kredileri engelleme girişimleri boşa çıkarılmıştır" dedi.
- 9 Haziran Ecevit: "Yardımların artma olanağı var" dedi.
- 10 Haziran Ekmeğe zam yapıldı.
- 12 Haziran Devalüasyon yapıldı. Dolar 47 TL. Merkez Bankası Başkanı "Köprü kredisi, avans görüşmeleri olumlu" dedi.
- 13 Haziran Benzin ve alkollü içkilere, demir çeliğe ve petkim ürünlerine zam yapıldı. IMF ile yurt dışında anlaşmaya varıldı.
- 16 Haziran Niyet mektubu parafe edildi.
- 17 Haziran Avans yardımı önümüzdeki günlerde işlerlik kazanacak.
- 18 Haziran İvedi yardımın 250 milyon \$'lık kısmı Temmuz başında geliyor.

- 20 Haziran Hükümetin durumu belli olana kadar IMF anlaşması imza edilmeyecek.
- 21 Haziran TV Fiyatlarına zam yapıldı.
- 23 Haziran Ecevit: "Hükümet bunalımı kredileri tehlikeye atabilir" dedi.
- 24 Haziran ABD Kongresi Türkiye'ye 50 milyon \$ askeri yardım teklifini redetti.
- 25 Haziran Baykal: "Tuz Gölü yöresinde petrol kokusu aldık" dedi. ABD, Ortadoğu petrol bölgesini gerektiğinde ele geçirmek için 110 bin kişilik özel askeri kuvvet yetiştiriyor.
- 26 Haziran Kuyumcuların boykotu bitti.
- 27 Haziran DPT 1979 Kalkınma Hızını %3'e düşürdü. Hükümet üyeleri sanayi odaları temsilcileriyle Ankara'da toplantı yaptı.
- 29 Haziran OPEC Petrole %35 zam yaptı. Maliye BIS'den "Köprü Kredisi" kullanmayacak. İkili anlaşmalarla sağlanacak kredi ve işçi dövizleri Türkiye'nin ihtiyacını karşılıyor.
- 1 Temmuz İstanbul'da benzin dağıtımını karneye bağlandı.
- 2 Temmuz Maliye Bakanının imzaladığı Niyet Mektubu IMF'e gönderildi. İran petrol fiyatını yeniden saptadı.(19.70/22.00 \$)
- 3 Temmuz Üst düzey devlet memurlarının ek göstergeleri en az 100 en çok 300 artırıldı. Kadın Haklarını Koruma Derneği Başkanı, "Enflasyon erkekleri etkilese idi fuhuş yapan kadınlar azalırdı" dedi.
- 5 Temmuz Dışsatım Esgüdüm Kurulu teşkil edildi. EIB'den Keban ve ihracata yönelik projeler için 74.4 milyon dolar kredi sağlandı.
- 9 Temmuz İçişleri Bakanı "Bazı politikacıların silah kaçakçılığıyla ilgilerine ilişkin kanıtlar vardır" dedi. Tam-gün yasası yürürlüğe girdi.
- 10 Temmuz İpekçi'nin katil zanlısı yakalandı.
- 11 Temmuz Kur farklarının 10 taksitte ödenmesi tebliğ edildi.
- 12 Temmuz Sky-lab dünyaya düştü.
- 13 Temmuz Ecevit: "Dış yardım gelmeden darboğazı aşmaya başladık" dedi. Rusya Türkiye üzerinden U-2 uçuşlarına izin vermedi.
- 14 Temmuz 4 Filistinli Gerilla Mısır Büyükelçiliğini bastı.
- 17 Temmuz Valiler toplantısı yapıldı. Özel taşıtların benzin tüketimi kısıtlanacak. Ecevit: "Özel araçları sınırlamakla kıyamet kopmaz" dedi.

- 18 Temmuz Dolar dışındaki diğer döviz kurlarında çapraz ayar yapıldı.
ABD Hükümeti üyelerinin büyük bölümü istifa etti.
- 19 Temmuz İstanbul'da bankaların kiralık kasaları polis tarafından açtırıldı. Açtırılan kasalarda toplam 5 kilo bulundu.
Döviz kurları ABD Doları dışında ayarlandı.
- 20 Temmuz IMF Yeşil ışık yaktı. Niyet Mektubu onaylandı.
Büyük Patron "Baba" kaçırıldı. 50 Milyon lira fidye istendi.
- 22 Temmuz Çukobirlik'de 3-5 bin lira alan 1.700 işçinin ücreti 14-24 bin liraya yükseltildi.
Ecevit: "Dış kredi gelmeden düzlüğe çıktık, darlık nemini aşıyoruz" dedi.
İşçilere dövizli Türkiye tatili uygulanacak.
Ecevit, "Hayvan destekleme politikasını açıkladı." yıl hayvan ihracından 100-150 milyon dolar döviz kazanılacağını bildirdi.
- 23 Temmuz Ecevit, R.Koç'un bir yabancı dergide çıkan makalesi Türkçe'ye yanlış tercümesine tepki gösterdi. "Bu üde para gücüyle hükümet kurulamaz" dedi.
- 26 Temmuz Ecevit İstanbul'da Abdi İpekçi spor tesislerinin temelini attı.
- 27 Temmuz Polis çilingirlerle banka kasalarını açmaya devam ediyor.
Sivas-Kangal'da konuşan Ecevit: "Özel sektör dürüst içinde çalışırsa devletleştirmeyi amaçladığımız maliyetleri de onlara bırakmaya hazırız" dedi.
Topuz-Eyüpoğlu-Kotil İstanbul'da 1 Mayıs mahallesi 100 milyon liralık alt yapı yatırımını törenle başlattı. Tören sırasında program dışı olaylar oldu.
- 29 Temmuz Seçim Kütükleri yazımı için sokağa çıkma yasağı kaldırıldı.
- 30 Temmuz Fındık, kuru üzüm, kuru incir ve pamuk taban fiyatları açıklandı.
- 2 Ağustos Gümrük Vergisi ve Kesimlerinin ertelenmesinde faiz oranı %15'den %18'e yükseltildi.
100 Bin doların altındaki döviz transferleri bugünden itibaren yasaklandı.
Ecevit seçim bölgelerinde temeller atıyor.
Temel atma törenlerinde "sol slogan atanlara Ecevit diyor."
- 4 Ağustos IMF yeniden 7 şart ileri sürdü. 21 Kasım'da devalü istiyor.
- 5 Ağustos IMF'den 91 milyon dolarlık ilk dilim kredi alındı.
- 6 Ağustos Milliyet Gazetesi'nde IMF'e verilen Niyet Mektubu yayınlandı.
- 7 Ağustos Döviz karşılığı traktör satışları yıl sonuna kadar yasaklandı.

- 8 Ağustos Filistin Kurtuluş Ordusu ile Ankara'da büro açması için anlaşmaya varıldı. Kumandan tayinleri belli oldu. Sadece 3'ncü Ordu Kumandanı değişti. Bazı bankalar nakit sıkıntısından çekleri ödeyemiyor. Ecevit: "1979 Yatırımlar yılı oldu" dedi.
- 9 Ağustos ODTÜ Açılış töreninde İstiklal Marşı söylenirken ayağa kalkılmadı. Enternasyonal Marşı söylendi.
- 10 Ağustos KİT Yatırımları 13 milyar kısıldı. Maaş ödemelerine 11 milyar lira eklendi.
- 11 Ağustos Ecevit: "Olaylarda azalma oldu" dedi.
- 13 Ağustos Hür Teşebbüs Konseyi Bildirisi yayınlandı.
- 15 Ağustos Bedelsiz ithalatın kapsamı daraltıldı.
- 17 Ağustos Ayçiçeği taban fiyatı yükseltildi. İstanbul'da Tekfen Ampul Fabrikasında stok mal bulunduğu hakkında İstanbul Belediyesi Zabıta Müdürlüğüne TRT ve basına açıklama yapıldı.
- 18 Ağustos 1000 Siyasi suçlunun kanunun yanlış yorumu ve yanlış hesaplama nedeniyle iki yıl önce tahliye edildiği anlaşıldı.
- 19 Ağustos DDY Greve karşı lokavt ilan etti.
- 22 Ağustos En büyük 300 sanayi kuruluşu ve 1978 yılı kârları İstanbul Sanayi Odası'na açıklandı.
- 28 Ağustos Devlet Yatırım Bankası tahvilleri faiz oranları %14'den %18'e yükseltildi. Olker Bisküvi Fabrikası kapandı. Inter-continental Oteli kapandı.
- 29 Ağustos 2.2 Milyar dolarlık DCM borçlarının ertelenmesine ilişkin anlaşma imzalandı. Anonim ve limited şirketlerde birikmiş yasal yedek akçeleri karşılığını devlet tahviline yatırma zorunluluğu cezai şarta bağlandı. Hürriyet Gazetesi "Birliğe Çağrı" yaptı.
- 30 Ağustos Korutürk: "Bazılarının başı ezilecektir" dedi.
- 3 Eylül Önseçim yapıldı.
- 4 Eylül Memur yan ödemeleri 4'den 6'ya yükseltildi.
- 6 Eylül Hükümetin Türk-İş'e teklifleri özel kurye ile Rize'ye gönderildi. Küçük Kurultay'ı toplayan Ecevit: "Seçimlerden sonra iktidar değişikliği olmayacak" dedi.
- 11 Eylül Bankalar ellerindeki dövizin %75'ini Merkez Bankasına devredecek.
- 12 Eylül Çukurova Tıp Fakültesi Dekan Vekili öldürüldü.
- 13 Eylül Hükümet buğdaya 80 kr. pirim ödeme kararı aldı.

- 15 Eylül Demirel: "İktidar olacağız demedik, onlar iktidarı kaybedecek dedik" dedi.
- 16 Eylül PTT %100 zam yaptı.
Elektrik kısıntıları günde 5.5 saate çıkarıldı.
- 17 Eylül Aşırı sol örgütler seçimler için eylem birliği yapmaya karar verdi.
Demirel: "Bunların üç ayda defterlerini düzürdim ama; burunları sürtsün istedim" dedi.
- 18 Eylül Ecevit: "Sola strateji verenlerin sağcı olduklarını sanıyorum" dedi.
- 20 Eylül Adana'da 6 öğretmen öldürüldü.
- 21 Eylül Faruk Sükan Hükümetten istifa etti.
- 22 Eylül Subay ve astsubaylara 400'er lira avans verilecek.
- 24 Eylül Ecevit: "14 Ekim'den sonra etkin hükümet kuracağız" dedi.
- 26 Eylül Ecevit: "Kırsal alanlarda CHP lehine önemli bir oy gelişmesi oldu" dedi.
- 27 Eylül 163 Milyon lira değerinde kaçak döviz ele geçirildi.
- 29 Eylül Adana Emniyet Müdürü öldürüldü.
- 30 Eylül İmar ve İskan Bakanı Karaaslan Hükümetten ayrıldı.
Türk-İş: "Ara rejime hayır, ara hükümete evet" şeklinde açıklama yaptı.
- 1 Ekim 120 Yerde ormanlar yanıyor.
Ecevit: "İstifalar, çatıda eğreti duran kiremitlerin uçmasıdır" dedi.
- 3 Ekim AP Kars senatör adayı öldürüldü.
Altın 444 dolara çıktı.
- 4 Ekim Savarona Gemisi yakıldı
- 6 Ekim İçişleri Bakanı Güneş bir artist ile olan ilişkisinin açıklanması nedeniyle istifa etti.
Ecevit FKO lideri Arafat'ı Ankara'da karşıladı ve konuştu.
- 11 Ekim Dünya Bankasının kalkınma hızını düşürme, önerisine DPT karşı çıktı.
TRT'de Sıkıyönetim Mahkemesinin MHP hakkındaki suç duyurusu okundu.
100 m2'lik konut başına yılda 1.5 ton fuel oil tahsis edilecek.
- 13 Ekim OPIC Dyesi ABD'li iş adamları görüşmeler yapmak üzere İstanbul'a geldi.
Hollanda'da Büyükelçi Benler'in oğlu öldürüldü.
Hükümet ayçiçeği fiyatına prim kararı aldı.

- 14 Ekim Ara seçimler yapıldı.
AP 5 milletvekili seçiminin hepsini kazandı.
- 16 Ekim Senato seçimleri sonuçları AP 33, CHP 12, MSP 4, MHP 1 senatörlük kazandı. Seçimlere katılma oranı %76. Oy dağılımı: AP %47, CHP %28, MSP %9, MHP %6.
- 17 Ekim Ecevit'in istifası kabul edildi.
Ecevit: "çekildim, görev Demirel'indir" dedi.
- 19 Ekim 3 Kişinin öldürüldüğü Adıyaman'da sokağa çıkma yasağı ilan edildi.
- 20 Ekim Ecevit CHP Olağanüstü Kurultayını toplantıya çağırdı.
- 25 Ekim Görev Demirel'de.
- 26 Ekim İş Bankasının sermayesini artırma teklifi Genel Kurulda rededildi.
SSK'nın 7.5 milyon lirası gaspedildi.
- 27 Ekim CHP Genel Yönetim Kurulu istifa etti.
- 29 Ekim AP Hükümeti kurabileceği kanaatine vardı.
Üstündağ: "Bundan sonra genel merkezde kesinlikle görev almayacağım" dedi.
- 4 Kasım Öğretmenler Bankası İstanbul Bölge Müdürü öldürüldü.
Rahşan Ecevit: "Kocam nefret ettiğim siyasetten ayrılınca resim çalışmalarına döneceğim" dedi.
- 5 Kasım CHP Kurultayında Ecevit: "Ya ben, ya hizipler" dedi.
- 6 Kasım CHP Kurultayı sonucu: 1365 delege, 1344 kabul, 20 red, 4 çekimser, 138 oy kullanmayan Ecevit Genel Başkan seçildi.
Demirel: "Can emniyeti sağlanacak, yağ kuyrukları kalmayacak" dedi.
- 7 Kasım CHP Genel Yönetim Kurulu üye seçiminde muhalefet 604'e karşı 723 oy ile kaybetti. Üstündağ Genel Sekreter seçildi.
Çağlayangil Senato, Karakaş Meclis Başkanı seçildi.
- 8 Kasım Erbakan yeşil ışık yaktı. Demirel hükümeti kuruyor.
Ecevit Demirel'e "Önce bize gelseydiniz ortaya cephe modeli çıkmazdı" dedi.
- 9 Kasım Demirel: "100 Günde neler yapacağımızı ilk günde ilan edeceğim" dedi.
Murat 131'lere zam yapıldı.
Yakacak yardımı net 1000 liraya çıkarıldı.
- 10 Kasım Reşat Aksan öldürüldü.
- 11 Kasım DISK Sosyalist bir partinin kurulmasına öncülük kararı aldı.
Hür Tesebbüs Konseyi: Devlet ve özel sektör kuruluşlarına önemli fedakarlıklar düşüyor dedi.
- 13 Kasım Hükümet açıklandı.
29 Gün sonra 29 üyeli hükümet kuruldu.

- 14 Kasım Ecevit Demirel'e Hükümeti 4.5 saatlik açıklama ile devretti.
- 15 Kasım Ecevit: "Döviz artmış, ticaret açığı azalmış Türkiye devrediyoruz" dedi.
- 16 Kasım Haydarpasa'da Yunan tankerinin çarptığı Romen tankeri infilât etti.
Demirel: "Dar gelirliilerin vergi yükünü 80 milyar lira azaltıyoruz" dedi.
- 17 Kasım Hürriyet Gazetesi, CHP Başkanının eşinin ilişkili olduğu yağ dağıtımını için kurulmuş bir şirket'i açıkladı.
- 18 Kasım Sabancı: "Sanayide kârlar dengesizdir" dedi.
TOSİAD: "Ağır bunalımdan Türkiye'nin imkanlarıyla kurtulmak mümkündür" dedi.
Hükümet yokların bulunur hale getirilmesine karar verdi.
Ecevit: "Yağ skandalında yolsuzluk varsa istifa edebilirim" dedi.
- 20 Kasım Hükümet Programı açıklandı.
Demirel 56 konuda söz verdi. Günlük ihtiyaç maddeleri bulunacak. Çalışmayan fabrika kalmayacak. İstifçilik karaborsacılık önlenecek. Can-mal güvenliği sağlanacak. Halkın korkusuz yaşaması sağlanacak.
CHP'li Tüzün, Hükümet Programı TOSİAD raporunun kopyasıdır dedi.
- 21 Kasım Prof.Dr.Doğanay öldürüldü.
UN'de Kıbrıs konusunda bağımsızların Türkiye aleyhindeki tasarısı kabul edildi (56 kabul, 35 çekimser, 5 red).
- 22 Kasım Kabe işgal edildi.
- 24 Kasım Demirel CHP'den işbirliği istedi.
İran yabancı bankalara olan 15 milyar dolar borcunu ödemeyecek.
- 26 Kasım İpekçi'nin katil sanığı askeri cezaevinden kaçırıldı.
Demirel güven oyu aldı (229 kabul, 208 red, 1 çekimser).
- 27 Kasım Vehbi Koç Ecevit ve Demirel'le konuştu.
- 28 Kasım İçişleri eski bakanı Güneş Meclis'te tabanca çekti.
- 2 Aralık Parlamenter aylığı net 59 bin lira oldu.
IMF Heyeti gene geldi.
- 3 Aralık Nebati yağda %100 zam yapıldı.
- 4 Aralık 1 gr. altın 700 TL. 1 Paket Marlboro 110 TL., viski 1.500 TL.
- 5 Aralık 67 ilin valisi değişti.
- 6 Aralık 1 Torba çimento 115 TL.
- 8 Aralık Prof.Tütengil öldürüldü.
DPT Üst yöneticileri görevden alındı.

- 9 Aralık Demirel: "Anarşiye meydan okuyorum. Bu rezaletler sön bulacaktır" dedi.
İstanbul'da polis kılığındaki kişiler 27 milyon liralık soygun yaptı.
- 11 Aralık CHP'nin muhalefet stratejisi açıklandı. CHP yeniden iktidar olacakmış gibi hazırlanacak. CHP çıkar çevreleriyle uğraşacak.
59 ilin emniyet müdürü değiştirildi.
AP, CHP'nin anarşi önlem paketine aynen sahip çıktı.
- 12 Aralık Bir bankanın 5 kiralık kasası soyuldu.
- 13 Aralık NATO Kararına göre üye ülkeler topraklarına 1983 yılına kadar 572 füze yerleştirilecek.
Elektrik kısıntısı 9.5 saate çıktı.
Erbakan Demirel'e 12 Nisan'a kadar süre tanındı.
2 Yılda 2 milyar liralık kaçak silah ele geçti.
Odalar Birliği Ücretlerin sınırlandırılmasını önerdi.
- 14 Aralık Bazı mallarda sadece kamuya ait olan ithalat yetkisi kaldırıldı.
Özel sektör her malı ithal edebilecek.
Enerji Bakanı: "Para bulursak petrol alacağız" dedi.
- 15 Aralık Florya'da 5 Amerikalı öldürüldü.
Demirel: "Ecevit bize fuel-oil devretti de biz bunu içtik mi" dedi.
Yanan tanker kendi kendine söndü.
TRT Genel Müdürü Taser Almanya'ya atandı. Kasaroğlu Genel Müdür oldu.
- 16 Aralık Beşiktaş'ta bir kafeteryada bomba patladı.
Son 15 yılda 45 bin tüfek 150 bin tabanca yakalandı.
Yakalanan silahların piyasa değeri 6 milyar lira.
Kaçak 20 milyar liralık silah girdiği tahmin ediliyor.
17 Bin Türk vatandaşı hayatları tehlikede olduğu için emniyetten koruma talebinde bulunmuş.
- 17 Aralık Devlet borçları taksidi Ekimden buyana ödenemiyor.
- 18 Aralık IMF Heyeti ayrıldı.
İzmirde konuşan Yazar: "Yabancı sermaye ile bütünleşmeliyiz" dedi.
IMF Devalüasyon istiyor söylentileri üzerine altına hücum başladı. 1 gr. altın 850 TL'ye çıktı.
- 19 Aralık CHP İstanbul İl Örgütü Genel Merkezce feshedildi.
Kömür ve mazot yok.
Renault otomobile 113 bin lira zam geldi. Fiyatı 530 bine çıktı.
- 20 Aralık Altının gramı 1010 TL. Cumhuriyet altını 8 bin TL. oldu.
- 21 Aralık Çapraz kur ayarlaması yapıldı.
Ampul ve otomobil lastiğine zam geldi.
OPEC Venezuela'da petrol fiyatlarını tesbit edemeden dağıldı.
İstanbul'da benzinin karne ile dağıtımına son verildi.
Cumhuriyet altını 6.700 liraya düştü.
- 23 Aralık Paris Turizm Ataşemiz öldürüldü.
- 24 Aralık Samsun-Ankara seferini yapan uçuk düştü 39 yolcu öldü.
- 25 Aralık Kahramanmaraş olaylarını protesto için öğretmenlerin teşvikiyle okullarda eylemler yapıldı.
- 26 Aralık Gazetelere göre Suudi Arabistan bize bol petrol verecek.